

R O S A
S E N
S A T

Dies i camins • J. Farré, P. Fortuny, C. Martínez, P. Òdena

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

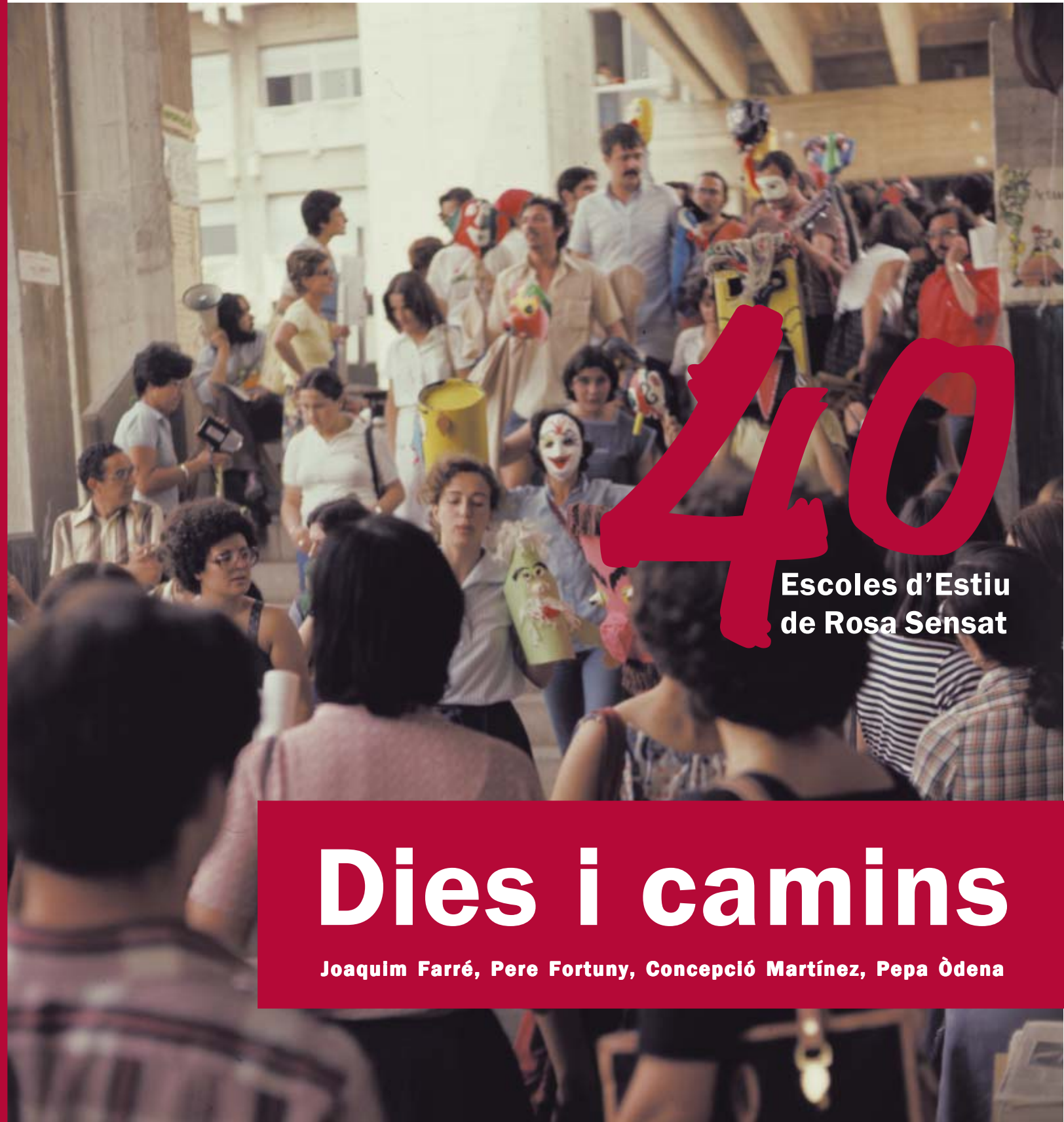

Diputació de Barcelona
xarxa de municipis

Ajuntament de Barcelona
Institut d'Educació

R O S A
S E N
S A T

40
Escoles d'Estiu
de Rosa Sensat

Dies i camins

Joaquim Farré, Pere Fortuny, Concepció Martínez, Pepa Òdena

R
S E N
S A T

Dies i camins

**Joaquim Farré
Pere Fortuny
Concepció Martínez
Pepa Òdena**

40
**Escoles d'Estiu
de Rosa Sensat**

Aquest llibre ha estat possible gràcies al suport de:

Ministerio
de Educación
y Ciencia

Generalitat
de Catalunya
Departament
d'Educació

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Ajuntament de Barcelona
Institut d'Educació

Primera edició: juny 2005

© Joaquim Farré, Pere Fortuny, Concepció Martínez i Pepa Òdena, juny 2005

© Per a aquesta edició: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2005

Av. de les Drassanes, 3 • 08001 Barcelona

Tel.: 934 817 373 • Fax: 933 017 550

E-mail: associacio@rosasensat.org

<http://www.rosasensat.org>

Imprès a IMGESA

Alarcón, 138-140

08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit Legal: B-31.552-2005

ISBN: 84-95988-53-4

Dies i camins

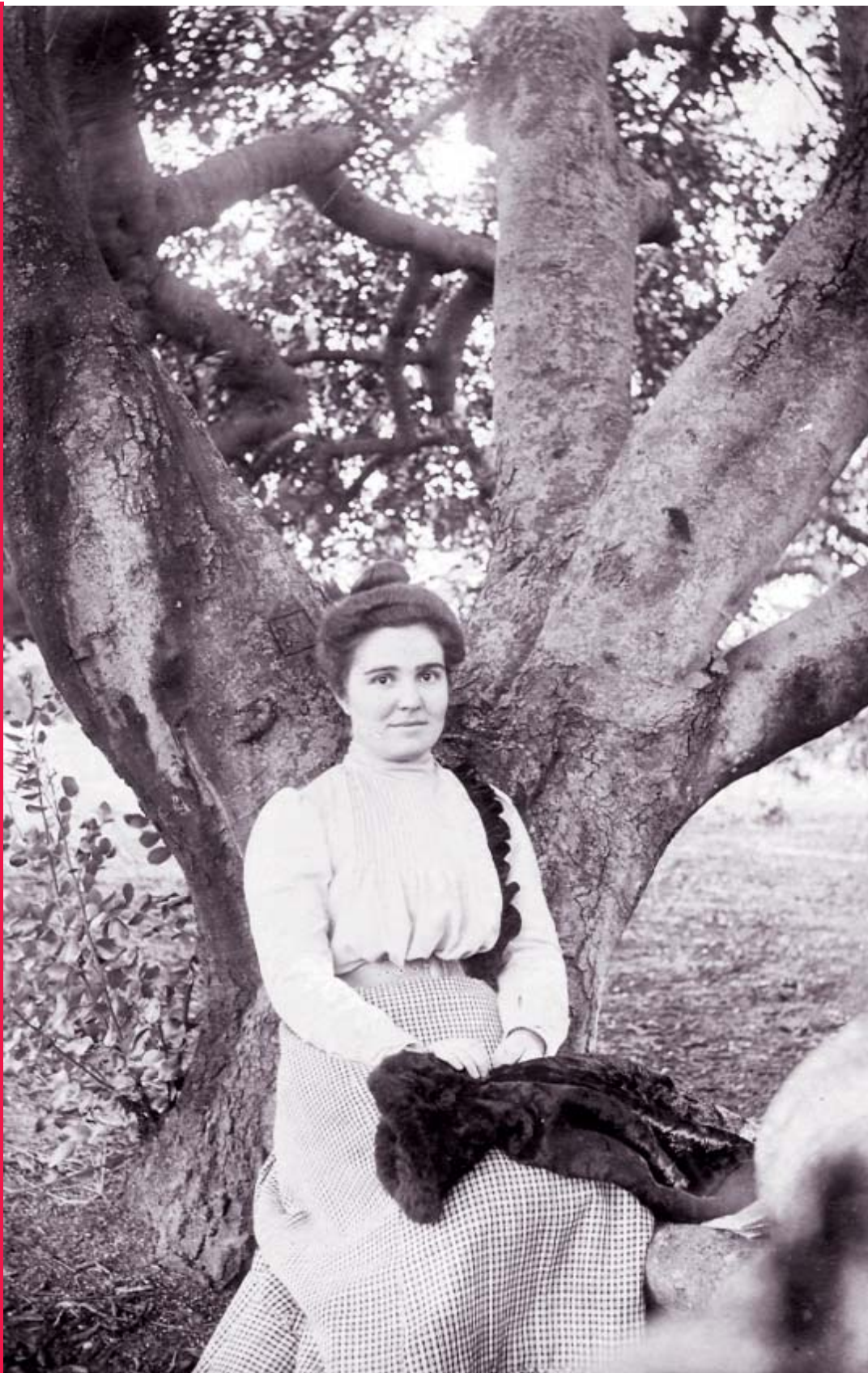
40
Escoles d'Estiu
de Rosa Sensat

Sumari

De la primera a la quarantena Escola d'Estiu de Rosa Sensat	7
A tall de justificació	11
Quatre pinzellades	13
Busquem les arrels	13
Temps de foscor	17
Les escoles d'estiu de Rosa Sensat	19
Transició i democràcia	21
Els fonaments	27
El marc físic	31
Preparació i estructura	33
Les matèries	37
El Tema General	41
Les escoles d'estiu, any per any	45
Camí obert	114
Bibliografia	117
Annex. Dades, locals i nombre de mestres	129
Mostra de cartells	133

► **La mestra Rosa Sensat
i Vilà** (El Masnou 1873-
Barcelona 1961).

Va ser directora de l'Escola de Bosc de Montjuïc (1914-1931) i del Grup escolar Milà i Fontanals (1931-1939). Va contribuir notablement a la important obra pedagògica portada a terme a Catalunya en temps de la Mancomunitat i de la Generalitat republicana. L'any 1965 hom donà el seu nom a la institució que organitza l'actual Escola d'Estiu de Barcelona

De la primera a la quarantena Escola d'Estiu de Rosa Sensat

Marta Mata i Garriga

AQUEST LLIBRET, repàs de la graonada de l'Escola d'Estiu, de la primera a la quarantena, de 1966 a 2005, vol que els seus lectors s'obrin o reobrin a les clarors, a vegades esclats de llum, dels quaranta juliols que curs rere curs han aplegat mestres d'arreu, a l'empara del nom de Rosa Sensat.

Els seus autors, tres mestres veterans que han viscut joventut i maduresa a l'Escola d'Estiu, i una bibliotecària que ha ordenat el material i l'ha classificat des de les arrels fins als fruits, l'han reviscuda a aquella llum i aquell bon humor, tot al contrari de la foscor que suggeriria l'expressió «entrar en el túnel del temps».

Parlem de «graonada» per remarcar l'esforç creixent cada any per muntar l'Escola d'Estiu i no pas per referir-nos al fet, altrament cert, que sempre pugés en quantitat, diversitat, qualitat d'activitats, d'ambient i de plantejaments que preparàvem, oferíem i tornàvem a demanar, d'un any per l'altre. Tractant-se de suplències i alternatives, el més important ha estat l'adequació, l'encert a fer-nos conscients, donar resposta i fer les propostes convenients al que la dialèctica entre escola i societat demanava en cada moment.

I de canvis en la societat i en el mateix sistema educatiu, n'hem tingut, alguns de profunds, altres de superficials. D'una dictadura a una democràcia, del centralisme a l'autonomia en el govern del país i de l'escola, d'una tronada tradició pedagògica als riscos de la renovació, entre lleis de divers signe i abast, en un món de grans canvis científics, polítics i culturals. Respostes i propostes de l'Escola d'Estiu, més o menys encertades, han estat cercades entre molts, organitzadors, assistents, artistes, especialistes en un o altre tema.

La tossuderia, una de les qualitats del bon mestre, ha presidit la recerca. Cada escola d'estiu havia de fer el pas convenient. Ara que veiem el gruix de quaranta edicions, sentim que està en les mans dels mestres d'enguany i dels que vindran a noves edicions de l'Escola d'Estiu extreure en positiu les conseqüències dels encerts i desencerts dels que ja han passat.

Hem compartit la llum de juliol i l'orientació de les escoles d'estiu que ens han precedit a Barcelona. Però a diferència de la sensació de soledat que la introducció del programa de l'escola d'estiu de 1922 remarca, la vivència que ha estat denominador comú d'aquests quaranta anys haurà estat que, per pocs o molts mestres que fóssim dins, n'hi havia molts més a fora que hi voldrien venir i voldrien fer-ne. De fet, l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat va néixer amb vocació de no ser única, i abans de cinc anys de néixer ja tenia altres tantes germanes dins els horitzons de la pell de brau, i cinc anys més després el seu interès ja travessava el Pirineu, la Mediterrània i l'Atlàntic.

En aquest 2005, any de la quarantena Escola d'Estiu, Europa és una realitat pròpia, no un horitzó llunyà. Una realitat que es vol definir i constituir com a diversitat a la recerca d'unitat en el diàleg. I en aquest diàleg no hi pot faltar la veu dels i de les mestres d'escola d'estiu, de les escoles d'estiu, que van ser i que són. Ara ens cal presentar una nova visió de l'educació pública a partir de l'aportació de molts, que aspira a ser la de tots, com sempre ha volgut ser l'Escola d'Estiu.

Que la història viscuda aquests quaranta anys, que aquest llibret ens ressenya breument, amb les seves limitacions, encerts, desencerts, però sempre compartint «tasca i esperança», ens esperoni a continuar compartint el goig de l'educació.

A tall de Justificació

L'ANY 2005 commemorem el quarantè aniversari de les escoles d'estiu de Rosa Sensat.

Aquest escrit va destinat a mestres joves que per raons d'edat no han pogut viure les diferents fases d'aquesta part de la nostra història més recent.

Tanmateix, com que la lectura no té edat, per la nostra banda considerarem jove qualsevol lector que vulgui compartir amb nosaltres la joia d'aquesta celebració.

De les escoles d'estiu s'han dit ja moltes coses i per part de persones molt qualificades. Hem procurat tenir presents aquests escrits.

Tot i que quaranta és un número màgic, un treball com el que avui presentem no pot pretendre desgranar any per any, fins a quaranta vegades, tot el que s'ha fet i desfet a les diferents escoles d'estiu. Per aquesta raó només volem celebrar una efemèride, fer memòria, remarcar el que al nostre entendre ha estat més significatiu, tot resumint aquests quaranta anys, sense pretensions de voler ser exhaustius.

En una primera part d'aquesta publicació presentem quatre pinzellades, una idea global de les escoles d'estiu: el seu origen, com s'organitzaven, què feien i el que han significat dins i fora de Catalunya. En aquesta part posem l'èmfasi en les primeres escoles d'estiu perquè considerem que són les que marquen la pauta a les que vindran després.

En un segon apartat fem una exposició de cada una de les quaranta escoles d'estiu, tot seguint un fil cronològic però, tal com queda dit, ho presentem de manera esquemàtica.

Tot plegat amb risc evident de deixar-nos alguna cosa en el teclat, que potser altres que ho van viure de prop trobaran que és una mancança important. Ja se sap que tots llegim la història a la nostra manera, i nosaltres no som pas una excepció. Per atenuar aquest possible buit i per a aquells que vulguin saber més sobre el tema, al final d'aquesta publicació adjuntem bibliografia i un annex amb un quadre resum.

D'altra banda, també volem explicitar una altra limitació molt clara: la relació de noms de persones citades al nostre escrit. Som conscients de la quantitat de gent que s'hi trobarà a faltar. Tanmateix, quan anomenem algú, mai no volem dir que sigui l'únic protagonista perquè estem convençuts que una tasca ingent com la de dur a bon port tot aquest respectable gruix d'escoles d'estiu, no es deu a unes quantes persones i entitats, sinó que és fruit de l'esforç col·lectiu de moltes i diverses entitats i persones, sense la col·laboració de les quals ara no hi hauria res a celebrar. Precisament, aquest sentit d'obra col·lectiva és el traç més significatiu de tota la renovació pedagògica i, dins d'ella, en lloc destacat, les escoles d'estiu.

Tot i el que dèiem més a dalt respecte al fet que ja s'han escrit coses sobre el tema que avui ens ocupa, pensem que queda pendent un estudi de les escoles d'estiu en profunditat i sense presses. Un estudi complet on es pugui fer balanç, on es parli del camí fet, del que ha estat d'algunes de les coses que volíem però no han estat, dels llençols que s'han perdut a força de fer bugades o dels que encara podem recuperar.

Encoratgem des d'ara els estudiosos de la pedagogia a posar fil a l'agulla. Si no abans, els cinquanta anys de l'Escola d'Estiu serien una bona ocasió per publicar-ho.

I que tots ho puguem veure amb bona salut!!

Els autors

Barcelona, maig de 2005

40
Escoles d'Estiu
de Rosa Sensat

Quatre pinzellades

► ...es feia bandera d'altres matèries o aspectes culturals bandejats, prohibits o senzillament tractats amb poca cura...

Busquem les arrels

LES ESCOLES D'ESTIU són una activitat emblemàtica de formació permanent per als mestres, que es convoca durant el mes de juliol, quan els mestres han acabat les classes. Les escoles d'estiu han tingut una incidència molt gran en la millora de l'educació al llarg del segle xx.

Aquest model de formació permanent dels mestres i educadors té unes arrels que vénen de lluny i, al llarg del temps, ha conegut èpoques favorables i altres de quasi aniquilació; però el projecte sempre s'ha refet i ha tirat endavant. Les diverses versions que han tingut les escoles d'estiu presenten trets comuns i trets específics de cada context. Entre els trets comuns esmentarem: que és una formació que busca millorar i dignificar la professió de mestre, i que defensa una escola pública, democràtica, catalana i de qualitat.

El segle xx a Espanya comença amb una escolarització obligatòria dels sis als nou anys portada per mestres que entraven en una Escola Normal als catorze anys amb estudis primaris. A la Normal rebien una cultura general, de molt baix nivell, durant dos o tres anys i cursaven alguna assignatura pedagògica.

La visió crítica i alternativa a aquesta situació va tenir com a focus la Institución Libre de Enseñanza, a Madrid, amb personalitats de la talla de Giner de los Ríos i Francisco Cossío, des de 1876. Poc després a Catalunya va començar un moviment de renovació pedagògica en què van participar grups de mestres i institucions públiques com l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya. Aquestes institucions, entre altres accions, van tenir el bon criteri de concedir

A qui no cregués en la virtualitat de la nostra gent i en l'afany d'alliberació que somou la terra fins a les més fondes arrels, li fariem veure l'espectacle silenciós d'aquest estol de mestres joves que, després del treball feixuguíssim i llarg de deu mesos i mig, sense més afany que la satisfacció del propi millorament, sacrificuen els curts dies de repòs entorn d'uns quants professors i homes de ciència abnegats i entusiastes, i fan —per la virtut d'un organisme públic que sap sentir un batec— ells sols, enterament sols, en l'Espanya erma d'obres, la primera i única Escola d'Estiu.

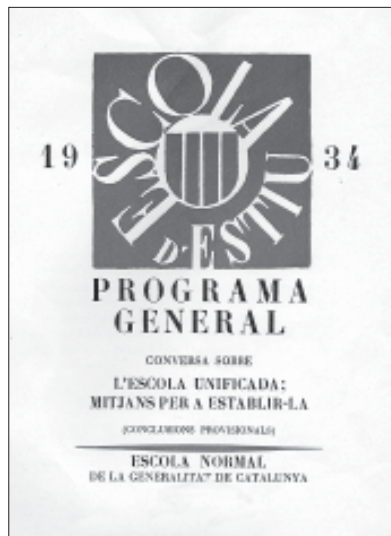
(De la introducció al programa de l'escola d'estiu de 1922.)

beques per estudiar a l'estranger. Així va ser com els pedagogs més importants d'aquell temps (Ferrière, Claparède, Piaget, Decroly, Montessori...) varen rebre la visita de mestres catalans com Dolors Canals, Alexandre Galí, Eladi Homs, Artur Martorell, Pau Vila i altres.

Un dels becaris, Eladi Homs i Oller, va estudiar a la Universitat de Chicago i allí va conèixer els cursos d'estiu per a mestres que organitzava John Dewey. Havent tornat a Barcelona, va parlar de l'experiència al Consell de Pedagogia de la Mancomunitat i, aprovada la idea, es llançà el primer programa d'escola d'estiu, dirigida pel mateix Homs. En aquest primer període (1914-1923) els mestres troben a les escoles d'estiu la renovació de les idees pedagògiques, el coneixement teòric de corrents europeus i nord-americans i també un coneixement pràctic del treball a parvulari i a l'ensenyament primari. Entre els professors compten algun any, ni més ni menys, que amb la doctora Montessori, el grup «Jean Jacques Rousseau» de Ginebra, deixebles d'Ovide Decroly i John Dewey.

Tanmateix, l'any 1923, amb l'adveniment del directori militar del general Primo de Rivera, és dissolta la Mancomunitat i resta arraconada la seva política cultural i educativa. L'escola d'estiu tanca les portes, fins que, acabada la dictadura, les torna a obrir a l'estiu de 1930.

La Segona República va creure en l'educació com a base del canvi social i va valorar els mestres; per això va voler donar-los una formació pràctica, molt lligada a l'escola i una sòlida formació cultural i professional de nivell universitari. A Catalunya la Generalitat va tenir cura de la formació permanent dels mestres i això permeté el reconeixement de les escoles d'estiu a Catalunya, que iniciaren la seva segona època amb un aire renovat.

► Hom va tenir la convicció que el que es feia a l'escola d'estiu era contribuir a la construcció d'una nova escola pública al servei del nen, de tots els nens i nenes. (Pintura de Cecília Vidal, reproduïda el 1982 a la carpeta d'homenatge a Angeleta Ferrer.)

En aquest segon període històric de l'escola d'estiu (1930-1935), el primer any sota els auspicis de la Diputació de Barcelona i després de la Generalitat de Catalunya republicana, hom va tenir la convicció que el que es feia a l'escola d'estiu a través dels mestres que hi assistien era contribuir a la construcció d'una escola pública nova. Professors de l'època anterior tornen a treballar-hi; ho fan al costat d'altres que s'incorporen de nou; molts són de l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya o de la Secció de Pedagogia de la Universitat Autònoma de Barcelona. S'estudien i es practiquen propostes innovadores; la segona setmana de l'escola d'estiu es converteix en una conversa pedagògica o congrés d'ensenyament on es discuteixen a fons les qüestions més emblemàtiques com ara «L'escola unificada». Les ponències són redactades prèviament i discutides pels mestres de les diverses associacions comarcals, i les conclusions es fan arribar al Govern de la Generalitat.

▲ Assaig d'escola activa.
Treball de classe. Escola
d'Estiu 1931

► Coberta del programa de
l'Escola d'Estiu 1931

Diari de l'Escola d'Estiu
1931

Temps de fosc

AL JULIOL DE 1936 la revolta militar, la Guerra Civil i la derrota de la República el 1939 estronquen i anorreen l'obra educativa anterior. El règim del general Francisco Franco va emprendre una brutal depuració dels funcionaris docents per assegurar una lleialtat total al nou règim i a l'ideari del nacionalcatolicisme. L'escola pública va quedar postergada i reservada als pobres, alhora que es potenciava l'escola religiosa i privada. La formació inicial dels mestres va tornar a ser una carrera de nivell secundari a la qual s'entrava amb el batxillerat elemental (10-14 anys) i es donava una cultura general minsa amb mostres de pedagogia i un simulacre de pràctiques. Es podia tenir el títol de mestre als setze o disset anys.

La duresa de la repressió va fer inviable qualsevol dissidència. Tanmateix, en la dècada dels anys cinquanta, l'esperança soterrada de què parla Màrius Torres va reaparèixer tímidament i algunes escoles privades, en veu baixa, i protegides pel sector més progressista de l'Església, «comencen sota la ferida d'una ruptura violenta, emmarcada en la violència d'una guerra civil», i cerquen en el passat les orientacions necessàries per fer una educació millor. Alguns dels mestres de diverses escoles es reuneixen en unes sessions de treball, preparen temes, els discuteixen, elaboren i intercanvien materials: Sant Gregori, Santa Anna, Thau, Talitha, Costa i Llobera, Ton i Guida, Virtèlia, Betània-Patmos, Elaia, Heura, Isabel de Villena, Nostra Senyora de Port, a Barcelona, Andersen, de Vic, Mowgli, de Reus, o Pax, de Tarragona.

***La galerna i el llamp, el torb
i la tempesta,
sobre l'ample terror
l'han combatut a ras.
La flor de l'esperança,
minúscula i tenaç,
Color dels nostres somnis,
únicament hi resta!...***

(Màrius Torres, Poesies, Ariel, 1964.)

► 2001. L'equip fundador de l'Escola de Mestres Rosa Sensat. D'esquerra a dreta: Enric Lluch, M. Teresa Codina, Anna M. Roig, Jordi Cots, Pere Darder, Marta Mata i M. Antònia Canals

És d'aquestes poques escoles d'on surt la idea i l'equip fundador de l'Escola de Mestres Rosa Sensat: Marta Mata, que treballava amb infants a Saifores (Baix Penedès) i a Talitha; Teresa Codina, de Talitha; Pere Darder, de l'Escola Costa i Llobera; Enric Lluch, professor universitari, que havia treballat a Costa i Llobera; Jordi Cots, de Thau; Anna Maria Roig, de Talitha, i Maria Antònia Canals, de Ton i Guida.

Aquells mestres i escoles, ben al marge dels plantejaments oficials, tingueren el privilegi de poder beneficiar-se de l'ajut entusiasta d'algunes de les persones que havien tingut un paper important en les escoles d'estiu d'abans de la guerra civil: la saviesa dels consells i plantejaments d'Alexandre Galí, l'acolliment proper i càlid d'Artur Martorell, «sense l'aportació dels quals les Escoles d'Estiu i tot el moviment de renovació no serien el que han estat i són» (*La Renovació pedagògica a Catalunya des de dins*, 2001). Finalment, el 29 de setembre de 1965, es feia la presentació del que seria l'Escola de Mestres Rosa Sensat, que pretenia fer una acció decidida de formació dels mestres amb el convenciment que aquest era el tema clau per a qualsevol canvi en educació. Aquesta presentació va ser íntima, mig clandestina. Un dels assistents, el professor Enric Lluch i Martín, va afegir a tots els bons auguris respecte a la nova experiència aquestes paraules: «...i potser caldria tornar a fer l'escola d'estiu».

Les escoles d'estiu de Rosa Sensat

MARTA MATA I GARRIGA, directora i ànima de l'Escola de Mestres Rosa Sensat i de les escoles d'estiu, explica com el «potser» d'Enric Lluch es va fer realitat: «...el repte era llançat, però va quedar en l'aire tot aquell curs, un curs que iniciàvem un grup de quinze alumnes i tants o més professors, al cap de cinc dies exactament, el 4 d'octubre de 1965, a casa d'uns amics... En acabar aquell curs ho sabíem, i sabíem també que no s'acabava en el temps de les nostres persones, ni en les nostres persones mateix; i com una fruita madura va caure'ns al damunt l'evidència de l'escola d'estiu..., vam ciclostilar cent cartes, cent horaris, cent fulls d'inscripció, i ho vam repartir pràcticament a mà. Vam rebre cent cinquanta-tres respostes, continuant el miracle de la multiplicació de mestres i pobles que ha estat sempre l'escola d'estiu...» (Del parlament pronunciat per Marta Mata i Garriga el 27 de juny de 1980, al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, en l'acte inaugural de les escoles d'estiu d'aquell any.)

El 18 de juliol de 1966 cent cinquanta-tres mestres es reunien a l'Escola Nuestra Señora de Lourdes de las Madres Filipenses per iniciar la primera Escola d'Estiu, després d'un tall de trenta-un anys, i en circumstàncies sociopolítiques ben diferents. En l'antic primer període (1914-1923) les escoles d'estiu van tenir una ajuda oficial; en el segon (1930-1935) van ser oficials. Aquesta nova edició, en canvi, es basava en l'esforç privat, en l'actuació clandestina feta a l'empara d'una escola religiosa, i tolerada o ignorada per l'Administració. No serà fins a l'any 1981, amb el traspàs de competències d'educació a la

**Heu fet una escola d'estiu
que s'assembla a la que vam
fer nosaltres com un ou a un
altre ou.**

Alexandre Galí

Generalitat que totes les escoles d'estiu van presentar el seu projecte per tenir el suport de l'Administració democràtica.

L'Escola de Mestres Rosa Sensat i les seves escoles d'estiu en aquest període de clandestinitat van tenir clar que la formació dels mestres passava necessàriament per la recuperació de la memòria històrica que representava la millor tradició educativa de Catalunya, per combatre la teoria i la pràctica pedagògica dominant i obrir un camí de renovació i regeneració de l'escola de la mà dels principis de l'escola activa: el desenvolupament global de les capacitats dels infants, capacitats de pensar, de sentir, de fer, mitjançant el respecte per la personalitat dels nois i noies i la seva participació directa en el procés d'aprenentatge. Aquests principis anaven acompanyats per la defensa de la llengua i la cultura catalana ignorada pel règim i prohibida a les escoles. Era necessari redescobrir les teories que havien guiat la renovació pedagògica del país, crear materials per fer possible una pràctica diferent i adaptar tot aquest bagatge a les possibilitats del nostre context. Sempre presents les escoles d'estiu d'abans de la Guerra Civil.

En la primera conferència de les escoles d'estiu, Alexandre Galí i Coll ens traspassava la seva història i acabava dient: «Ara ja em puc

morir... Heu fet una escola d'estiu que s'assembla a la que vam fer nosaltres com un ou a un altre ou.» Tanmateix, l'empresa no es presentava gens fàcil.

► "... mitjançant el respecte per la personalitat dels nois i noies i la seva participació directa en el procés d'aprenentatge"

Transició i democràcia

A PARTIR DE 1970, amb una demanda creixent de matriculacions que culminaria el 1977, amb una congregació d'unes 9.000 persones, es començava a entreveure el final de la dictadura. L'Escola d'Estiu manté les seves prioritats educatives en un ambient molt polititzat. S'hi aplega una considerable quantitat de gent i grups d'ideologies molt diverses, amb aflluència de corrents crítiques, que venien a l'Escola d'Estiu perquè «necessitaven aire fresc de llibertat democràtica» (Monés, 1981); hi són presents les tendències polítiques i sindicals que no tenien altres canals de manifestació i que organitzen actes populars, parades, conferències, presentacions com la de l'Assemblea de Catalunya, el Congrés de Cultura Catalana. Es fan homenatges a mestres de temps de la República, a García Lorca... Aquest volum d'inscrits i d'activitats feia molt vistoses i interessants les escoles d'estiu, però complexa la seva gestió i organització. Són anys de canvis tant en l'estructura com en el nombre de cursos, que augmentaven amb progressió gairebé geomètrica. Agafen importància els cursos monogràfics, especialment els dedicats a temes sociopolítics. En aquest període destaquen els debats i la declaració del document *Per una escola pública catalana*.

La Llei general d'educació de l'any 1970 va introduir canvis en la formació del professorat: la formació inicial dels mestres de primer cicle universitari, es creen els instituts de ciències de l'educació (ICE), que han d'administrar la formació permanent del professorat (primària i secundària). Els ICE de les universitats de Barcelona van començar a oferir propostes i recursos; en general, ho van fer donant suport als

moviments de renovació pedagògica i a les seves escoles d'estiu, però la seva existència va iniciar el canvi de la dinàmica de la formació inicial i permanent. Les noves orientacions i l'estructuració del sistema educatiu, que amplien l'escolaritat obligatòria dels infants, de sis a catorze anys –ensenyament general bàsic (EGB), primera i segona etapa– i institueixen la formació professional i el batxillerat unificat polivalent, comporten la reorganització oficial dels programes i metodologies de les àrees del coneixement. Tot plegat desperta, entre els professionals de l'ensenyament, un renovat interès per les didàctiques específiques. L'Escola d'Estiu ha de reorganitzar-se: s'adapta a la nova estructura i multiplica el nombre de cursos sobre l'ensenyament de les diverses matèries i les seves didàctiques.

El 1974 el Col·legi de Doctors i Llicenciats del districte universitari de Catalunya i Balears va organitzar cursos de formació del professorat de batxillerat juntament amb l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat. Al mateix temps, a partir de 1975, s'ofereixen cursos per a professors de formació professional en una acció innovadora en el seu temps, però, a partir de 1980, aquest col·lectiu organitza la seva pròpia escola d'estiu, com havia fet uns anys abans l'Escola d'Expressió, de Carme Aymerich, i com acabarà fent també el Col·legi de Llicenciats. En l'oposició ens vam unir tots, però quan les coses ja van estar encarrilades i cadascú va tenir el seu lloc, els col·lectius van voler una escola d'estiu per a ells tots sols.

***Diverses són les parles i
diversos els homes... I
convindran molts noms a
un sol amor.***

(Salvador Espriu.)

Els diferents mestres que any rere any havien vingut a les escoles d'estiu de Barcelona havien tornat als seus respectius llocs de procedència («convenientment peixats amb pa i tomàquet per Biel Dalmau») i volien fer-hi quelcom de semblant. Per això la demanda de cursos, seminaris i xerrades que es rebia a Rosa Sensat era constant i membres del nostre grup es desplaçaven a diferents llocs de Catalunya i de la resta d'Espanya. Alguns d'aquests col·lectius van començar a organitzar les seves pròpies escoles d'estiu i tan fèrtil va ser la llavor, que l'any 1977 Rosa Sensat estava coordinada amb unes vint escoles d'estiu de Catalunya i amb les escoles d'estiu de Madrid, Galícia, País Basc, Andalusia, Canàries i Mallorca.

Dins el procés de normalització creixent, l'any 1976 els ICE fan de pont perquè l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat pugui sol·licitar una subvenció de l'Instituto Nacional de Ciencias de la Educación (INCIE)

► Biel Dalmau en una de les seves intervencions: l'anunci d'un acte del migdia o la trobada d'uns grups de mestres o la presentació d'una associació veïnal...

del Ministeri de Madrid; l'any 1977 perd aquesta subvenció, però el Govern Tarradelles, amb Pere Pi i Sunyer de conseller i amb la intervenció de Jaume Jorba, va salvar l'Escola d'Estiu estructuralment i econòmicament. L'Escola d'Estiu de 1979 és la primera després de la Guerra Civil (1936-1939) en què intervé d'alguna manera la Generalitat, encara provisional, amb la presentació de la seva política cultural i educativa, i la demanda d'incloure en el programa uns cursos de reciclatge de català, a càrrec del Departament d'Ensenyament. L'any 1980 la Generalitat estatutària intervé plenament en l'organització de les escoles d'estiu escampades per tot Catalunya i Rosa Sensat continua organitzant l'Escola d'Estiu de Barcelona. Es pot dir que s'acaba la transició perquè per primera vegada el Govern de Catalunya, elegit democràticament, inaugura amb Rosa Sensat l'Escola d'Estiu de Barcelona.

L'assumpció de les competències d'educació per part de la Generalitat, l'1 de gener de 1981, representa l'inici de la normalització del país, el final de les suplències i la multiplicació d'ofertes formatives per a mestres i professors; a més de les diferents escoles d'estiu, ofereixen cursos al llarg de tot l'any els centres de recursos, els instituts de ciències

de l'educació, els ajuntaments... El panorama educatiu es diversifica i es fracciona. Rosa Sensat deixa de ser una escola de mestres i passa a constituir-se en associació de mestres. Perd el protagonisme marginal que havia hagut de tenir i el final de moltes suplències va ser el senyal del seu èxit.

Els temps de la democràcia no han estat fàcils per als moviments de renovació pedagògica, perquè, si bé és cert que en aquests temps s'han fet grans avanços en educació, com en molts altres camps, també hi ha hagut mancances. Ha resultat difícil defensar opcions democràtiques davant grups immobilistes, centralistes i involucionistes i al mateix temps haver de criticar algunes de les decisions d'aquestes administracions que es defensaven. Aquesta situació ha portat sovint a prendre posicions prudents però ambigües, una mica possibilistes i poc radicals que han produït un cert desencant en determinats casos.

La manera com es va fer el traspàs de competències en matèria d'ensenyament a la Generalitat, l'any 1981, va representar per al sector renovador una gran decepció. El Govern de la Generalitat va assumir el burocratisme del ministeri i no va saber aprofitar les expectatives, les il·lusions, la capacitat d'acció i la voluntat decidida de molts mestres per la renovació del sistema educatiu a Catalunya, pel qual havien treballat incansablement.

A l'Estat, l'Administració socialista, amb el ministre Maravall, va valorar el treball realitzat a favor de l'escola pública i l'any 1983 va patrocinar un congrés dels Moviments de Renovació Pedagògica de l'Estat espanyol a Barcelona, en «homenatge a Catalunya», com a fruit del treball fet a les escoles d'estiu, especialment la de Barcelona, del seu document sobre l'escola pública, de la seva influència a totes les escoles d'estiu. Aquest congrés representa el reconeixement de la feina feta per part del Govern central. Hi van participar vint-i-tres moviments, la majoria dels quals organitzaven una escola d'estiu en els seus territoris.

Algunes de les propostes fetes a les escoles d'estiu en temps de transició estan en la base de la nova ordenació constitucional de l'ensenyament concretades en la Llei orgànica del dret a l'educació (LODE). Aquesta Llei, de l'any 1985, va reprendre la preocupació per la democratització de l'ensenyament i va proposar nivells de participació que la democràcia podia afavorir. Però també va consoli-

► 1977. En el marc de la Universitat Autònoma de Barcelona, acte en reconeixement a tots els parlamentaris electes aquell any. D'esquerra a dreta: Josep Laporte, rector de la UAB; Jordi Solé Tura, PSUC; Lluís M. Xirinacs, Independent; Joan Reventós, PSC; Jaume Sobrequés, Entesa dels Catalans; Eulàlia Vintró, Col·legi de Doctors i Llicenciats, Marta Mata, Rosa Sensat i PSC, i Ramon Moragas, Rosa Sensat

dar l'escola privada sense resoldre abans el problema de la qualitat de l'escola pública i va continuar deixant fora del sistema l'educació dels més petits.

Anys més tard, el 1990, un altre govern socialista promulga la Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), que incorpora al sistema educatiu, per primera vegada, l'educació infantil de 0 a 6 anys –l'escola bressol, present en les nostres escoles d'estiu des de 1968– i amplia l'escolaritat obligatòria fins als setze anys, proposa una reforma de la secundària, que divideix en educació secundària obligatòria (ESO) i batxillerat, propicia una reforma qualitativa de l'ensenyament i suprimeix la formació professional de primer grau. El desenvolupament d'aquesta Llei ha tingut i té encara avui importants mancances: escassa atenció als nivells incorporats de nou i a la formació del professorat que els ha d'atendre, com l'educació infantil i la secundària; metodologia poc eficaç, inversió financera insuficient. Problemes que no s'acaben de resoldre, com queda demostrat.

Avui, els Moviments de Renovació Pedagògica i entre ells Rosa Sensat, amb el suport de la Conselleria i en col·laboració amb els ICE, els centres de recursos pedagògics (CRP) i algunes institucions que donen formació permanent, fan cursos, seminaris, assessoraments, organitzen escoles d'estiu i avancen en el difícil camí de millorar l'educació a l'escola. L'Associació de Mestres Rosa Sensat manté i organitza l'escola d'estiu de Barcelona i segueix defensant una escola pública, democràtica, catalana i de qualitat. Queda molta feina per fer.

► Llarga cua de mestres davant la seu de Rosa Sensat, al carrer Còrsega, 271, per matricular-se a l'Escola d'Estiu de 1980

► Una considerable quantitat de gent i grups d'ideologies molt diverses es troben, parlen i organitzen actes populars, parades, conferències i presentacions de tendències polítiques, sindicals o de grups cívics i veïnals

Els fonaments

TOT EL QUE VA SIGNIFICAR d'innovació i el constant fer i desfer de les escoles d'estiu tenen sentit en funció del tipus d'escola que hom volia, del mestre o de la mestra que l'havien de dur a bon port, de l'educació que es dibuixava. A mesura que s'anava perfilant aquest dibuix, s'adaptava l'organització com un fil que fa possible la trama i l'ordit d'un teixit.

«Qui són aquests bojos que munten i desmunten cada any una escola d'estiu?» – ens deia el doctor Jordi Rubió l'any 1969.

I quina mena de teixit guiava aquella organització canviant dels primers anys?

«... Amb autors vells i nous, propis i forans, anàvem situant d'entrada l'escola catalana que refèiem en el que ara anomenariem "escola global", escola com a resposta al dret a l'educació de tots els nens i nenes, fos quin fos el barri, població, comunitat peninsular o país del món d'on venien o on radicaven.

»Si, en el nostre record d'un període de renovació, haguéssim de remarcar alguna aportació catalana a la pedagogia, a l'escola, de què es podria parlar, potser no posaríem l'èmfasi en el tractament didàctic d'alguna matèria, ni tan sols de la llengua, que ens obsessionava, ni d'algun aspecte de l'educació i de l'escola, com el de la formació de la llibertat, que ens obsessionava també, sinó en dues concepcions traduïdes en treball, estudi i organització: la concepció de l'educació com un continu que comença "tan bon punt l'infant neix" i al qual ha de servir el sistema educatiu, també com un continu; i la concepció de la formació permanent del mestre com a autoformació.

L'educació com un continu que comença "tan bon punt l'infant neix" i al qual ha de servir el sistema educatiu, també com un continu; i la concepció de la formació permanent del mestre com a autoformació.

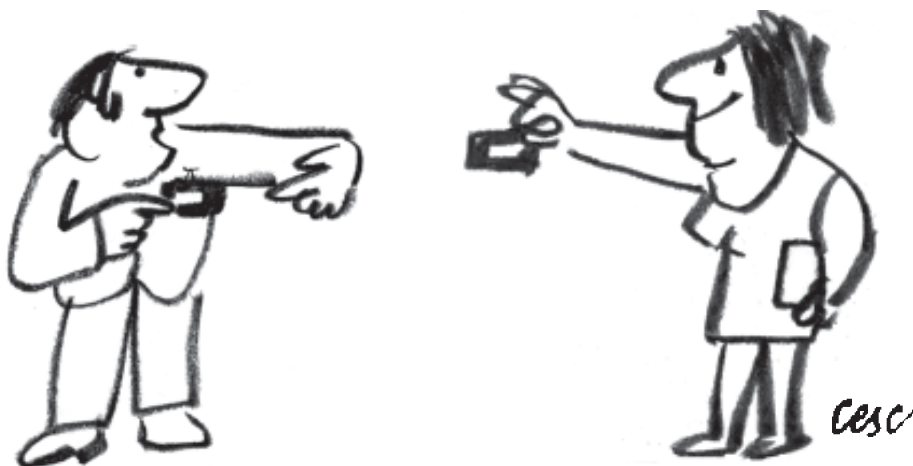
»L'educació, entesa com a continu, l'escola, les escoles que s'anaven creant, el continu de parvulari, primària i secundària, ens van fer saltar, des del primer curs de tarda de Rosa Sensat, els límits de l'escola primària i esborrar-los per treballar en la identitat del parvulari. A l'Escola d'Estiu del 1968, ja ens organitzàvem en llar d'infants (escoles bressol), parvulari, primària i batxillerat elemental (tronc comú de secundària des de 1975); seguïem en tots els casos les línies longitudinals de desenvolupament personal, de les matèries i les tècniques, de l'autodomini a la llibertat i el treball en grup, la llengua, la matemàtica, les expressions, l'observació i la formació social. Cadascú sabia en quina casella treballava, en quina fila d'etapa, en quina columna de matèria, i tots sabíem que formàvem aquell continu de l'educació amb les coordenades de l'evolució del nen i l'obertura als horitzons del món, emmarcant i donant sentit a cada una de les nostres activitats.

»L'Escola d'Estiu, no pas definida per un calendari i unes activitats, com podria fer qualsevol acadèmia de preparació d'oposicions, sinó definida pel mecanisme triangular – pràctica, reflexió i autoformació – i en què la virtut pedagògica brotava també de la necessitat, la necessitat d'un constant rebrotament de la pedagogia, en les situacions aparentment millors o pitjors. I la necessitat de fer públics els problemes de l'escola per solucionar-los públicament. La necessitat de viure i de fer veure com la responsabilitat pedagògica i la responsabilitat social del mestre són dues cares de la mateixa moneda.» (*La Renovació pedagògica a Catalunya des de dins*, 2001)

Les característiques de les escoles d'estiu d'aquests anys es poden resumir en els punts següents:

- La voluntarietat d'aquesta formació; primer, sense una altra contrapartida que la mateixa millora professional i, més endavant, les demandes de crèdits degudes a la pressió ambiental.
- Intercanvi d'experiències entre mestres procedents de realitats diverses.

- Relació entre mestres dels diversos nivells del sistema educatiu amb algunes interrupcions i mancances.
- Obertura a les idees i experiències de la renovació pedagògica.
- Tractament sistemàtic de les relacions entre escola i societat; l'esforç envers un sistema democràtic descentralitzat a fi d'aconseguir una educació de qualitat per a tots.
- Interès a conèixer la cultura sense les limitacions que imposava el sistema.
- La defensa de la llengua i de la cultura catalana. Molts mestres van escoltar per primera vegada la seva llengua en una classe o en un acte públic. Es van trobant llibres, autors, cançons...
- L'Escola d'Estiu va ser una illa de llibertat i de resistència al franquisme.
- Una oportunitat de trobada de professionals amb inquietud.

▶ A l'Escola d'Estiu, tothom amb el seu distintiu

► Treball de grup i debat a l'acollidora ombra dels pins de l'escola Betània-Patmos, 1968

► Obertura a les idees i experiències de la renovació pedagògica

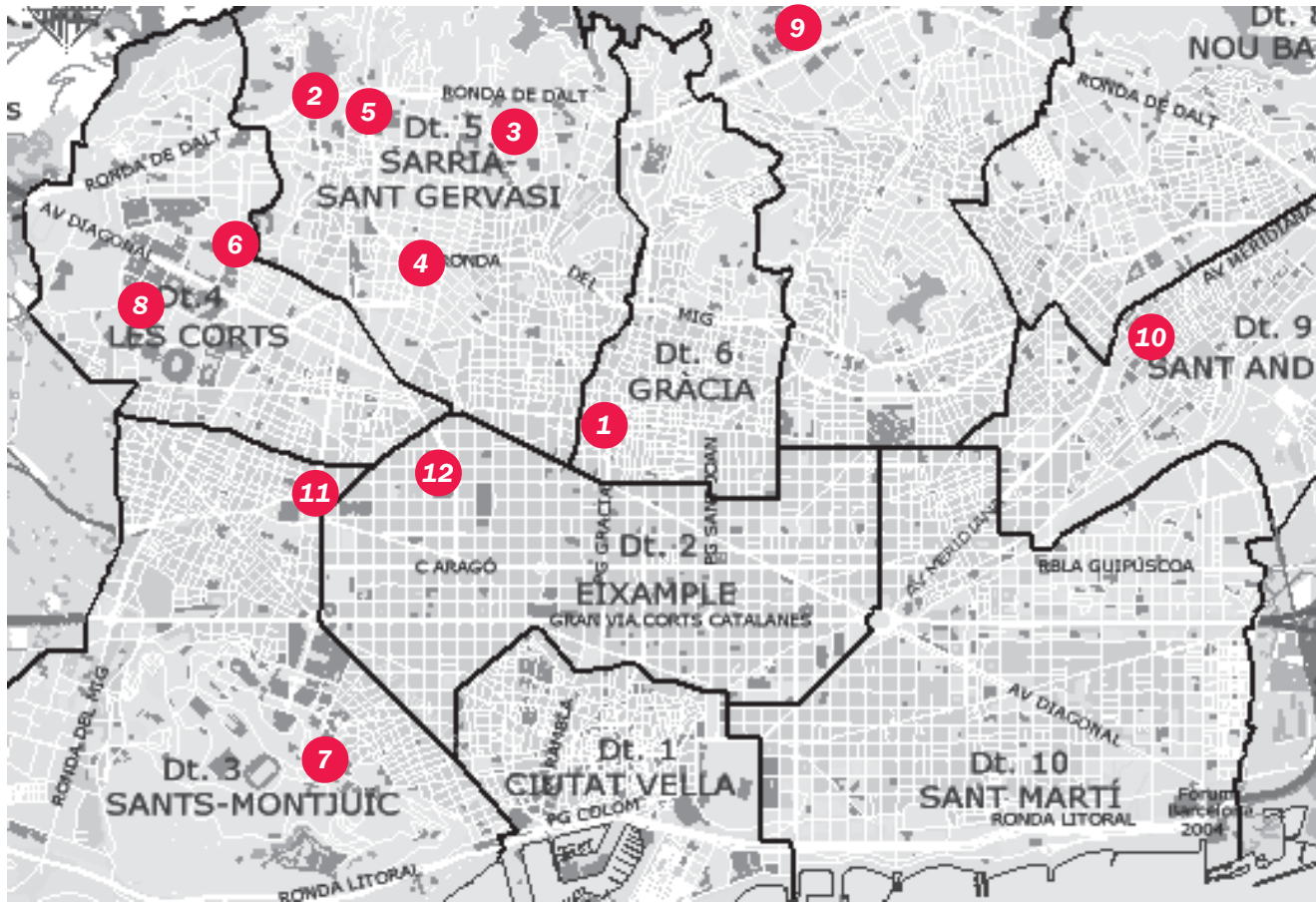
El marc físic

UNA DE LES COSES que criden l'atenció de les escoles d'estiu de Barcelona és el tipus de local que les acollia i la gran varietat de llocs que les han acollides, la calor d'estiu que surava en els espais i les valentes trescades amunt i avall.

En l'ambient opressor de la dictadura, s'havia de caminar i, a sobre, fer-ho amb peus de plom, veu en sordina i ull al bou. No és casual, doncs, que les primeres escoles d'estiu es fessin en col·legis de religiosos o d'influència cristiana, com Betània, cercant el paraigua protector de l'Església, materialitzada per la tolerància còmplice i la generositat d'alguns ordes religiosos. Tanmateix, tots els canvis d'escenari no sempre van ser deguts a raons estratègiques. Espais més grans a mesura que creixia la matriculació o fins i tot en cinc espais diferents simultàniament, per facilitar l'organització descentralitzada, per evitar que un nombre molt alt d'assistents no permetés treballar en un clima de diàleg, al temps que procurava una certa discreció. No seria fins a l'estiu de 1974 que per primera vegada es fa l'Escola d'Estiu en una escola pública, l'Escola de Bosc de Montjuïc. Es tractava d'un escenari molt significatiu perquè en aquesta mateixa escola, des de la seva creació, en la seva època més brillant, va ser directora la mestra Rosa Sensat i Vilà, el nom de la qual agafava ara el col·lectiu que organitzava l'Escola d'Estiu. Més endavant, des de 1976, així que les circumstàncies polítiques mostraren certa obertura o tolerància i els locals es feien estrets, l'activitat de l'Escola d'Estiu es va fer als amplis espais de la Universitat de Barcelona, al campus de Pedralbes i a la Universitat Autònoma de Barcelona, a Bellaterra. Fins a arribar a

La gran varietat de llocs, la calor d'estiu que surava en els espais i les valentes trescades amunt i avall.

èpoques més properes en què, com qui torna a la mare, es fan a l'antiga Escola del Treball, de la Diputació de Barcelona, on s'havien realitzat les escoles d'estiu d'abans de la Guerra Civil (1936-1939). A l'annex hi ha una relació detallada de cada un dels locals.

► Plànol de Barcelona amb indicació dels llocs on s'han celebrat les escoles d'estiu de Rosa Sensat . Hi manquen les que es van fer a la UAB, a Bellaterra, Vallès Occidental, 1977 a 1980

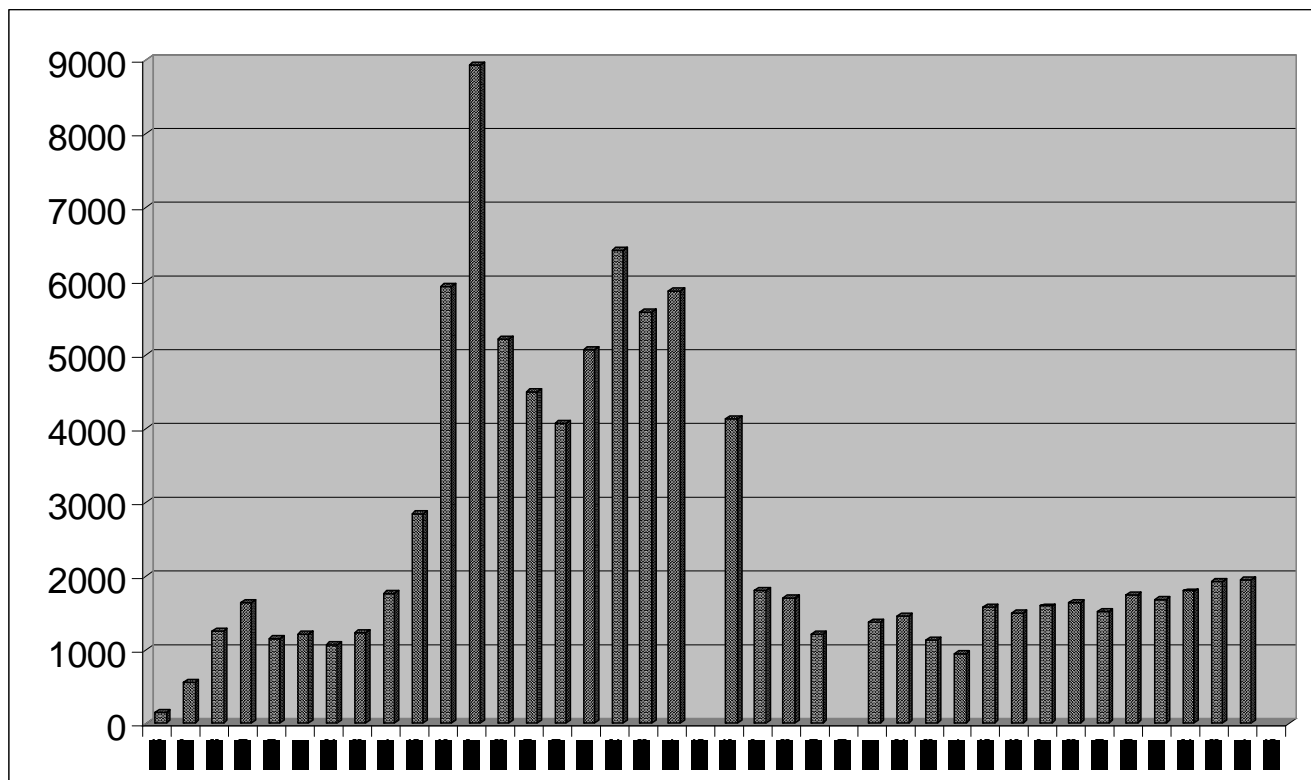
1 1966 i 1970	4 1970	7 1974 i 1975	10 1988
2 1967, 1968, 1972 i 1973	5 1970	8 1976, del 1981 al 1986 i 1990	11 1989
3 1969, 1970 i 1971	6 1970	9 1987	12 1991 al 2005

Preparació i estructura

L'ORGANITZACIÓ i una part del professorat de les primeres escoles d'estiu varen sortir dels alumnes-mestres del primer curs de tarda de Rosa Sensat i dels mestres de les escoles adherides a la renovació pedagògica. Més endavant l'Escola d'Estiu s'organitzà amb personal fix de Rosa Sensat i la participació de comissions amb personal eventual i voluntaris, l'aportació dels quals va ser molt important sempre. Hem de recordar aquí l'abnegada labor dels «rojos» de les primeres escoles d'estiu, dits així pel color del distintiu que identificava els organitzadors, fent un joc de paraules amb ironia molt en consonància amb l'època franquista. Les línies mestres, però, les marcaven professors de reconegut prestigi, gent compromesa políticament, persones interessants per les seves aportacions culturals o científiques. Ho diu amb paraules molt clares Maria Antònia Canals, constant i abrandada professora dels cursos de matemàtica, l'única que no s'ha perdut ni una de les escoles d'estiu fetes fins a la data en què redactem aquest treball: «...els més entesos feien cursos d'alt nivell científic o de preparació teòrica. Els altres en fèiem de més didàctics, centrats en la pràctica escolar dels nens i nenes de totes les edats.» Tots apreníem i ensenyàvem al mateix temps. Més endavant, sobretot a mesura que els contactes amb l'exterior anaven creixent i creixien ràpidament, s'anaven incorporant professors d'altres procedències, sobretot d'Itàlia.

Seminaris, reunions, grups de treball, jornades i llargues sessions de preparació, nuclis de col·laboració entre escoles... Al revés de les formigues, però amb idèntica laboriositat i entusiasme, es treballava tot l'hivern per passar després a l'estiu tots els resultats del que els

Nombre de mestres matriculats en els diferents anys

► Els anys 1985 i 1990 apareixen en blanc per manca de dades. L'Escola d'Estiu de 2005 encara no s'ha fet en la data d'elaboració de la gràfica

diferents equips de treball havien anat descobrint al llarg de l'any. Un bon exemple d'això són els documents i dossiers elaborats per les Jornades de Preparació, previstes a la Seu d'Urgell l'any 1970. No es van arribar a fer perquè el governador civil de Lleida les va prohibir, però van inspirar els programes de les escoles d'estiu durant molts anys.

D'acord amb tot el material confeccionat al llarg del curs, una Comissió d'Escola d'Estiu feia el disseny que es materialitzava en un programa. I es llançava el programa als quatre vents i s'anunciava en cartells primer, d'impressió modesta, més endavant, de gran qualitat gràfica, llampants, irònics, atrevits i sempre amb la mà d'artistes admirables. Els dissenyats pel dibuixant Francesc Vila Rufas, *Cesc*, formen una col·lecció històrica. Es repartia la feina en diferents blocs: les

Seccions per nivells, els Cursos Monogràfics, les Activitats Diverses, el Tema General, el Diari. A més, un altre equip que podríem anomenar d'infraestructura tenia cura de la gestió general, que no grinyolés cap dels engranatges; acudien a apagar focs o aportaven material perquè no se n'apaguessin allí on era necessària la combustió. Sovint aquesta última ha estat una tasca anònima de persones, moltes vegades voluntàries, que no surten en els programes. Podem citar aquí l'aportació eficaç de M. Josep Udina i de Ramon Moragas. Cada un dels blocs o seccions tenia un equip responsable.

L'estructura de les escoles d'estiu combinava els cursos de nivell, pràctics per als mestres de cada secció —parvulari, primària, secundària i, a partir de 1968 fins sempre més, l'escola bressol— amb pedagogia general i didàctiques concretes. Al mateix temps, es donaven cursos monogràfics, un bon gruix de temes culturals, d'actualitat o sociopolítics o d'aprofundiment, oferts a tots, com la informàtica, introduïda l'any 1978 de la mà dels professors de matemàtica Adolf Almató i Ramon Cemeli. Tots els cursos poden ser d'iniciació o d'aprofundiment. I no es pot passar al segon si no s'ha fet el primer.

A aquest bloc s'hi afegia el d'activitats diverses, un autèntic mare-màgnum d'activitats: conferències, exposicions, homenatges a persones del món de l'art, de la literatura, de la política o de l'educació, presentacions de llibres o materials didàctics, representació d'obres de teatre i cinema i tot un conjunt d'activitats d'esplai i lúdiques que converteixen l'Escola d'Estiu en una autèntica festa, sobretot en el temps lliure del migdia. Un lloc destacat hi tenen les sortides i excursions, sovint programades un cap de setmana o un matí sencer. Contràriament al que es podia pensar quan es van proposar per primera vegada, aquestes activitats no tenien una finalitat d'esbarjo —tot i que s'ho passaven molt bé—, sinó que estaven pensades com la millor forma de conèixer el país. «Cada Escola d'Estiu ha organitzat les seves excursions. Tret d'alguna ocasió, no sempre han comptat amb molts alumnes inscrits, però també deu ser veritat que pocs alumnes de les escoles d'estiu han deixat de gaudir, ni que hagi estat un sol cop, d'alguna d'aquestes sortides. En tot cas, en el tema de les excursions, a les escoles de Catalunya hi ha des d'aquest moment dos plantejaments completament diferents: el d'abans i el de després de les escoles d'estiu.»

Al revés de les formigues, però amb idèntica laboriositat i entusiasme, es treballava tot l'hivern per passar després a l'estiu tots els resultats del que els diferents equips de treball havien anat descobrint al llarg de l'any.

«Vam ciclostilar; sense el ciclostil, impremta de somnis contestataris, què hauria estat d'aquells temps i què seria de nosaltres?»— (Diari de l'Escola d'Estiu, 9 juliol de 1981).

Un altre bloc molt important el forma el Tema General, on tots discuteixen sobre aspectes pedagògics i polítics de la relació escola i societat. Les conclusions finals d'aquests debats es publiquen en forma de manifest públic. En tornarem a parlar en un capítol a part.

Els diversos apartats de l'Escola d'Estiu, des de 1969, s'han completat amb el Diari, que dóna puntualment notícia del que es cou a l'Escola d'Estiu i de l'ambient que s'hi respira: editorials, avisos, articles de fons, entrevistes i tota una munió de temes. Ens agrada destacar l'interès pedagògic i didàctic dels guions que havien de servir per a les excursions que s'anaven fent i l'humor que desprenen algunes de les seves pàgines, que sovint han estat exponent del tipus de relació relaxada que s'estableix a l'Escola d'Estiu. A través dels diaris, doncs, es pot seguir l'evolució d'aquest gran pom d'escoles d'estiu. De primer, com els programes i material pels cursos, va ser imprès en una rudimentària màquina de ciclostil — «vam ciclostilar; sense el ciclostil, impremta de somnis contestataris, què hauria estat d'aquells temps i què seria de nosaltres?» — (*Diari de l'Escola d'Estiu*, 9 juliol de 1981). Més endavant el Diari va arribar a assolir una magnífica qualitat d'impressió i disseny.

Les matèries

HI POT HAVER pocs dubtes sobre el caràcter pioner de les escoles d'estiu a donar eines modernes de reflexió, aprofundiment i acció, d'acord amb el que l'escola necessitava a cada moment, per a cada un dels nivells. Amb el benentès que a l'escola bressol «les matèries no són part de la programació. En aquest nivell els fonaments de les matèries es troben, d'una manera o altra, en totes les activitats educatives, centre de la vida diària». (*Perspectiva Escolar*, 57, 1981) En els cursos per a escola bressol comptàvem, entre altres, amb les aportacions d'Irene Balaguer i tot l'equip d'aquesta secció. Des del primer moment tots els cursos es van fer en català, cosa que al començament constituïa una veritable novetat, encara que avui ens pot semblar estrany. L'afluència de professors i alumnes castellanoparlants o d'altres idiomes van donar pas a alguns cursos especials.

En els cursos dedicats al tractament de les matèries no només hom es proposava oferir una didàctica ben afinada, en la línia de l'escola activa, amb rigor i contingut científic, que en els primers anys va suposar un gir de cent vuitanta graus en les matèries com matemàtica, geografia i història, ciències naturals, sinó que es feia bandera d'altres matèries o aspectes culturals bandejats, prohibits o senzillament tractats amb poca cura i amb caràcter residual i que nosaltres consideràvem el rovell de l'ou: la cultura i llengua catalana i l'expressió.

Pensem que aquests dos aspectes van ser els dos pilars mestres de la renovació que hom pretenia en totes i cada una de les matèries.

Es feia bandera d'altres matèries o aspectes culturals bandejats, prohibits o senzillament tractats amb poca cura i amb caràcter residual i que nosaltres consideràvem el rovell de l'ou: la cultura i llengua catalana i l'expressió.

- Arrelament a la realitat immediata i més propera.
- Coneixement del que és pròxim per arribar a poder fer-se càrrec de realitats més llunyanes.
- La llengua, les llengües, el llenguatge.
- L'expressió: oral, escrita, plàstica, musical, corporal.
- Matemàtica, ciències socials (primer, geografia i història), ciències naturals (després, ciències de l'observació o experimentals).

La llengua: els cursos de llengua han format un gruixut feix, bàsic per a tot el que ens proposàvem, repartit en garbes que arribaven a tots els àmbits, recuperar la pròpia llengua, aprendre-la, aprendre-les, triar la metodologia, elaborar materials de qualitat. La didàctica que ens havia deixat Alexandre Galí; les primeres lliçons de català de Joan Solà; la novetat de la gramàtica estructural i la generativa en els cursos de Gabriel Ferrater; les valuoses aportacions de Lluís López del Castillo, de Josep M. Cormand i de tot l'equip de l'Assessoria del Català; els materials del grup de l'aprenentatge de la lectura i escriptura, format per Àngels Ollé, Marta Mata i Montserrat Correig; els cursos de Sebastià Serrano; l'equip de Mireia Muntaner en els cursos per a batxillerat i secundària...

L'expressió: formes d'expressió que la majoria dels mestres desconeixien, l'expressió corporal, la musical, la teatral, la plàstica i el seu lloc a l'escola. Ben aviat tot aquest ventall de formes d'expressió «tingué un doble escenari: un lloc d'exercici personal en el temps lliure dels migdies, i un lloc als cursos de tècniques i de didàctica, generalment a la tarda». Haver de coordinar professionals de diverses tendències, modalitats i procedència va ser una tasca complexa per als responsables d'aquesta secció; al mateix temps, especialment en el cas de la plàstica, la distribució del material ha suposat sempre un esforç «logístic» considerable. Lliberata Mas, secretària de secció, va tenir a càrrec seu aquesta tasca durant molts anys: anava deixant, a cada aula i a l'hora precisa, fang, suro, cartolines, cordes, filferro, fusta, pintures i tot un caramull d'estris, com un abnegat Pare Noel.

La coordinació de l'expressió plàstica a moltes escoles d'estiu va ser responsabilitat de Montserrat Oliver, que també feia de professora d'aquesta àrea, amb Fina Rifà, Ester Boix, Ricard Creus, Joan Vila Grau: dibuix, pintura, gravat i modelatge, amb un gran afegit de

tècniques artesanals, com el teixit, la cistelleria, la fusteria.

L'expressió oral i corporal, la dramatització les va introduir Carme Aymerich, fins que, molt aviat, va crear la seva pròpia escola d'expressió, que encara perdura. Els ritmes i el mim d'Anton Font van ajudar a posar en forma física els seus alumnes-mestres mentre descobrien les possibilitats docents d'aquesta modalitat i rebien materials, exercicis, idees. A més d'ell cal recordar Joan Baixes, Albert Boadella, Joan Serra...

La música era una activitat pràcticament ignorada a l'escola; en el millor dels casos només es donava de manera escadussera i folklòrica en la dels més petits i encara gràcies a la voluntat d'alguna mestra; la normativa oficial la va ignorar totalment molts anys. «Quan van organitzar-se les primeres escoles d'estiu la música hi va ser present des de la primera i, molt aviat, va ser insuficient un sol grup, que englobava tota la música a l'escola.» En el grup de música de les escoles d'estiu s'han distingit Carme Tres, Maria Teresa Giménez, Oriol Martorell, Xesco Boix. Tothom recorda les grans cantades que l'Oriol dirigia i l'animació joglaresca d'en Xesco.

Ciències naturals, ciències de l'observació: diversitat de temes de natura amb noms diferents. Aquí, la recuperació metodològica – donar un paper actiu a l'alumne, dotar-lo d'eines d'observació i experimentació, deixar que la natura marqui el ritme i l'ordre d'un programa, fer sortides i excursions, apropar-se a la natura i aprendre de materials quotidians, com la poma i el vestit – agafa tota la seva dimensió. Els canvis i el guiatge van venir d'Angeleta Ferrer, filla de Rosa Sensat i Vilà, que de bon començament va saber traspasar-los a professors més joves que ho van voler compartir amb els companys.

Com en totes les altres, aquesta matèria va reunir un bon nombre de professionals, mestres «de petits», professors «de grans» i experts qualificats en alguna de les seves especialitats: Rosa Carrió, Carme Tomàs, Roser Pintó, Pepita Casanelles, Joan Ruiz Calonge...

De la mà del grup de ciències naturals es va introduir l'educació sexual, cursos iniciats sota la direcció de Frederic Boix, de l'Institut Genus.

La matemàtica: «La necessitat de fer pensar, de fer raonar la mainada... la reacció en contra d'un ensenyament massa basat en les mecàniques i les operacions escrites... no concebíem que les matemà-

«Quan van organitzar-se les primeres escoles d'estiu la música hi va ser present des de la primera i, molt aviat, va ser insuficient un sol grup, que englobava tota la música a l'escola.»

tiques es poguessin ensenyar sense la manipulació de materials... i així, tot explicant com es feia servir, transmetíem tot el que havíem fet en els seminaris de treball de Rosa Sensat.» (*La Renovació pedagògica des de dins*, 2001)

L'impacte de la matemàtica nova que ens presentava Maria Rúbies; la constant presència entusiasta de Maria Antònia Canals; els cursos i xerrades dels matemàtics Eduard Bonet i Claudi Alsina, Francesc Esteva, Adolf Almató, Ramon Cemeli, Rosa Foix, Juli Vela i altres professors que fan venir de fora, com el professor Glaymann, perquè l'equip no donava a l'abast per atendre el ritme creixent del nombre de cursos. Ja hem dit en pàgines anteriors, tornem-ho a recordar, que la introducció de la informàtica a les escoles d'estiu va ser obra de l'equip de matemàtics.

En els cursos de ciències socials, des del començament l'esforç a recuperar una metodologia nova es feia, d'una banda, acostant la realitat a l'escola – persones, objectes, premsa diària – i, de l'altra, fent sortides, visites, colònies escolars, etc. L'estudi del medi establia una relació entre la geografia i la història, amb una atenció preferent pels estudis locals i Catalunya. Un dels autors de referència va ser Pau Vila, que va acompanyar-nos personalment a l'estiu de 1971.

A l'Escola d'Estiu de 1966 es va fer una excursió a Osona, al Ripollès i a Berga, dirigida per Enric Lluch i Martin. En cada un dels cursos Pilar Benejam també incloïa sortides. Les excursions, no sempre lligades als cursos, però amb clara referència a ells, van constituir una activitat emblemàtica durant molts anys, activitat que no es limitava a les ciències «socials», sinó que també es dedicava als cursos de «naturals», als d'art i fins i tot a llengua, tot descobrint ocasionalment les varietats dialectals dels llocs que es visitaven.

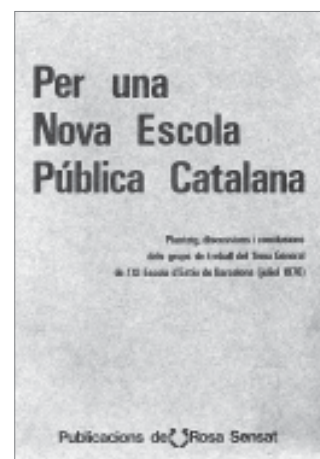
Més endavant, les aportacions de Josep M. Masjoan i de Montserrat Casas, entre altres destacats participants, van mostrar una preocupació creixent pels problemes socials i per propostes crítiques que suposaven una descoberta de la intencionalitat i no neutralitat del coneixement social.

El Tema General

EL TEMA GENERAL (o curs general en les primeres edicions) és l'apartat de debat i reflexió més important de l'Escola d'Estiu. En aquest espai poden participar tots els inscrits, mestres o no. A partir d'una exposició inicial general i el seu corresponent dossier, molts anys es va treballar i debatre en grups petits que presentaven les seves conclusions a un debat conjunt. Pot dir-se que algunes de les conclusions finals, sempre en forma de document públic, d'alguns dels temes que s'hi han anat tractant, constitueixen una notable aportació a la política i pedagogia d'escola pública. Com en el conjunt d'activitats, el contingut dels «temes generals» es prepara en profunditat a partir dels departaments de Associació de Mestres Rosa Sensat i per diversos professors.

Al llarg d'aquestes quatre dècades que ara recordem, amb tres períodes més o menys clars —clandestinitat, transició i democràcia— les escoles d'estiu han anat tractant aspectes d'actualitat educativa de cada moment que, com tot el que es coïa a les escoles d'estiu, responien a les preocupacions i possibilitats de cada època, amb incidència clara en el que anava més magre.

Així, als anys seixanta, els debats centraren l'atenció en l'escola activa, l'educació per la llibertat i les condicions laborals i professionals i de preparació pedagògica dels mestres. Als anys setanta els temes triats venien marcats pels canvis que es produïen en la societat, potser més permissius i una mica millors; el procés d'implantar i encaixar les noves orientacions de la Llei general d'educació, promulgada per Villar Palasí, o els canvis que s'albiraven: la fi del franquisme i l'adveniment de la democràcia. «En aquest període es notava una extraordinària

► El document *Per una nova escola pública catalana* va tenir una gran repercussió social

«Fer sentir la veu dels mestres com s'havia fet quan la Generalitat de Catalunya recollia les conclusions de l'Escola d'Estiu de Barcelona per integrar-les a la legislació i a la realització de la seva política escolar»

ebullició entre els grups defensors de la democràcia i resultava difícil organitzar un tema general a causa de les picabaralles polítiques entre els mateixos participants.» (Monés, 1981) El tema general «Escola i societat», del 1971, «va destil·lar tal agror», que els anys següents deixà de fer-se com a document preparat internament i es van demanar aportacions a conferencians de fora, de Madrid, de França o d'Itàlia, sobre visions més generals de la problemàtica de l'educació.

El 1975 i el 1976, es torna al model de preparació interna de documents de discussió i així sorgeixen, després de llargs, intensos i apassionants debats, els documents que tracten sobre l'escola pública, com a programa de política educativa, fet des de l'angle d'opció i visió d'aquest tipus d'escola. Aquest tema general, juntament amb els que tracten sobre la reforma educativa dels anys vuitanta, han estat els documents de major transcendència pedagògica, social i política que s'han redactat a les escoles d'estiu de Rosa Sensat i són el resultat d'un laboriós i llarg procés en què intervenen nombroses persones. Vegem-ho tot seguit.

A l'Escola d'Estiu de 1975 es treballa en el tema general «Alternativa democràtica al sistema escolar actual» i com a resultat surt el document *Per una nova escola pública*, que no va ser publicat a causa del marc polític vigent. A l'estiu de l'any següent (1976), i per tal de «precisar, complementar i donar més coherència a aquell primer treball», la reflexió i debats tornen a insistir en el mateix tema. De l'Escola d'Estiu surt un nou document, *Per una nova escola pública catalana*, que en aquells moments va tenir una gran repercussió social. Tot i que aquesta declaració es fa «no com a model definitiu, sinó com a model que pot i ha de progressar i canviar en interrelació amb el progrés i canvi de la nostra societat», amb aquesta declaració els participants a l'Escola d'Estiu pretenen «fer sentir la veu dels mestres com s'havia fet quan la Generalitat de Catalunya recollia les conclusions de l'Escola d'Estiu de Barcelona per integrar-les a la legislació i a la realització de la seva política escolar» (*Perspectiva Escolar*, 1975 i 1976). I ho fan en un moment polític en què encara no s'havia arribat a una situació de plenes llibertats democràtiques. El document tracta des de l'organització general del sistema educatiu, la gestió i definició de l'escola, fins a la formació i organització de mestres i professors, «formant un cos únic», des de llar d'infants a la universitat.

▶ Bellaterra. Porxo de la
Universitat Autònoma de Barcelona

Deu anys més tard, el 1985, les profundes transformacions que ha experimentat la societat, la recuperació de les institucions democràtiques, demanen una revisió i adaptació a les actuals circumstàncies, «tot i sense haver assolit, ni de bon tros, tots els aspectes que atribuïem a l'escola pública catalana». A l'Escola d'Estiu d'aquell any es treballa un cop més el tema «Per una nova escola pública catalana».

A partir de finals dels setanta, i al llarg dels vuitanta i dels noranta, restablerta, encara que amb dificultat, la normalitat democràtica, els moviments de renovació com l'Associació de Mestres Rosa Sensat tenen, al costat de la satisfacció per la llibertat recobrada, el repte en la recerca de les seves formes, camps i temes de treball i en l'estil de diàleg amb les administracions. La tendència dels temes generals en aquesta darrera època ha estat prestar atenció a temes centrats en aspectes clarament professionals com el fracàs escolar, el treball pedagògic i la seva avaluació, el tractament de la diversitat i l'educació per a la sostenibilitat en el planeta Terra.

Als quaranta anys, el 2005, es prepara un renovat debat sobre «per una nova educació pública».

40
Escoles d'Estiu
de Rosa Sensat

**Les escoles d'estiu,
any per any**

► Aquí es va fer
la primera Escola d'Estiu de
Rosa Sensat el 1966. Col·legi
Nostra Senyora de Lourdes, de
les Religioses Filipenses, carrer
Lincoln, 6-8, de Barcelona

Primera Escola d'Estiu després de la Guerra Civil (1936-1939)

1966

L'ESFORÇ DE LA MATEIXA GENT i el suport de les mateixes escoles que havien ajudat a crear l'Escola de Mestres de Rosa Sensat la tardor anterior, possibilita, ara a l'estiu, tenir-ho tot a punt per tirar endavant la primera Escola d'Estiu de la postguerra.

A la pinya inicial hi són presents dos mestres i dos alumnes de les antigues escoles d'estiu de la Generalitat republicana: Alexandre Galí i Artur Martorell, Jaume Miret mestre de Lleida i Cèlia Artiga, mestra de Reus.

Als anteriors s'hi uneix el professorat que aquell hivern havia començat a donar classes a Rosa Sensat, així com tots els alumnes del Curs de Tarda, que aposten voluntàriament per donar suport a l'Escola d'Estiu i assumir-ne els serveis d'infraestructura.

Finalment, s'hi afegeixen els 153 mestres matriculats que per atzar, per sort o per picardia han tingut notícia d'aquest esdeveniment i hi volen participar. Des d'aquest primer moment se senten a l'Escola d'Estiu tots els accents del català, d'Alacant, València, Mallorca, Menorca, Lleida, Tortosa, Olot...

Entre curset i curset a l'hora del migdia, com esdevindrà habitual, unes conferències a destacar:

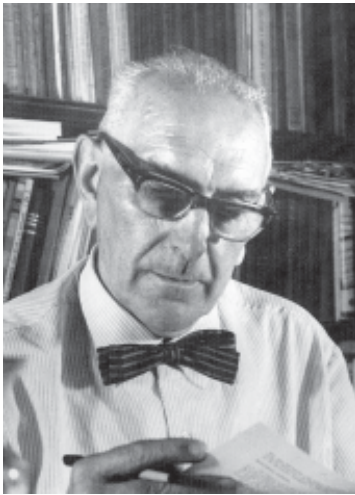
- Història de les Escoles d'Estiu. Alexandre Galí.
- Situació de la llengua a Barcelona. Antoni M. Badia Margarit.
- Visió general de l'educació i de l'escola. Josep Pereña.

L'últim dia els alumnes omplen l'enquesta de valoració –com serà habitual a les edicions futures– que valora amb escreix aquesta realitat que després de tants anys d'absència s'ha aconseguit recuperar.

Tema General

Recomença el corrent d'aportació i intercanvi d'experiències i opinions sobre realitzacions concretes: la globalització, l'habitució, l'expressió, l'aprenentatge de la lectura i l'aportació montessoriana. No es contempla encara un tema general.

1967

► Artur Martorell i Bisbal (Barcelona 1894-1967). Mestre. Va contribuir notablement a la Renovació Pedagògica Catalana. Sense el seu acolliment proper i càlid i la seva aportació, amb la d'Alexandre Galí, les escoles d'estiu no serien el que han estat i són

AQUESTA ESCOLA D'ESTIU es fa a Betània-Patmos i se li dóna el nom d'Artur Martorell, en record i homenatge a aquest gran mestre mort a l'abril d'aquest any.

La mateixa comissió del curs anterior més els alumnes del curs de tarda de Rosa Sensat (1966/1967) s'encarreguen un cop més de tirar endavant aquesta segona edició. Compten amb el treball que s'ha començat a fer en els cursos de tarda i nit a Rosa Sensat i amb l'aportació de noves matèries respecte a l'estiu anterior i amb propostes de nous temes d'estudi.

Destaquen els cursos de català, per Joan Solà, de gramàtica estructural i generativa, per Gabriel Ferrater i de matemàtica nova, per Maria Rúbies.

Com qui no vol, s'inicien els cursos que més endavant en direm d'Aprofundiment. Són els casos de *Dramatització* de Carme Aymerich i d'*Expressió corporal* d'Anton Font. Cursos als quals només poden matricular-se els que ja s'havien iniciat en aquestes matèries, o bé als cursos d'hivern de Rosa Sensat o en els de l'Escola d'Estiu anterior.

Entre els monogràfics podem assenyalar el curs *Educació del gest*, que fa Albert Boadella. I *Curs de Tècniques Freinet*, a càrrec de Carme Miquel i altres companys del País Valencià.

Hi ha el ritme trepidant d'aquestes primeres Escoles d'Estiu: sis hores de classe diàries, amb un únic intermedi, per dinar. Hi ha qui té la primera classe a les 9, a les 10 la segona; la tercera a les 11, una quarta a les 12. A les 3, la cinquena i a dos quarts de 5, la sisena. I compte al que ha estat fet al migdia: per poc que es badi, una conferència, cant coral...

Destaca l'excursió de tres dies als Pirineus a llegir muntanyes, rius i tarteres o a escoltar nous sons i cantarelles lingüístiques amb dos professors entranyables: Enric Lluch i Joan Solà.

En aquesta edició hi assisteixen mestres de més enllà del Principat, concretament un grup de mestres de les Ikastoles del País Basc.

Tema General

Continua la línia de l'any anterior i l'avidesa per tots els aspectes de l'Escola Activa. Es tracta el tema «Educació cívica com a formació social», que ja agafava el camí del que més endavant va ser el Tema General.

AQUEST ANY ARREU DELS PAÏSOS CATALANS se celebra el centenari del naixement de Pompeu Fabra. Per aquesta raó es dedica a la seva memòria el nom d'aquesta Escola d'Estiu.

Ha vingut per primera vegada un grup de mestres de Madrid.

En el programa d'aquesta edició queda més o menys definida l'estructura de les següents escoles d'estiu.

El matí està dedicat als cursos de continguts i didàctiques. Les àrees experimentals, la llengua, la matemàtica i l'expressió tenen la primacia en aquestes primeres hores. A la tarda, cursos de sociologia, de psicopedagogia, al costat dels cursos monogràfics d'una gran diversitat temàtica referent a la formació personal del mestre.

El migdia es dedica a activitats que fan referència a l'esplai en general: cançó, cant coral, dansa, etc., o bé a altres activitats culturals, com ara debats, conferències i taules rodones.

Els cursets vénen ja agrupats per seccions: llar d'infants, parvulari, primària i batxillerat (nois i noies d'onze a catorze anys).

En aquesta Escola d'Estiu (no sempre serà així) hi trobem una Secció d'Esplai per als que es dediquen a l'educació dels nois fora de l'escola (centres d'esplai,

1968

► Carme Aymerich va contribuir de manera important a la introducció de l'expressió oral i la dramatització

colònies, etc.). I també una Secció d'Estudiants i encara una altra amb un nom ben curiós, Secció d'Inadaptats, per a aquells que es dediquen a la formació de nois amb dificultats o educació especial.

Es presenta un tema general molt ambiciós que vol afavorir el debat dels mestres en petits grups. És per això que durant l'hivern a Rosa Sensat es fan dues convocatòries de formació de caps de grup per tal de garantir-ne un bon funcionament. L'ànima d'aquesta formació ha estat un mestre avantatjat, Joaquim Franch.

En els debats participen diferents grups de «comarques», que seran l'origen de les escoles d'estiu i dels moviments comarcals de renovació pedagògica.

D'altra banda, es defineixen els temes amb les ponències corresponents i un ampli qüestionari sobre cada ponència que havien preparat els responsables.

Destaquem tres cursos, que posats de costat i en aquests temps, fan de molt bon veure: «Mètode Decroly» (a càrrec de Mn. Bosch), «Mètode Montessori» (a càrrec de M. Antònia Canals i M. Teresa Codina) i «Escola Freinet» (a càrrec del Grup del Rosselló).

Tema General

L'escola

Es dona una primera definició interna d'escola en el Tema General, que és treballat en grups, per 1.000 mestres, sobre els aspectes següents:

- «Història de l'escola activa», Jordi Cots.
- «L'activitat en l'educació», Jordi Galí i Marta Mata.
- «Educació intel·lectual», Anna M. Roig.
- «Educació en la llibertat», M. Antònia Canals.
- «Educació moral», Ramon Canals.
- «Educació de l'expressió», Jordi Cots.
- «Les ciències socials a l'escola», Enric Lluch.
- «Organització escolar», Núria Ramos.
- «L'educació i la societat», Marta Mata.
- «Responsabilitat de l'educació», Ricard Foraster.

A més, col·laboren M. Teresa Codina i Pere Darder.

1969

▶ Alexandre Galí i Coll (Camprodon 1886 - Barcelona 1969). Pedagóg. Havia estat director de l'Escola d'Estiu de la Mancomunitat. La saviesa dels seus consells i plantejaments han tingut un paper fonamental en la Renovació Pedagògica de Catalunya i en la recuperació de les escoles d'estiu

AQUESTA ESCOLA D'ESTIU es dedica a la memòria d'Alexandre Galí, mort aquest mateix any i que, amb Artur Martorell, havia estat l'ànima de les antigues escoles d'estiu i valuós suport de la represa actual. Som a l'Escola dels Jesuïtes de Sarrià.

Dues activitats sonades: el «Teach in» i el «Zoom», organitzades per l'arquitecte David Mackay. Hi ha qui ha escrit que amb un «Teach in»* i una exposició «Zoom»** les nostres platges (l'Escola d'Estiu) recullen l'onada del maig francès del 68. Segurament, però, hi ha més coses; si no, com ens explicariem que d'unes escoles d'estiu de sis classes diàries passem de cop, en la programació del 69, a només dues classes diàries? I que s'ofereixin amb entusiasme des de l'organització totes les tardes perquè els mestres es trobin, parlin de les preocupacions més comunes, les defineixin i, si cal, organitzin els propis debats?...

Així doncs, aquest any ens llevem més de matí: a primera hora, a les 8, hi ha

* «Teach in»: pretén portar a terme una experiència de participació a partir de provocar debats entre diferents ponents entre si o amb el públic, a base de plantejar temes polèmics com ara l'anticultura, la mort de Déu, la societat de consum, la revolta dels joves, les experiències de Cuba, la societat urbana, etc.

** «Zoom»: exposició oberta i participativa sobre la cultura catalana al segle XX, on a més de visionar el que hi ha exposat, pot enriquir-ho qui vulgui amb noves aportacions.

programades les classes de continguts i didàctica; a segona hora, la llengua, la psicopedagogia i els cursos monogràfics.

Una tercera hora és dedicada al tema general, que aquest any també es planteja sensiblement diferent. Per dir-ho d'alguna manera, es demana una implicació més forta dels mestres. Excepte els tres dies de presentació de ponència, la resta és treball en grup, debat i posada en comú.

Remarquem:

- La conferència «Alexandre Galí i el seu moment històric», amb dos ponents de luxe: Pau Vila i Jordi Rubió.
- La trobada dels mestres de comarques, que fan una feina de recopilació de dades i desigs realment importants per anar desbrossant el camí dels grups comarcals de mestres i obrir possibilitats a altres escoles d'estiu.
- La festa que vam celebrar el divendres a manera de petita festa major, on vam poder gaudir d'espectacles de la Claca, la Baldufa, i sentir, entre altres, Enric Barbat i Maria del Mar Bonet. L'endemà, dissabte al matí, ens espera l'Assemblea General, amb la qual acaba l'Escola.

Per primera vegada es publica el Diari de l'Escola d'Estiu. Junt amb les editorials, els avisos i els articles de fons, hi trobem entrevistes i altres temes. Hi surten dos personatges de broma, «na Ciril la i l'Anaclet», una pensada d'Isidre Creus a la qual Oriol Martorell va acabar posant música.

Tema General

Problemàtica del mestre

En el Curs General o Tema General es consideren tres aspectes sobre el tema «La personalitat, actituds i formació del mestre». Ponents: Marta Mata, M. Antònia Canals i Ramon Fuster Rabés. A continuació, treball de grup.

1970

► Oriol Martorell, mestre de cant coral

LES ESCOLES D'ESTIU CREIXEN molt de pressa. S'albiren problemes de massificació i possibles problemes amb l'administració governativa — no en va a la darrera escola d'estiu el governador civil va demanar explicacions, arran del «Teach in», als jesuïtes que ens havien deixat el local.

Així doncs, s'ha de fer un replantejament de les futures escoles d'estiu. Amb aquesta finalitat es prepara una setmana pedagògica que hom pretenia celebrar a la Seu d'Urgell durant les vacances de Pasqua però, a última hora, quan molts dels participants ja s'hi havia desplaçat, fou prohibida pel governador civil de Lleida.

Vist com es presenten les coses i les possibilitats que hi ha, aquesta Escola d'Estiu s'organitza en cinc locals diferents i es dóna un nom a cada un, concretament el de cinc pedagogs importants del temps de la República:

- Escola Joan Bardina, que acull llar d'infants i parvulari (1r nivell).
- Escola Anna Rubiés, dedicada a parvulari (2n nivell).
- Escola Manuel Ainaud, de primària (1r nivell).
- Escola Maria Montessori, de primària (2n nivell).
- Escola Josep Estalella, per al batxillerat elemental.

La separació en cinc indrets diferents d'aquesta Escola d'Estiu no ha estat traumàtica. Hi ajuda la puntualitat amb què cada matí arriba el Diari de l'Escola

d'Estiu i les moltes comunicacions que hi ha entre les unes i les altres. Però el migdia és l'hora alta on més es troba a faltar l'aiguabarreig de formació, lleure i trobada, sobretot de trobada, que han caracteritzat sempre els migdies de les escoles d'estiu.

D'aquest any destaquem una nova modalitat de cursos que en el programa vénen ressenyats com a «seminaris». Es planteja treballar en grup una temàtica determinada amb l'aportació d'experiències, lectures, etc., dels participants en cada grup, que no superaran la xifra de quinze. En alguns casos s'ofereix un responsable especialista en la matèria. Al mateix temps des de les etapes s'intenta oferir un medi adequat perquè els mestres s'impliquin més en la seva formació, a partir de les vivències que els aporta la feina diària i així poder contrastar-les amb les experiències dels companys.

Destaquem també un curs d'història contemporània, a càrrec de Josep Termes i Josep Fontana.

I encara, a cura de Joan Reventós, un curs sobre les cooperatives escolars –alguna de les escoles del col·lectiu Coordinació Escolar hi estaven ben embrancades.

És obligat recordar que el curs de catequesi, de Mn. Frederic Bassó, va formar part de les primeres escoles d'estiu, i aquest any encara figura al programa.

Remarquem la trobada al claustre i a la plaça del Miracle (Solsona) el dia 25 de juliol. Cinc excursions – una per cadascun dels cinc grups que formen l'Escola d'Estiu d'enguany – que segueixen itineraris diferents, sense oblidar les feines d'observació i conflueixen en aquests viaranyos per celebrar-hi simbòlicament i de manera festiva el retrobament.

I justament aquest any desapareix definitivament del programa el curs de didàctica del llatí, que feia la companya Teresa Gràcia, i amb ell, tot el batxillerat. Som a l'any 1970, l'any de la nova Llei d'educació.

Tema General

Influència de la societat en l'escola

Hi ha un tema general comú, molt preparat amb dossiers i qüestionaris però sense ponències: «Evolució psicològica del noi des del punt de vista social», «Influències socials en l'evolució psicològica del noi», «Relació entre organització social i organització escolar, i possibilitats de l'escola en la formació del noi».

1971

► El curs de geografia que dona Pilar Benejam, en una de les seves sortides observa i estudia el delta del Llobregat des de l'ermita de Sant Ramon (Baix Llobregat)

PILAR BENEJAM, a més d'haver estat professora de pràcticament totes les escoles d'estiu i capdavantera pel que fa a la formació de mestres, valora el que va significar la nova llei per als Moviments de Renovació Pedagògica: «La Llei d'educació no va poder generar una reforma qualitativa, però les noves orientacions van rompre la coherència del model catòlic i nacional, van desconcertar els guardians de l'ordre vigent, els van treure la força de la raó i van fer possible la subversió pedagògica emparada, ara, en la legalitat vigent. Els grups de Renovació Pedagògica i les escoles que lluitaven, quasi clandestinament pel canvi, es varen sentir protegides. Jo diria que la Llei d'educació va ser permissiva amb els moviments de renovació i els va obrir el camp d'acció per reivindicar i impulsar els principis que la llei es va limitar a anunciar.» (Rosa Sensat/FORCEM, 1998)

La Llei d'educació no només dona ales per fer canvis formals de nomenclatura a l'escola d'estiu, com pot ser els noms de les seccions d'ensenyament general bàsic (EGB), primera i segona etapa, sinó que propicia els nous plantejaments que s'havien anat gestant aquests primers anys a Rosa Sensat.

En aquesta edició es plantegen molt clarament, d'una banda, els cursos d'iniciació i, de l'altra, els d'aprofundiment per a mestres que ja han fet cursos d'hivern a Rosa Sensat o en altres escoles d'estiu.

A les activitats de llar d'infants, es presenta per als alumnes d'iniciació un bloc de continguts bàsics (neurologia, desenvolupament psicològic del nen fins a tres anys, puericultura, expressió i situació actual de llar d'infants), repartit al llarg del dia.

Això mateix es proposa a «Iniciació» de les altres seccions, de manera que els mestres puguin tenir una visió de les matèries bàsiques, però assegurant per a tothom el curs de psicopedagogia.

En els cursos de matèries es dediquen les dues últimes classes a preparar en grup, amb l'orientació dels professors, didàctiques adequades sobre algun tema de les noves programacions.

A primera etapa, a «Aprofundiment», s'estrena una proposta agosarada (vistos els resultats, potser el plantejament era massa ambiciós): tots el alumnes dediquen les tres hores del matí a treballar els programes segons les noves orientacions, amb la pretensió que els que hi treballen deixin enllestides, de manera conjunta, les programacions per al curs escolar següent.

Els mestres s'agrupen segons nivell de treball i, dins cada nivell, es creen diversos grups. Cada grup treballa sobre un tema diferent d'experiències (naturals o socials). Aquest tema s'enriqueix amb l'aportació de les diverses matèries: la matemàtica, la llengua, l'expressió dinàmica i la plàstica, treballant conjuntament amb els especialistes de cada matèria.

Es tracta, podríem dir, d'un aperitiu, un primer intent fins i tot festiu del que bastants anys després ens tocaria fer per a la Reforma, i se li acabaria donant un nom inimaginable en aquells temps: «currículum».

Tema General

Relacions entre escola i societat

El Tema General és molt diversificat en subtemes:

- «Paper de la família en l'educació».
- «La nova Llei d'educació».
- «La formació normal del mestre i la formació permanent».
- «Organitzacions professionals dels mestres».
- «Organització de l'escola pública».
- «La problemàtica de l'escola rural».
- «La problemàtica de l'escola privada de "pedagogia activa"».
- «La professió del mestre».
- «El mestre com a treballador».
- «Evolució psicològica del nen des del punt de vista social».
- «Influència del medi sociocultural en l'evolució del noi i en la promoció escolar».
- «Organitzacions educatives paraescolars».
- «La ideologia a l'escola».
- «La influència dels còmics en els nens».

1972

► Al costat de cursos didàctics se'n feien d'altres de preparació teòrica

AQUESTA ESCOLA D'ESTIU torna a celebrar-se a l'Escola Betània-Patmos. La matrícula sobrepasa el miler d'inscrits.

Per primera vegada l'Escola d'Estiu s'anuncia a través de la premsa. Surt, per tant, del cercle tancat on necessàriament havia nascut i el seu desenvolupament posterior, semiclandestí encara fins a aquells moments. De tota manera, aquesta difusió no representa un increment apreciable de participants (durant els primers anys de l'Escola d'Estiu va funcionar perfectament el «passa-ho», malgrat que encara ni havíem somiat els mòbils...), tot i que aquest fet sí que significa un pas més en la normalització d'aquell estat de coses tan desgavellat.

Per donar acolliment als grups de mestres que vénen de la resta de l'Estat espanyol es presenten una sèrie de cursos en castellà, només per a aquells que els sigui materialment impossible entendre el català.

Una activitat destacada d'enguany són les sortides i excursions:

- Excursió al Montseny: «Descoberta geogràfica», a càrrec d'Elena Estalella.
- Excursió al delta de l'Ebre: «Descoberta humana», a càrrec de Pilar Benejam.
- Visita a Barcelona: «Muralls romanes i excavacions», a càrrec d'Oriol Vergés.
- Visita artística a Barcelona, a càrrec de Ricard Creus.
- Visita a Barcelona: «El creixement urbà», a càrrec de Jordi Borja.

▶ Al migdia, un concert d'Ovidi Montllor

Al migdia el professor José Luis L. Aranguren dóna una conferència sobre «La educación del futuro», una visió un xic idealista dels mestres, segons gran nombre de comentaris.

Molta expectació aixequen les conferències de Baudelot i Establet, on presenten el contingut del seu llibre *L'école capitaliste en France*, que acaben de publicar.

S'ha d'assenyalar també la conferència de Manuel Vázquez Montalbán sobre els mitjans de comunicació.

Mentrestant en algun altre indret, i també al migdia, es pot gaudir del cant coral amb Oriol Martorell, que és una delícia, o bé del cant d'un gran grup de mestres animats per Xesco Boix. Qui pot dir que no ha sentit també a aquesta hora i qualsevol dia, un fragment de la Simfonia dels Salms de Stravinski, que es cola d'una classe de parvulari on també al migdia es fan concerts de música clàssica? (Amb cassets, és clar!)

Al migdia encara, un concert d'Ovidi Montllor, inefable.

Cap al tard, Putxinel·lis Claca, amb el grup que anima Joan Baixas, divertits i imaginatius.

Cap al tard també, però un altre dia: concert jazzístic de Locomotora Negra.

Tema General

No consta que s'organitzi Tema General.

1973

AQUESTA NOVA ESCOLA D'ESTIU, amb 1.230 matriculats, es torna a fer a Betània-Patmos. Augmenten els grups de mestres procedents dels diferents indrets de l'Estat espanyol amb un nombrós grup de mestres vinguts d'Andalusia.

Es comença a percebre la sensació que, a més de les expectatives de la formació cap a una escola amb nous continguts i metodologia, els mestres cerquen i volen gaudir sobretot de l'oasi polític i de l'aiguabarreig de ciutadans, entitats i tendències que ens brinda l'Escola d'Estiu, més ric i més permissiu que la resta de la societat a l'hora d'afrontar qualsevol qüestió o debat.

Destaquem:

- Curs monogràfic sobre sociologia de l'educació, «Espanya 1973», un curs novedós, que crea gran expectació, plantejat per Josep M. Masjuan i Fabricio Caivano.
- Un seminari, «Informe sobre la lengua galega», que es fa a darrera hora del vespre, impartit pel professor gallec Xesús Alonso Montero.
- Una xerrada, una primícia: «L'ecologia avui», que presenta Jaume Terrades els migdies assolellats de juliol.
- I encara quatre taules rodones importants:
 - La que serveix per inaugurar l'exposició *La renovació pedagògica. Època d'Artur Martorell*, on actuen com a ponents Angeleta Ferrer, Marta Mata i Jordi Monés.
 - Una altra: «Promoció dels Drets Humans».
 - I el darrer dia: «El bilingüisme: problemes teòrics i pràctics», a càrrec de F. Vallverdú, V. Aracil, M. Mata i X. Alonso
 - I taula rodona organitzada pel departament de psicologia de Rosa Sensat.

El Diari de l'Escola d'Estiu, aquest any poc lluït en el disseny, ens obsequia amb set entrevistes. Una de ben curiosa: entrevista un grup de gent de Rosa Sensat que aquest hivern s'han desplaçat a la Unió Soviètica i expliquen les seves impressions sobre l'escola d'aquell país i el seu ensenyament.

Tema General

No consta que s'organitzi Tema General.

1974

PER PRIMERA VEGADA en aquest període l'Escola d'Estiu se celebra en una escola pública, l'Escola de Bosc de Montjuïc, de la qual la mestra Rosa Sensat i Vilà havia estat la primera directora. Ens ho recorda en un acte entranyable la seva filla, Angeleta Ferrer, explicant-nos, amb la vivor que la caracteritza, la important obra pedagògica que s'havia portat a terme en aquella escola en temps de la República.

Així mateix, en un article, a manera de pròleg, al Diari del primer dia, Marta Mata ens mostra amb quin entusiasme s'inicia aquesta Escola d'Estiu: «Aquí va començar, a nivell de la ciutat de Barcelona, i amb pedres i persones, l'aventura de l'educació del poble. Una aventura que té bàsicament una història de lluita, guanyada o perduda en unes èpoques o altres. Una aventura en la qual nosaltres estem compromesos, com queda patent ara mateix, en aquestes jornades de treball de dos mil professionals, muntades sobre els seus propis recursos, una aventura en la qual ens comprometem amb l'objectiu de guanyar el temps i el nord perduts.»

Aquest any participa per primera vegada el Col·legi de Doctors i Llicenciats de Catalunya i Balears que planteja preferentment cursos específics dedicats als seus col·legiats.

D'altra banda, els mestres distribuïts en etapes, des de llar d'infants fins a segona etapa, cada vegada disposen d'un conjunt de cursos més ampli i segurament de més qualitat, tant pel que fa als cursos de continguts i didàctiques adaptats a cada etapa, com en el que fa referència als monogràfics de formació més personal. A l'hivern es treballa fort a Rosa Sensat. L'organització per departaments és prou sòlida i els objectius força clars. Fruit d'aquesta feina comencen a sorgir aquests anys una sèrie de publicacions.

De la programació d'aquest any remarquem un parell de curssets: «Les ciències socials a primera etapa», un d'iniciació i un de doble durada, d'aprofundiment, que són fruit del que comentàvem abans: d'una publicació en ciclostil de la casa: *Les ciències socials a primera etapa*, de Josep M. Masjuan, Onofre Janer i Montserrat Casas, amb l'aportació de didàctiques d'un ampli conjunt de mestres que creava, experimentava i recollia a les seves respectives escoles.

De manera similar es fa feina als altres seminaris i grups de treball. És obligat destacar l'aportació tan gran que es fa des de Rosa Sensat als continguts i didàctiques de llengua catalana. Concretament aquest any, la publicació de l'editorial Bibliograf *Quadres de fonologia catalana* (i posteriorment de *fonologia castellana*) per a *l'ensenyament de la lectura i l'escriptura*, de Josep M. Cormand i Marta Mata.

Gràcies a treballs com aquells, els cursos següents, quan hi hagi la gran demanda de matriculació, s'hi podrà fer front d'una manera prou digna, amb l'ajuda, per descomptat, dels professors universitaris que ens donen suport.

Aterren per primera vegada els amics italians, mestres vinculats amb el Movimento de Cooperazione Educativa, pedagogs que a partir d'ara i durant molts estius seran amb nosaltres impartint cursos, especialment de psicopedagogia, a llar d'infants i parvulari, i experiències de ciències socials, a primària. Seran també assidus ponents en algunes conferències en els actes del migdia. De la mateixa manera, aquest any, després del cop d'estat del general Pinochet, recalen a l'Escola d'Estiu els professors xilens

La valoració final d'aquesta Escola d'Estiu es fa en una assemblea general, activitat programada per a tots els alumnes. Així se'n valoren els resultats, se n'estudia la problemàtica i s'intenten trobar noves vies per a edicions futures.

► 1974, any fructífer en publicacions. Surt la revista *Perspectiva Escolar*

Tema General

No consta que s'organitzi Tema General.

1975

Deu anys d'Escola d'Estiu

UNA CARACTERÍSTICA molt rellevant d'aquesta Escola d'Estiu és la politització, que ja s'havia viscut de manera ben perceptible l'any anterior i que continuarà tenint encara força pes específic l'any que ve. Recordem els festius passadissos de l'Escola d'Estiu plens de paradetes de sindicats, partits polítics, grups ciutadans...

Un miler de mestres es queda sense plaça per manca de cursos i d'espai. L'Escola del Bosc resulta ja insuficient.

Els actes del migdia tenen lloc amb l'efervescència pròpia d'aquests anys. S'hi celebren les cantades habituals i hi destaquem les xerrades:

- «La crisi econòmica actual», taula rodona amb la intervenció d'Ernest Lluch, Narcís Serra i Eugeni Giralt.
- «Situació general de la llengua catalana i el seu ensenyament a l'escola», presentat per Antoni M. Badia i Margarit, Joan Triadú i Marta Mata.
- «Presentació de l'Any Internacional de la Dona», per Maria Aurèlia Capmany i la Comissió d'Amics de l'ONU.
- «La presentació del Llibre Blanc de la Naturalesa als Països Catalans», de Ramon Margalef.
- Presentació del Congrés de Cultura Catalana.

► Tema general 1975.
Debat final sobre el document
Per una Nova Escola Pública.
Porxo del Centre Fonoaudiològic
de Montjuïc

► Un grup de debat

Sobresurt la presència entre nosaltres d'Irène Lézine, directora del Centre National de Recherche Scientifique, gran investigadora francesa, que fa un curs a llar d'infants: «Estudi sobre el desenvolupament de l'infant i funció social de la llar d'infants».

Trobem programats per primera vegada cursos per a la formació professional; concretament tres: un de llengua que dona Ignasi Riera; un altre de matemàtica, que fan Pere Roig i Jordi Planes, i un tercer de qüestions sobre l'ensenyament professional, a càrrec de Joan Eugeni Sánchez.

L'activitat bandera d'aquesta desena Escola d'Estiu i per la qual s'identifica és el document *Per una nova escola pública*. És el treball que es planteja al Tema General d'enguany. S'organitzen deu grups de treball on participen uns cinquents mestres del conjunt de 2.850 matriculats.

El darrer dia al migdia, al porxo del Fonoaudiològic (amb dinar d'entrepà) es fa la presentació de l'avantprojecte del document general que finalment s'aprovarà.

El Diari destaca, des del primer dia, una àmplia informació sobre el treball del Tema General. Periòdicament hi van apareixent els resums del que s'està discutint en cada un dels deu grups de treball, de manera que és habitual durant aquesta Escola d'Estiu que tothom estigui al cas i esdevingui un tema de referència constant.

L'acte de cloenda d'aquesta Escola d'Estiu es vol acostar, fins i tot físicament, als ciutadans. Se celebra a l'Eixample de Barcelona, concretament al Fòrum Vergés, amb una xerrada, «Problemes i perspectives després de cinc anys de la Llei general d'educació». De fet, serveix per presentar una primícia a la comunitat educativa, el document *Per una nova escola pública*.

Tema General

Alternativa democràtica al sistema escolar actual

En deu grups de treball s'analitzen i es discuteixen diversos aspectes de la problemàtica de l'ensenyament:

- «Moviments de Renovació Pedagògica». Coordinació: Marta Mata i Onofre Janer.
- «La formació del mestre». Coordinació: equip de professors i alumnes de l'Escola de Formació del Professorat de Sant Cugat.
- «Formes de control i de gestió de l'escola democràtica». Coordinació: Josep M. Masjuan.
- «El problema nacional català a l'escola». Coordinació: Lluís López del Castillo i Marta Mata.
- «L'estatut de l'ensenyant». Coordinació: Grup de Membres de l'Associació d'Antics Alumnes de la Normal.
- «Llar d'infants». Coordinació: equip de llar d'infants de Rosa Sensat.
- «Parvulari». Coordinació: equip de parvulari de Rosa Sensat.
- «Primera etapa». Coordinació: equip de 1a etapa de Rosa Sensat.
- «Segona etapa». Coordinació: equip de 2a etapa de Rosa Sensat.
- «Ensenyament mitjà». Coordinació: Jordi Vives i un representant del Col·legi de Doctors i Llicenciats.

Al final es redacta una declaració, referendada pels 1.500 assistents a una assemblea general i es presenta a la consideració pública com el document *Per una nova escola pública*, obert a un treball posterior per arribar a establir una alternativa de l'ensenyament en una situació democràtica.

GRÀCIES A LA INTERVENCIÓ de Fabià Estapé, rector de la Universitat Central, l'Escola d'Estiu se celebra per primera vegada en un recinte universitari, concretament a la Facultat de Filosofia i a l'Escola de Belles Arts Sant Jordi, de Pedralbes.

Aquesta Escola d'Estiu es fa en el marc del Congrés de Cultura Catalana, com una afirmació més de la identitat del poble català i amb la voluntat de ser una aportació més dins l'àmbit d'estructura educativa del Congrés. Els altres àmbits del Congrés es presenten en diversos actes oberts a tothom.

Arran de les expectatives creades dins el món educatiu pel document *Per una nova escola pública catalana*, fruit del Tema General de l'any anterior, es decideix allargar en dos dies el programa de treball d'aquesta Escola d'Estiu (en lloc de deu dies, dotze). Els dos darrers dies es dediquen exclusivament, per part de tots els assistents, a aprofundir, revisar, esmenar i valorar les aportacions dels quinze grups de treball que han funcionat a les etapes al llarg d'aquests dies de juliol.

La gran quantitat de mestres matriculats comporta doblar gairebé el nombre de cursos respecte de l'any anterior i, per tant, reunir molts més professors, la majoria lògicament catalans, però també de la resta de l'Estat espanyol i de fora, com la col·laboració del grup Acción Educativa, de Madrid, en un curs de «Lenguaje a parvulario», i d'alguns d'italians, francesos, portuguesos i sud-americans.

Destaquen les conferències de:

- Althusser, pensador francès, que parla sobre l'esquerra europea.
- Mario Lodi, del Movimento Cooperazione Educativa (MCE) italià, sobre pedagogia en una classe de pàrvuls.

I tres homenatges, seguits amb fervor per la major part dels mestres:

- A García Lorca, organitzat pel grup de mestres d'Andalusia.
- A Miguel Hernández, amb *cante jondo* de Miguel Gerena.
- Als mestres de la República, presidit per una mesa de quinze d'aquests mestres, entre ells Angeleta Ferrer i Pau Vila, que en el parlament de cloenda ens recorda: «No useu la paraula ensenyants, sigueu mestres.»

I encara rememorar, entre altres, tres concerts l'assistència als quals depassa amb escreix el nombre d'alumnes de l'Escola d'Estiu. S'escolta, es canta, es vibra... en tres vesprades memorables amb Lluís Llach, Raimon i la Coral Sant Jordi.

1976

▶ Pau Vila i Dinarés (Sabadell 1881-Barcelona 1980). Pedagóg i geògraf. Algunes escoles d'estiu van tenir el goig de comptar amb la seva presència activa i el seu mestratge: «La geografia s'aprèn amb els peus...»

Tema General

Per una nova escola pública: refer l'escola

Debat sobre la nova escola pública presentada en document de treball en dues vessants:

a) Difusió, discussió i aportació d'esmenes al document de la X Escola d'Estiu per tal d'arribar a un document més breu i precís.

b) Aprofundiment del document a partir de 15 grups de treball:

- La formació ideològica, personal i social.
- Organització i finançament del sistema educatiu.
- La catalanitat de l'escola.
- Estatut de l'ensenyant.
- Reclutament de mestres.
- Moviment i sindicat de treballadors de l'ensenyament.
- Pas de l'escola privada a l'escola pública.
- Pas de l'escola estatal a l'escola pública.
- Escola no selectiva.
- Llar d'infants.
- Parvulari.
- 1a etapa d'EGB.
- 2a etapa d'EGB.
- Tronc comú.
- Educació especial.
- Formació del mestre.
- Gestió dels centres.
- Associacions de pares.

El planteig, discussions i conclusions dels grups de treball del Tema General van desembocar en la declaració *Per una nova escola pública catalana*, editada per Rosa Sensat l'abril de 1977.

1977

► Acte de celebració de les primeres eleccions democràtiques al porxo de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1977. Intervenció dels parlamentaris electes catalans que hi han estat convidats especialment

AQUESTA ESCOLA D'ESTIU se celebra dues setmanes després de les primeres eleccions democràtiques en quaranta anys. Hi són convidats especials tots els parlamentaris electes catalans, molts d'ells professors de les escoles d'estiu.

Aquesta ha estat, fins avui, l'Escola d'Estiu amb més participació. Uns 9.000 matriculats, tot i que el mateix dia s'inauguren les escoles d'estiu de Lleida, Girona i Tarragona, amb els seus propis alumnes-mestres. Per això s'ofereix un programa de cursos més ampli i dens que mai, amb la intenció de cobrir el màxim d'interessos dels mestres i professors des de llar d'infants fins a formació professional, mentre que el Col·legi de Doctors i Llicenciats presenta els seus propis cursos monogràfics per al professorat de BUP.

El nombre de cursos es dobla pràcticament respecte al curs anterior. A més, aquest any l'Escola es trasllada a la Universitat Autònoma de Barcelona a Bellaterra, que ofereix un marc molt més ampli i acollidor.

Hi destaquen sobretot nombrosos cursos de ciències socials, temes de geografia, història i sociologia, que en el cas dels cursos monogràfics arriben gairebé al 40% del total. Es crea una cinquena hora de classe. De fet, es retallen les dues hores de la tarda i s'allarga un pèl més l'horari per afavorir que els grups polítics, cívics, sindicals, pedagògics i altres puguin desenvolupar una tasca informativa ben estructurada, d'acord amb un programa i unes normes que ells mateixos estableixen.

► Reproducció d'una part de l'agenda del Diari de l'Escola d'Estiu del 4 de juliol de 1977

ESPAIS OBERTS: *Presentacions*

- . Porxo A: P.S.C. (c)
- . Porxo B: F.E.T.E. (U.G.T.)
- . Hall Conferències: A.F.A.P.P. (Associació de familiars i amics de presos polítics)

AULES

- . 5549 (Parvulari): S.O.C.
- . Dret: F.E.T.E. (UGT). Què és la UGT, programa.
- . Parvulari: J.G.R. - República Democràtica
- . 2182 (Parvulari): J.C.C.
- . 5111 (1a. etapa): P.S.U.C. - Sobre municipalització.
- . 5183 (Dret): P.T.E. - Bases ideològiques del P.T.E.
- . 5156 (Plàstica): Partit Carlí - Seminari sobre carlisme - 1a. sessió, introducció
- . 9161 (2a. etapa): S.U.T.E.C.
- . 5142 (1a. etapa): O.R.T. - Gestió democràtica i planificació educativa.
- . 5144 (Parvulari): C.N.T. - Alternativa llibertària a l'ensenyament.
- . 2121 (Parvulari): A.C. - Conjuntura política i econòmica.
- . 1101 (Llar): O.E.C. (BR)
- . 3150 (Plàstica): P.O.U.M. - Qüestió sindical i debat.
- . 3152 (Plàstica): P.S.U.C. - Fet nacional a l'escola.
- . 2174 (Llar): P.S.A.N. - La immigració i la qüestió nacional.
- . 5155 (Plàstica): Coordinadora Feminista.
- . 4140 (2a. etapa): Col.lectiu Feminista.
- . 1170 (Llar): P.S.A.N. (p) - La crisi de l'Estat franquista i el context preelectoral.
- . 5101 (Llar): Col.lectius obrers en lluita. - Moviment obrer català.
- . 3211 (1a. etapa): P.C.T.
- . 5159 (Plàstica): S.T.E.C.

Destaquem:

- La inclusió de les II Jornades de Planificació Lingüística, organitzades per la Universitat Autònoma de Barcelona, a les quals Rosa Sensat dona suport. És un curs que aplega mestres de zones de l'Estat espanyol on hi ha contacte de llengües.
- La gran participació de professors d'Itàlia en cursos i conferències: Fiorenzo Alfieri, Mariano Dolci, Loris Malaguzzi, Franco Passatore, Carmina Pecurella, Rita Perani i Gianni Rodari.
- Les conferències pronunciades per M. Legrand, de l'Institut Nacional de la Recherche et Documentation Pedagogique de París, que versa sobre el tema «L'Escola Nova i les seves ambigüitats». I la donada per Judi Amich, professora nord-americana que treballa el mètode Montessori en una escola de Madrid.
- La presentació del llibre *La enseñanza en la Segunda República Española*, per part del seu autor, Mariano Pérez Galán.

Tema General

No consta que s'organitzi Tema General.

EL CONSELLER D'ENSENYAMENT I CULTURA de la Generalitat de Catalunya, Pere Pi i Sunyer, que presideix la inauguració, manifesta la il·lusió de reprendre la tradició d'abans de 1936, malgrat que, per raons òbvies, la Generalitat encara no pot donar suport de forma plena. Aquesta tretzena Escola d'Estiu es realitza mentre a les Corts Generals es discuteix la nova Constitució espanyola.

Per resoldre part dels problemes de massificació del curs anterior, ara per poder-se matricular s'exigeix un títol professional de mestre o llicenciat, o la certificació d'estudiant de magisteri. L'organització ho justifica per la nova situació política, que sortosament ja no necessita aquesta illa de llibertat. L'Escola d'Estiu es «professionalitza».

Amb el títol d'«Escola catalana» es reprèn amb força el Tema General. Com a objectiu es pretén fer un intercanvi d'experiències presentades de manera preparada i sistemàtica per part de les escoles i els col·lectius de mestres. Per això s'hi dedica la segona hora del matí exclusivament; en aquesta hora no hi ha altres cursos programats. La revista *Perspectiva Escolar* acaba de publicar oportunament un monogràfic dedicat a l'«Escola Catalana», amb gran quantitat d'informació sobre el tema.

1978

► Curs de modelatge en guix, símbol de la cooperació i el treball en equip

Es mantenen les activitats de cinquena hora, promogudes per sindicats, partits i altres col·lectius cívics.

Destaquem:

- La conferència de Pierre Vilar sobre història i pedagogia.
- Les conferències sobre sociolingüística basca i gallega del professor Lluís V. Aracil.

Els nostres cantautors continuen delectant els assistents a l'Escola d'Estiu: Rafel Subirachs, Maria del Mar Bonet, Anna Ricci, Jaume Arnella, Raimon i l'Orfeó de Sants.

I en una nit de cinc estrelles commou la màgia de Núria Espert en *Una altra Fedra, si us plau*, de Salvador Espriu.

Tema General

L'escola catalana

Cinc temes de debat i aprofundiment:

- «La catalanització de l'ensenyament mitjà». Responsable: Grup de Llengua del Col·legi de Doctors i Llicenciats.
- «L'escola catalana segons la tipologia escolar a Catalunya». Responsable: Assessoria de Didàctica del Català de Rosa Sensat.
- «Cultura i immigració». Responsables: Jordi Vives i Montserrat Company.
- «La gestió als centres escolars». Responsables: Josep M. Masjuan i Anna M. Roig.
- «Escola i comarca. Escola i barri». Responsables: Montserrat Casas i Pere Fortuny.

1979

► Autobús cedit per Transports Metropolitans de Barcelona, i pintat especialment per a l'ocasió. Portava els mestres entre l'Escola d'Estiu i l'estació de Bellaterra

AQUEST ANY LA GENERALITAT, encara provisional, pren el patrocini de totes les Escoles d'Estiu de Catalunya. Com a model d'organització i requisit per rebre la consideració d'Escola d'Estiu de la Generalitat agafa el que aquests darrers anys ha estat proposant Rosa Sensat, amb el consens dels grups comarcals de mestres. Mentrestant, a les Corts Generals es discuteix l'Estatut de Catalunya.

Aquest any, a més de la de Barcelona, que continua organitzant Rosa Sensat, se celebren les escoles d'estiu de Blanquerna, de Lleida, Girona, Tarragona, Figueres, la Garrotxa, Osona, Manresa, el Penedès i Sabadell.

Una novetat és la inclusió en el programa, a demanda de la Generalitat, de dos cursos de reciclatge de català, la responsabilitat dels quals és del Departament d'Ensenyament. Al final d'aquests cursos es demana l'assoliment dels continguts mitjançant una prova final, cosa que, si més no, contrasta amb el plantejament que sempre s'havia fet en tots els altres cursos de l'Escola d'Estiu.

El tema General «Catalunya a l'escola» continua centrat en els continguts pròpiament catalans. També es realitza a segona hora del matí, però aquest any l'alumnat també pot escollir en aquesta mateixa hora alguns cursos específics d'etapa.

Diversos directors generals de la Conselleria d'Ensenyament presenten diferents aspectes de la política cultural i educativa de la Generalitat provisional en els actes generals de migdia.

Al mateix temps, les regidores d'ensenyament de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i de Sabadell presenten els seus respectius plans municipals d'educació.

En aquest marc, assenyalem:

- La taula rodona sobre l'Institut-Escola de la Generalitat republicana, que va tenir lloc arran de la presentació d'un número extraordinari de la revista d'història *L'Avenç* dedicat a aquesta institució educativa.
- La conferència en favor de l'Estatut de Sau, «Volem l'Estatut», on intervingueren Antoni Gutierrez Díaz, Antoni Molins, Jordi Pujol, Carlos Cigarrán i Dolors Treserres.

Destaquem, entre altres cursos, «Teoría y método de la pedagogía activa de Paulo Freire», a càrrec de Roberto Saavedra Gálvez.

És obligat fer referència a la qualitat del Diari de l'Escola d'Estiu, que any rere any ha anat guanyant en contingut i interès i que en aquesta Escola d'Estiu incrementa les aportacions, especialment amb dos nous apartats diaris, on predominen la modernitat i el to festiu.

Tema General

Catalunya a l'escola

Dos grans grups de treball que al seu torn es dividiran en altres grups:

- «Tractament de la llengua a l'escola»:
- Programació de llengua.
- Constitució lingüística de la comarca, localitat, barri, etc.
- Coneixement lingüístic dels mestres de la localitat o comarca.
Responsables: M. Lluïsa Corominas, Joaquim Farré, Pere Fortuny i Lluís López del Castillo.
- «Els continguts catalans a l'escola»:
- La influència del medi natural en la configuració dels primers poblements catalans.
- L'agricultura a través dels temps com a element diferenciador de l'economia catalana.
- Manifestacions artístiques i culturals catalanes com a fruit d'unes formes de vida també catalanes.
- Les formes de govern pròpies de Catalunya.
- La Catalunya d'avui.

Responsables: Montserrat Casas i Pere Fortuny.

ÉS L'ANY DE LA RESTAURACIÓ de la Generalitat de Catalunya estatutària, de l'inici de la normalització de la vida pública. Com a conseqüència, l'Escola de Mestres Rosa Sensat acorda convertir-se en Associació de Mestres, i és a l'Escola d'Estiu on es fa la proposta per continuar amb les mateixes tasques, adaptant-les a les demandes i a les necessitats canviants dels mestres i de l'escola, al mateix temps que s'obre l'organització, de manera associativa, a tots els mestres.

Aquesta és una de les setze escoles d'estiu que els grups de mestres de les diferents comarques han organitzat enguany a Catalunya. En l'acte inaugural de totes elles, al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, Marta Mata pronuncia un parlament en què fa balanç dels quinze anys d'Escola d'Estiu. Un acte que en certa manera és el reconeixement oficial de Rosa Sensat com a impulsora del conjunt d'escoles d'estiu.

La voluntat que la formació permanent que es du a terme a les escoles d'estiu sigui acollida per la Generalitat, tot respectant els grups promotors, fa que l'Escola d'Estiu d'enguany impulsi la redacció d'un document adreçat al conseller d'Ensenyament, Joan Guitart, amb la finalitat que serveixi per a una futura llei al Parlament sobre les escoles d'estiu. El document el subscriuen els setze grups de mestres organitzadors de les escoles d'estiu de les comarques.

Altres temes tractats per destacades personalitats en cada camp ajuden a clarificar les inquietuds del moment:

- «El futur de la ciència a Catalunya», a càrrec de Joan Oró, Gabriel Ferrater i Enric Casassas.
- «El teatre a Catalunya», a càrrec de Ricard Salvat.
- «Premisses per a l'existència d'un cinema català», a càrrec de Miquel Porter Moix.

1980

► Mural de Francesc Artigau
L'escola pública catalana, avui a la biblioteca de l'AM Rosa Sensat

- «La plàstica com a política nacional», a càrrec d'Alexandre Cirici Pellicer.
- «La renovació pedagògica», a càrrec de Marta Mata, Jordi Monés i Pere Solà.
- «La música», a càrrec d'Oriol Martorell.

Entre els professors ve per primera vegada Elinor Goldschmied, mestra i assistent social psiquiàtrica de Londres, assessora pedagògica d'escola bressol a Itàlia des de finals dels anys quaranta. En el futur gaudirem de la seva presència durant més de vint anys amb les seves aportacions, no sols de continguts innovadors per al 0-3, sinó també d'una metodologia «revolucionària» en la manera d'enfocar els cursos a partir de l'activitat de les mateixes mestres.

Col·laboren artistes com el pintor Francesc Artigau, amb la confecció del mural sobre «L'escola pública catalana», avui situat a la biblioteca de l'Associació, Ramon Muntaner, Xesco Boix i Tortell Poltrona, entre altres.

Tema General

L'escola a Catalunya: relació amb l'entorn social, educatiu i cultural

El debat se centrarà en qüestions concretes de l'escola, vista globalment des de l'escola bressol fins a l'ensenyament secundari:

- Sortides, estades a l'aire lliure.
- Psicòleg, prevenció i assistència mèdica.
- Relació de l'escola amb el seu medi: cultural, d'esplai i esportiu.
- Menjadors i transports.

Cada tema caldrà tractar-lo en els diferents nivells de relació: escola-municipi, escola-Generalitat i escola-escola.

LA SETZENA ESCOLA D'ESTIU és la primera organitzada per Rosa Sensat constituïda com a Associació de Mestres. Hi assisteixen 5.081 mestres. Es fa a les facultats de Geografia, Història, Filosofia i Lletres, Belles Arts i Escola Normal de la Universitat de Barcelona, al Campus de Pedralbes.

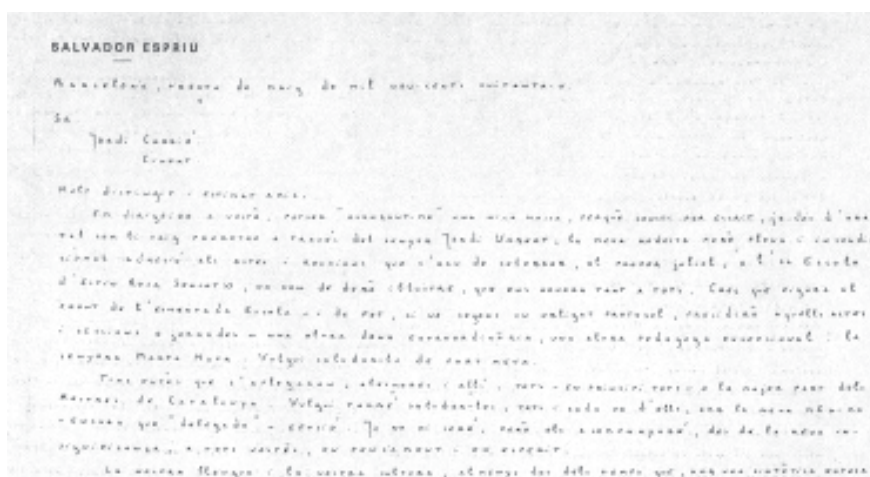
El conseller d'Ensenyament de la Generalitat, Joan Guitart, presideix l'acte inaugural conjunt de totes les escoles d'estiu que s'han generat dins els moviments de renovació pedagògica: Barcelona, Lleida, Tarragona, Alt Empordà, Girona, Vallès Occidental, Penedès, Terres de l'Ebre, Maresme, Anoia, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, l'Hospitalet, Batxillerat de Catalunya, FP de Catalunya. Així doncs, queda definida la xarxa d'escoles d'estiu de la Generalitat de Catalunya. D'altra banda, també ha quedat formada una xarxa d'escoles d'estiu de l'Estat espanyol, totes elles organitzades per grups de mestres.

Per tal d'intensificar el debat de fons es canvia l'estructura horària: es fan els cursos durant la setmana i es reserven els dos dissabtes sencers per al Tema General, que tracta de «La renovació pedagògica de l'escola a Catalunya», i al qual, com a novetat, tots els cursos de didàctiques hi han aportat el seu treball.

Al Teatre Romea de Barcelona, el 6 de juliol té lloc l'acte poètic «Salvador Espriu i els mestres de Catalunya», homenatge del poeta als mestres i dels mestres al poeta, en què s'interpreta la poesia d'Espriu i es llegeix la carta que el poeta ha adreçat als mestres de Catalunya en ocasió de l'Escola d'Estiu.

Neix la revista *Infància. Educar de 0 a 6 anys*. A l'Escola d'Estiu es fa la presentació del número 1. També es presenta la primera convocatòria del Premi Rosa Sensat de Pedagogia, premi que convoca aquesta institució amb l'objectiu d'incentivar el treball en equip de mestres com la forma més adequada per a la millora de l'escola.

1981

► Fragment de la carta de Salvador Espriu als mestres de Catalunya

▶ A. Cardona Torrandell en una fase de l'elaboració del mural

Entre els artistes que enguany col·laboren destaquem:

- Armand Cardona Torrandell, que pinta el mural de l'Escola d'Estiu (avui a la seu de l'Associació, a l'avinguda de les Drassanes de Barcelona).
- Concerts d'Anna Ricci, Maria del Mar Bonet, Joan Isaac i Ovidi Montllor.
- En teatre, es compta amb les actuacions dels Comediants i de Titelles Marduix.

Tema General

La renovació pedagògica de l'escola a Catalunya a través dels programes i la metodologia

El tema afecta tots els cursos de didàctica de les seccions (0-14 anys), que reben documentació crítica sobre els programes oficials actuals i alternatives per fer un debat.

L'ESCOLA D'ESTIU CONTINUA a les facultats de la Universitat de Barcelona, al Campus de Pedralbes.

Jordi Pujol, president de la Generalitat, presideix la inauguració conjunta de les vint-i-dues escoles d'estiu que enguany se celebren a diferents llocs de Catalunya (a les de l'any passat s'hi han sumat les del Bages, el Berguedà, Osona, el Ripollès, la Seu d'Urgell i el Vallès Oriental).

En el debat inicial del Tema General, sobre «Alternativa de l'escola al fracàs», s'enceta una nova concepció de l'escola per obrir vies de sortida a l'autèntica escola per a tots. Hi intervé Francesco Tonucci, mestre del Moviment de Cooperació Educativa d'Itàlia i investigador de l'Institut de Psicologia del Centre Nacional de Recerca de Roma.

El 7 de juliol té lloc al Parc de la Ciutadella un acte d'homenatge dels mestres de Catalunya a la mestra i professora d'institut Angeleta Ferrer i Sensat, filla de la mestra Rosa Sensat i Vilà. L'organitzen les vint-i-dues escoles d'estiu de Catalunya, amb el patrocini de la Generalitat, les quatre diputacions provincials i l'Ajuntament de Barcelona.

1982

► Angeleta Ferrer i Sensat (Barcelona, 1904-1992). Mestra i professora de ciències naturals. De nena assistia a les reunions i a l'escola d'estiu de la Mancomunitat, on la seva mare, Rosa Sensat i Vilà, intervenia. Va ser professora de l'Institut Escola de la Generalitat els anys trenta. Des de la primera Escola d'Estiu de la postguerra va transmetre la seva il·lusió i do personal a les escoles d'estiu amb la seva pròpia intervenció. A la foto fa conversa amb la seva deixeble Marta Mata

Quant a la pau i la distensió, Biel Dalmau és el portaveu de l'acte del 14 de juliol «Els principis d'una educació per al desarmament: no a les armes, no a la guerra». Es fa també un acte de solidaritat amb el poble palestí. Roberto Fieschi aporta el seu coneixement sobre «La cursa d'armaments nuclears».

Hi ha una conferència de Ramon Mendoza: «Prevenició escolar de la marginació de fills d'emigrants àrabs a Catalunya».

Es presenta el Moviment Cooperatiu d'Escola Popular (MCEP), organització d'àmbit estatal que reuneix tots els mestres que practiquen la pedagogia Freinet.

Comptem amb la participació d'un grup del País Valencià amb el tema «L'Escola d'Estiu per la unitat de la llengua».

Es fa una lectura poètica en homenatge a Agustí Bartra a càrrec de Miquel Desclot.

Col·laboren també en activitats diverses: l'Orquestrina Galana, la Salseta del Poble Sec, Marina Rossell, la Claca Teatre, Quico Pi de la Serra, Vol-Ras i Xesco Boix.

Tema General

L'alternativa de l'escola al fracàs

Els grups organitzadors de les escoles d'estiu de Catalunya acorden que aquest any treballaran un mateix tema general. Document de treball elaborat per la Comissió de Psicopedagogia de Rosa Sensat a partir de les conclusions dels grups de treball de la XVII Escola d'Estiu de Barcelona.

- «Anar a l'escola, per a què?»
- Els objectius fonamentals de l'educació.
- Educar a tots, educar-ho tot.
- Medis diferents, escoles diferents.
- Avaluar l'escolarització.
- «Reeixir o fracassar, de què depèn?»
- L'alumne.
- L'educador.
- L'escola.
- Els programes.
- El sistema educatiu.
- La societat.

Coordinació: Montserrat Company, Mercè Fluvià i Carme Sala.

1983

LA IMPLICACIÓ DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL en aquesta activitat de formació permanent es reflecteix en l'acte inaugural d'aquesta Escola d'Estiu de Barcelona amb la intervenció de la regidora de Cultura de l'Ajuntament, Maria Aurèlia Capmany. La Generalitat, que ja assumeix les escoles d'estiu de les diferents comarques catalanes, amb voluntat descentralitzadora en fa la inauguració conjunta a Mataró.

L'Escola d'Estiu es converteix en la plataforma de debat per als mestres en vistes a dos propers esdeveniments significatius: les Primeres Jornades de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya, previstes per al novembre, i el Primer Congrés de Moviments de Renovació Pedagògica de l'Estat espanyol, que es farà a Barcelona a finals d'aquest any.

Destaquem: el debat especial, en què l'Escola d'Estiu es vol fer ressò de la Llei del CEPEPC (Col·lectiu d'Escoles per a l'Escola Pública Catalana), aprovada el 29 de juny, en què es regula el pas de les escoles d'aquest col·lectiu a la xarxa pública. Una llei molt treballada i llargament esperada pels mestres.

Continuen les activitats a favor de la pau: debat sobre educar contra la guerra, conferències i projecció de diferents pel·lícules sobre el tema de la pau i el desarmament. Xesco Boix canta en la «Festa per la pau».

El Diari dedica espai a una aportació especial de cada etapa (escola bressol, parvulari, primària i secundària), on es destaca el valor i la importància pedagògica de cada una d'elles, habitualment tractades de manera especial en l'activitat de Rosa Sensat i que enguany l'Escola d'Estiu recull de manera explícita.

Entre les activitats de caire lúdic i cultural destaquem la presència de l'Elèctrica Dharma.

Tema General

El treball pedagògic i la seva avaluació

S'estructura en seccions on hi ha un seminari que treballa en profunditat el tema de l'intercanvi d'experiències i tots els cursos de «fer de mestre» (de cada secció) també van estretament lligats al Tema General.

1984

A CATALUNYA ENGUANY s'arriba a vint-i-quatre escoles d'estiu, entre elles la de Rosa Sensat, amb l'administració educativa catalana implicada en aquesta gran xarxa que han constituït els mestres per a la seva pròpia formació. El president de la Fundació Artur Martorell i rector de la Universitat de Barcelona, Antoni M. Badia Margarit, pronuncia la lliçó inaugural de les escoles d'estiu de Barcelona al Saló de Cent de l'Ajuntament.

A Barcelona la xifra d'alumnes voreja els 6.000. Mestres i professors de tots els nivells s'impliquen en un tema general sobre «La qualitat de l'escola, escoles de qualitat», tema que continua evidenciant quin és el seu neguit. Fa anys que es lluita per millorar la qualitat de l'escola i ara, amb la situació democràtica al país, s'espera que hi hagi una empenta decidida al seu favor.

Mestres d'escola bressol i parvulari estan en plena efervescència per la millora d'aquesta etapa educativa. Entre els cursos destaquem:

- el de la professora de la Universitat d'Alabama, Constance Kamii;
- el del titulaire de l'Ajuntament de Reggio Emilia, a Itàlia, Mariano Dolci;
- el de la investigadora del Centre Nacional de la Recerca Científica (CNRS) francès, Liliane Lurçat;
- el de Francesco Tonucci, mestre i pedagog, president del Departament de Psicopedagogia del Consell Nacional d'Investigació a Roma.

Com es pot veure continua la important presència italiana, que aquesta vegada es veu reforçada amb la participació de Fiorenzo Alfieri, mestre del MCE (Moviment de Cooperació Educativa) d'Itàlia, i que ja havia estat a les escoles d'estiu de 1973 i de 1975.

Tema General

La qualitat de l'escola pública i el paper dels moviments de mestres

Arran del fet que hi ha hagut durant el curs dos esdeveniments significatius: les Primeres Jornades de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya (Roses, 5 i 6 novembre de 1983) i el I Congrés de Moviments de Renovació Pedagògica de l'Estat espanyol (Barcelona, del 5 al 10 de desembre de 1983), l'Escola d'Estiu tria per treballar al Tema General els temes de debat següents:

- «Tronc comú. L'educació bàsica 12-16 anys», en que intervé Thomas Boyd, de la «Comprehensive School» de Glasgow.
Coordinació: Pere Darder, Jaume Funes i Anna M. Roig.
- «Paper dels Moviments de Renovació Pedagògica»
Coordinació: Jordi Maduell i Carme Tolosana.
- «La situació del català a l'escola, ara»
Coordinació: Anna Piguillem i Jordi Maduell.

1985

► Acte d'inauguració de la vintena Escola d'Estiu. D'esquerra a dreta: Jordi Maduell, Marta Mata i Carles Aulí

L'ESCOLA D'ESTIU COMPLEIX VINT ANYS, i ara en fa deu de la presentació del document *Per una nova escola pública*. Amb motiu d'aquestes efemèrides s'organitza un debat al qual es dediquen tres dies sencers, per presentar una actualització del document d'escola pública, esmenar i aprovar el que els socis de Rosa Sensat han treballat durant el curs.

El treball dels tres dies s'emmarca en dos temes:

- El futur de l'escola en una societat en canvi.
- La defensa de l'escola pública i la seva qualitat.

Hi intervenen destacats pedagogs de prestigi internacional:

- Jacques Bardies del Group Français d'Education Nouvelle; Christian Baudelot, sociòleg francès; José Gimeno Sacristán, catedràtic de didàctica de la Universitat de València, i Constance Kamii, professora de la Universitat d'Alabama als EUA.
- Emanuela Cocever i Andrea Canevaro, professors de la Facultat de Pedagogia de Bolonya, aporten la seva experiència sobre els infants desavantatjats i la seva integració en l'escola ordinària.
- Loris Malaguzzi, creador de les escoles infantils de Reggio Emilia; Francesco de Bartolomeis, director de l'Institut de Pedagogia de la Facultat de Magisteri de Torí; Benvenuto Chiesa, del MCE d'Itàlia i regidor d'educació de Rívoli.

L'Escola d'Estiu ret homenatge a tres poetes catalans: Agustí Bartra (1908-1982), Salvador Espriu (1913-1985) i Joan Vinyoli (1914-1984).

▶ A mesura que les escoles d'estiu creixien, s'incorporaven professors d'arreu. Una classe de la investigadora francesa Liliane Lurçat el 1984

Tema General

Per una nova escola pública catalana

Es compleixen deu anys de la declaració *Per una nova escola pública*. L'Associació de Mestres Rosa Sensat presentarà el document sobre l'escola pública, fruit del treball de quatre grups que l'han elaborat durant el curs:

- «La funció social de l'escola». Ponents: Jaume Botey, Josep M. Masjuan i Marta Mata.
- «Continguts i organització de l'escola». Ponent: Pere Darder.
- «Fer de mestre». Ponent: Pilar Benejam.
- «Administració i institucions educatives». Ponents: José Antonio López i Carme Turró.

1986

LA QUALITAT DE L'ESCOLA PÚBLICA continua essent el tema vertebrador de les tardes de debat. Es vol arribar a definir quins són els elements que configuren una escola pública de qualitat.

La informàtica comença a agafar pes en els cursos. Enguany David King, coordinador del MESU (Microelectronics Education Support Unit) al Regne Unit, ens parla d'informàtica i qualitat de l'ensenyament.

L'hongarès Zoltan P. Dienes, format a Anglaterra, la personalitat més rellevant de la matemàtica en la segona meitat del segle xx, fa un curs de didàctica de la matemàtica.

Itàlia continua aportant-nos experiències i nous enfocaments:

- Franco Frabboni, professor de la Facultat de Magisteri de la Universitat de Bolonya, sobre la pedagogia de les primeres edats.
- Luigi Nervo, professor d'escultura a l'Acadèmia de Belles Arts de Torí, sobre concepcions artístiques.
- Fiorenzo Alfieri, mestre del Moviment de Cooperació Educativa a Itàlia i regidor de l'Ajuntament de Torí, sobre la interrelació cultural entre escola i ciutat.

El món de la poesia és present al llarg de tots els dies: es fa un homenatge a tres poetes catalans, entrats en anys, Josep Vicenç Foix (1893), Marià Manent (1898) i Joan Oliver, *Pere Quart* (1899). Hi ha una lectura poètica a càrrec de Marta Pesarrodona.

El grup de teatre infantil Marduix celebra els seus deu anys d'existència amb la representació de dos espectacles: *De com sant Francesc va amansir el llop* i *Preludi de la Vall Florida*.

És l'any que es constitueix la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya i se'n fa la presentació a l'Escola d'Estiu.

Es commemora el cin-

► Diari de l'Escola d'Estiu.
30 juny 1986

quantenari de les Guarderies de Guerra (1936-1939) amb una exposició i una conferència de la persona que va ser-ne responsable: Dolors Canals Farriols.

El Diari continua fent-se ressò dels esdeveniments més destacats d'aquest terratrèmol que és l'Escola d'Estiu. Enguany demana que expressin records d'escola a personalitats destacades de la cultura catalana: Cesc, Manuel de Pedrolo, Josep M. Espinàs, Pere Calders, Gabriel Janer Manila...

Teme General

Repensar l'escola pública i la seva qualitat

El Tema General és tractat en «Cinc tardes de debat» que apleguen títols i persones qualificades del món de l'educació:

- «Informàtica i qualitat de l'ensenyament», David King.
- «Conclusions del grup de treball de l'Associació de Mestres Rosa Sensat sobre la qualitat de l'escola pública».
- «La literatura tradicional en el marc de l'escola», Gabriel Janer i Manila.
- «La comunitat educativa», John Rennie.
- «Per un sistema formatiu integrat: el model pedagògic», Franco Frabboni.
- «El paper dels Moviments de Renovació Pedagògica en la qualitat de l'escola pública», Jesús Vinyes.
- «La relació mestre-alumne com a base de la qualitat en l'ensenyament de la matemàtica», Zoltan P. Dienes.
- «L'ambient s'aprèn», Franco Frabboni.
- «Per a què fem servir l'ensenyament de la geografia», Yves Lacoste.
- «Centres de documentació i informació educativa», Fiorenzo Alfieri.
- «L'educació compensatòria», M. Teresa Codina.
- «La manipulació creativa a l'escola», Luigi Nervo.
- «La interdisciplinarietat als nivells elementals: música, llengua, dansa i matemàtica», Zoltan P. Dienes.
- «Escola i cultura», Fiorenzo Alfieri.
- «L'escola de les cent paraules», Marta Mata.
- «El paper de l'Administració en la qualitat de l'escola pública», Ramon Juncosa.

1987

► Nou local per a l'Escola d'Estiu

NOU ESPAI, debats i nous escenaris de debat.

Per tal d'ampliar l'espai aquest any hi ha canvi de local: l'Escola d'Estiu va al Patronat Ribas i al seu institut de batxillerat a la Vall d'Hebron.

Per raons d'obertura dels debats educatius a un públic més ampli, es canvia l'estructura horària: els cursos es fan només als matins i es destinen tres tardes al debat. Aquesta activitat es fa al centre de la ciutat, al Palau de la Virreina de la Rambla; és oberta a tothom perquè pugui assistir-hi tot ciutadà preocupat per l'educació i l'escola. Intervenien Loris Malaguzzi, pedagog italià impulsor de les escoles infantils de Reggio Emilia; Ignasi Riera, professor d'adults i escriptor; Carles Monereo, psicòleg i professor de la UAB.

Enguany se centra l'atenció en l'acolliment de les diferències individuals a l'escola, tema amb el qual s'inicia un debat d'interès evident en un moment en què es posa en crisi la pràctica homogeneïtzadora de l'escola. Hom treballa també a partir d'un qüestionari que s'ha passat a tots els mestres assistents, dels quals han respost 425. La diversitat, la integració són temes que preocupen als mestres, i ha quedat plantejat i obert el debat.

Al mateix temps es fa reflexió i debat sobre el document «La reforma educativa», presentat per Álvaro Marchesi, director general del Ministeri d'Educació i Ciència.

El diari del darrer dia es fa ressò de la mort de Joaquim Franch i Batlle, mestre que amb la seva empenta, creativitat i tasca educativa ha col·laborat en diferents escoles d'estiu.

Tema General

El tractament integrador de la diversitat

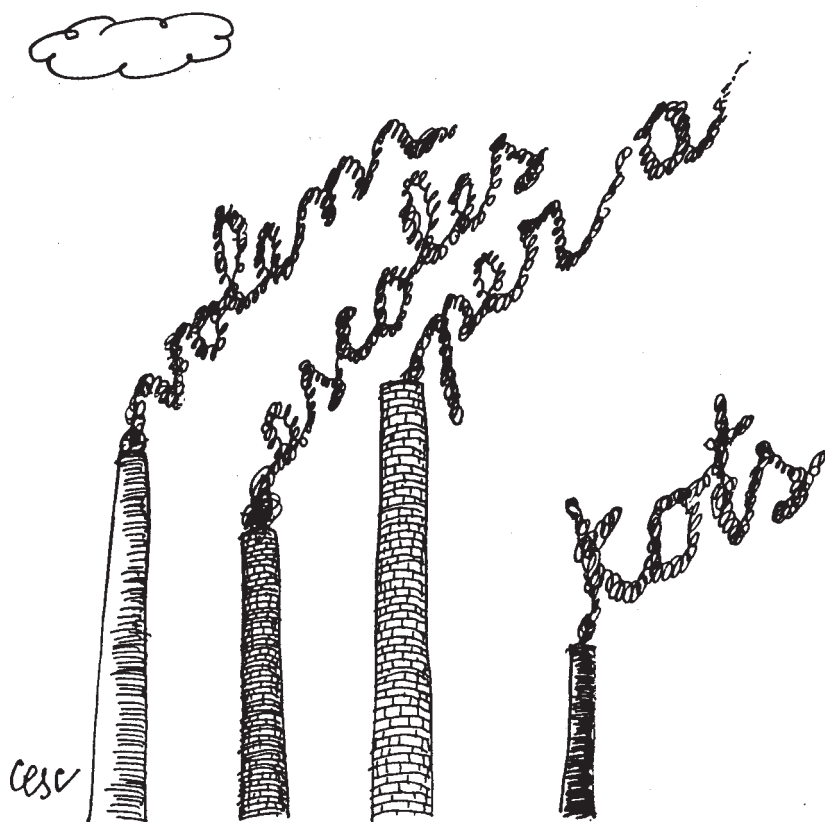
- Presentació del document que sobre aquest tema es va elaborar a la trobada estatal de Moviments de Renovació Pedagògica (Calvià, del 6 al 8 de desembre de 1986).
- «Diversitat cultural», Ignasi Riera.
- «Context social en què es produeix la integració de la diversitat», Loris Malaguzzi.
- «Marc social de la integració a Europa», amb aportacions de Carme Sala i Rosa Gras.
- «Alternatives pedagògiques a la diversitat psicològica a l'escola», Carles Monereo.
- «De la integració a l'escola no marginadora». Debat obert.
- «Com fer una escola integradora: algunes realitzacions». Exposició d'experiències per part dels mestres que les han realitzat.
- «Diversitat lingüística». Xerrada, Ignasi Vila.
- «Com ho planteja l'Administració».

L'ESCOLA PÚBLICA PRÍncep DE VIANA (Pegaso), al barri de la Sagrera, acull l'Escola d'Estiu. Un nou canvi de local per qüestions d'espai, que tampoc acaba de resoldre les necessitats d'aquest esdeveniment.

El curs 1987-1988 ha estat un any de discussió del projecte de Reforma del sistema educatiu. Es recull el tema en els debats del Tema General que han estat dedicats a un aspecte de la Reforma, el currículum. Dues etapes educatives s'hi senten especialment interessades: l'escola bressol, perquè espera ser inclosa en la futura llei, i la secundària, perquè suposa que quedarà afectada per canvis substancials. Com en anys anteriors hi ha sessions de debat a la tarda, al centre de la ciutat, al Palau de la Virreina.

Els cursos d'escola bressol engloben dos temes centrals: d'una banda, la programació al primer nivell del sistema educatiu —el curs més representatiu és el del professor de psicologia a la Universitat de Parma, Walter Fornasa, que és coordinador de les escoles bressol de l'Ajuntament de Bèrgam (Itàlia); de l'altra,

1988

► Del catàleg de l'exposició
La cívica tendresa, del dibuixant
Cesc

la relació afectiva entre infant i adult, autonomia i dependència, aspectes que ha aportat la directora de l'Institut Lóczy de Budapest, Judit Falk.

L'antiga biblioteca de l'escola on es desenvolupa l'Escola d'Estiu acull l'exposició del dibuixant Cesc *La cívica tendresa*, un passeig amable i distès per la nostra realitat escolar.

L'orquestra Mirasol amenitza la festa de cloenda.

Tema General

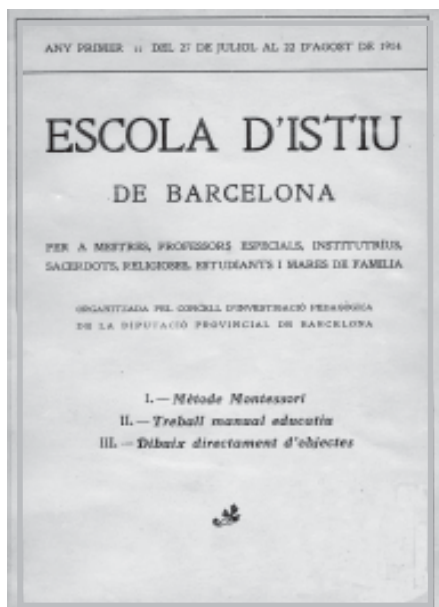
Reforma i currículum

- «Què és el currículum»:
- Per a què serveix?
- Tipus de currículum.
- Fonts i bases psicopedagògiques.
- Qui elabora el currículum?
- Competències de l'Administració, de l'escola i del mestre.
- «Reforma i currículum»:
 - Desenvolupament curricular.
- Aprenentatge significatiu.
 - Globalització i interdisciplinarietat.
 - Tractament de la diversitat.
 - Avaluació.
- «Condicions per a la implantació»:
- Informació, valoració, formació i assessorament per a la implantació.
- Avaluació del model curricular.

Coordinen: Maria Massip i Pia Vilarrúbies.

Per tal d'aportar una perspectiva més àmplia es faran dues conferències al centre de la ciutat i obertes a tothom:

- «Model de societat, model d'escola, una reflexió crítica», Josep M. Rodés.
- «Aspectes polítics i aspectes tècnics en la Reforma educativa», Marina Subirats.

AQUEST ANY CELEBREM EL 75È ANIVERSARI de la primera Escola d'Estiu, la de 1914, i la fundació, el mateix any, de l'Escola de Bosc de Montjuïc, dirigida per la mestra Rosa Sensat i Vilà. Al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona, l'acte d'inauguració de les escoles d'estiu de la ciutat (Rosa Sensat, Blanquerna, Col·legi de Llicenciats i Universitat Politècnica) es fa ressò d'aquests dos esdeveniments, i l'alcalde Pasqual Maragall anuncia, per a l'any vinent, la celebració a Barcelona del Primer Congrés de Ciutats Educadores.

La Reforma del sistema educatiu està per caure i els debats que ha generat el seu projecte continuen

marcant l'interès dels mestres. Es reestructura l'horari dels cursos, a primera i a tercera hora, de manera que a mig matí es facilita el temps i l'espai suficients perquè tothom pugui assistir als debats generals, conferències i taules rodones sobre el tema de la Reforma. Una reforma que incideix tant en la reestructuració dels nivells educatius com en la dels continguts i en la readaptació del professorat.

Destaquem les aportacions de Rudolph Schaffer, professor de psicologia a la Universitat de Strathclyde (Glasgow), i d'Elisabeth Khawajkie, directora de la secció d'educació per a la cooperació internacional i la pau de la UNESCO.

La cantant Rosa Zaragoza fa un recital de cançons de bressol d'arreu.

1989

Tema General

La propera reforma educativa trasbalsa els esquemes en què fins ara s'havia mogut l'Escola d'Estiu. No s'organitza un tema general, sinó que l'Escola d'Estiu facilita uns espais i un temps de trobades i proporciona elements per pensar i debatre.

1990

ÉS LA XXV ESCOLA D'ESTIU. Amb motiu d'aquest aniversari, l'historiador Josep Ainaud de Lasarte diu de Rosa Sensat: «És com un roure de vint-i-cinc anys, de fusta noble, ben arrelat, amb un bon brançam que aixopluga i dona ombra, encara que poc vistós.»

Immersos en ple remolí de la reforma del sistema educatiu, totes les facetes d'aquesta Reforma es debaten en el Tema General.

Altra vegada Itàlia ens aporta el seu bagatge renovador. D'una banda, Fiorenzo Alfieri, mestre i regidor de l'Ajuntament de Torí, i Adriana Bisquert exposen les seves idees i moderen el debat sobre «La ciutat, ens educador?».

I d'altra banda, s'ha organitzat un bulliciós intercanvi Catalunya/Itàlia, en què el *Gruppo Nazionale Nidi Infanzia*, amb vint mestres d'educació infantil, coordinades per Aldo Fortunati, Carla Rinaldi i Luisa Cremaschi, durant una setmana intercanvien experiències amb mestres d'escola bressol i parvulari de l'Escola d'Estiu i envaeixen la ciutat de Barcelona en plena febre preolímpica.

Amb esperit d'homenatge als inicis d'aquesta revolucionària experiència pedagògica, el Diari de l'Escola d'Estiu recull anècdotes que aporten quatre dels set fundadors de Rosa Sensat: M. Teresa Codina, Marta Mata, Pere Darder i Anna M. Roig. Hi trobem a faltar les dels altres tres: M. Antònia Canals, Jordi Cots i Enric Lluch. Tots ells però són homenatjats especialment en un acte festiu.

Tema General

La Reforma del sistema educatiu

- «Els eixos de la Reforma en la seva dimensió qualitativa», Cèsar Coll. Dels MRP: Joan Domènech i Francesch.
- «El desplegament curricular en la Reforma. Des del disseny curricular base als projectes curriculars de centre», Lluís del Carmen. Dels MRP: Emili Muñoz.
- «Formació inicial i permanent del professorat de cara a la Reforma», Pere Darder. Dels MRP: Teresa Serra.
- «El model de centre. Organització i funcionament», Joan Mestres. Dels MRP: Carles Fauró.
- «La relació escola-demandes socials», Josep M. Masjuan. Dels MRP: Carme Tolosana.

1991

▶ Tràmits d'inscripció a cursos, recollida de materials i informació el primer dia.
Vestíbul de l'Escola del Treball

A LA RECERCA D'UN ESPAI MÉS ADIENT, l'Escola d'Estiu d'enguany ha aterrat a l'Escola del Treball dins el recinte de l'Escola Industrial de Barcelona, al carrer Comte d'Urgell, precisament el local que va acollir la primera Escola d'Estiu de Catalunya l'any 1914. Un lloc cèntric i ben comunicat, amb prou espais per desenvolupar les nombroses activitats. Sembla que ara s'encerta, perquè l'Escola d'Estiu s'hi quedarà, ara per ara, més de quinze anys.

En un acte festiu, el primer dia s'organitza una passejada ludicohistòrica per l'edifici, per tal de conèixer-lo i prendre'n possessió temporalment.

Els debats del Tema General continuen centrats en la Reforma educativa: innovació i canvi, fer de mestre, una nova professió?, mestre generalista/ mestre especialista... Hi participa Ignacio Sotelo, professor de la Universitat Lliure de Berlín, amb el tema «Societat, cultura i educació». En un dels debats intervé el pedagog i professor de la Universitat d'East Anglia (Anglaterra) John Elliot, que, admirat per la nostra experiència i sorprès per la nombrosa assistència de mestres en període de vacances, qualifica l'Escola d'Estiu com a «fenomen insòlit».

L'etapa d'educació infantil continua en plena eferescència. Destaca, d'una banda, un nou intercanvi Catalunya/Itàlia entre mestres de Rosa Sensat i mestres del *Gruppo Nazionale Nidi Infanzia*, com a continuació del celebrat amb molt

d'èxit l'any anterior. D'altra banda, la revista *Infància* celebra els seus primers deu anys d'existència.

La Federació de Moviments de Renovació Pedagògica presenta un document anomenat *100 mesures per a la Reforma*, que es poden considerar com els punts bàsics per a una escola pública de qualitat.

Es ret homenatge a un dels escriptors més destacats de la literatura catalana actual i autor molt llegit a l'escola, Pere Calders.

Tema General

La Reforma: fer de mestre una nova professió?

- «Societat, cultura i educació», Ignacio Sotelo.
- «Reforma, innovació i canvi», Cèsar Coll, Joan Rué i Glòria Deo.
- «L'educació en valors, actituds i normes», Ferran Iniesta, Rafael Grasas, Mercè Illana i Núria Franquesa.
- «Seqüenciació dels continguts educatius», Lluís del Carmen i Montserrat Ventura.
- «La professionalitat del mestre», John Elliot, Carme Tolosana i Pere Darder.
- «Model d'escola», Miguel Ángel Santos, M. Teresa Ferrer i Elvira Fernández.
- «L'educació en la diversitat», Emili Muñoz i Elvira Güell.
- «Educació no discriminatòria per a nenes i nens», Ramon Nogués, M. Moreno i Marina Subirats.
- «Avaluació formativa», Pia Vilarrubias, Jaume Jorba i Neus Sanmartí.

AQUEST ANY ES PREPARA UN DOCUMENT sobre «Què vol dir educar avui?» i es fa a partir dels debats del Tema General i amb el rerefons de la Reforma a partir de la nova Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE) aprovada fa un any, i del document se'n presenta l'esborrany el darrer dia.

Entre altres destacades personalitats hi participa Philip Rogers, professor de sociologia de l'educació a la Universitat de Madison, que aporta una anàlisi dels mestres als EUA.

S'homenatja dos catalans il·lustres:

- La música ha estat sempre present en la formació dels mestres a l'Escola d'Estiu. Hom recorda com Oriol Martorell, fill del mestre Artur Martorell, fundador i director de la Coral Sant Jordi, a les primeres escoles d'estiu esperava els mestres a la sortida dels cursos i organitzava cantades aportant noves cançons i enlairant més els ànims, tot encoratjant la introducció del cant col·lectiu a les escoles.
- La poesia no ha faltat tampoc a les escoles d'estiu. Enguany ens ha honorat amb la seva presència un poeta extraordinari, l'entranyable Miquel Martí i Pol, que ha rebut el reconeixement dels mestres.

1992

► Acte de reconeixement dels mestres al poeta Miquel Martí Pol (al centre de la imatge en cadira de rodes)

No podia faltar una referència als Jocs Olímpics de Barcelona. A vint dies de la inauguració de l'esdeveniment més important de la ciutat, aquest 1992 l'Escola d'Estiu ha donat la benvinguda als mestres participants amb una representació al voltant de l'educació plàstica, al·lusiva a les olimpíades tot plantejant iniciatives suggeridores per a l'escola. Rosa Sensat publica un dossier sobre l'exposició «L'educació física, del naixement als tres anys», que ha dirigit Dolors Canals Farriols i que es pot visitar aquests dies a la ciutat.

No s'obliden altres temes de ressò mundial, com la Cimera de la Terra, al Fòrum Global de Rio de Janeiro, o el drama de la guerra de Bòsnia, que es tracten en sengles taules rodones.

Tema General

Què és educar? A qui correspon? El paper dels diferents agents educatius

- «Educar avui», José Gimeno Sacristán.
- «Formació global», Isabel Solé.
- «El paper de les unitats familiars en l'educació actual», Núria Pérez de Lara.
- «Importància creixent dels *mass media* i del paper que tenen i del que haurien de tenir en l'educació actual», Mar Fontcuberta.
- «Quina actuació caldria esperar de les diverses administracions públiques?», Jaume Funes.
- «L'educació a Europa», Oriol Homs.
- «L'educació en la seva dimensió del lleure», Roser Batlle.
- «Projecte d'escola i tecnologia, paper de les noies», Laura Tremosa.
- «El projecte d'escola i l'interculturalisme», Rosa Cañadell.

1993

LA SITUACIÓ INTERCULTURAL de la nostra societat i la seva influència en l'educació és el tema principal d'enguany. A més dels debats específics sobre el que suposa educar en la diversitat, hi ha conferències, exposicions i fins i tot una representació teatral –*Versus diversus*, del Grup Terrabastall– que contribueixen a aprofundir en la temàtica de la realitat multicultural que ens envolta.

Amb el desig de potenciar intercanvis d'experiències educatives, s'introdueix una novetat en l'estructura dels cursos: la creació del que s'anomena Dimecres Obert, que consisteix a dedicar un dia sencer de l'Escola d'Estiu a establir contacte amb altres experiències, que es presenten de manera sintetitzada per a tothom que vulgui tenir-ne una noció bàsica.

Es fa la presentació del Grup Pikler Lóczy de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, que té com a objectiu difondre els principis educatius de la pediatra Emmi Pikler i de l'Institut Lóczy de Budapest per a l'educació dels infants més petits.

Es ret homenatge a Maria Rúbies, destacada matemàtica, alumna avantatjada de la primera Escola d'Estiu i professora a moltes de les següents escoles d'estiu.

S'anuncia l'inici del Primer Congrés de la Renovació Pedagògica a Espanya, impulsat pel Ministeri d'Educació i Ciència (MEC) d'acord amb els moviments de renovació pedagògica (MRP) de tot l'Estat.

Tema General

Educar la igualtat en la diversitat

- «El concepte de cultura en una societat canviant», Lluís Mallart.
- «Els valors de la diferència», Dolors Juliano.
- «Som el centre de l'Univers?: ètica i valors en el diàleg intercultural», Josep M. Terricabres.
- «L'escola transmissora de cultura», Gabriel Janer i Manila.
- «Catalunya s'ha poblat de gent de tot arreu», Joan Soler i Amigó.
- «La cultura i les subcultures que la componen», Oriol Romaní.
- «Les migracions a Europa, repercussions humanes i socials», Anna Cabré.
- «Les diferents cultures a l'escola: un repte educatiu», Rosa Cañadell.
- «La visió de cultura des dels mitjans de comunicació», Ignacio Ramonet.
- Manifest final, extret de la mesa d'interculturalitat de la Confederació de Moviments de Renovació Pedagògica (MRP) i de les conclusions dels debats del Tema General.

1994

► Homenatge al pedagog Loris Malaguzzi de Reggio Emilia (Itàlia). A la fotografia Mariano Dolci, titellaire de l'Ajuntament de Reggio, amb Biel Dalmau (d'esquena)

ENGUANY SE CELEBRA EL CENTENARI del naixement d'Artur Martorell i Bisbal, mestre i impulsor de la gran tasca educativa de l'Ajuntament de Barcelona, i estimat col·laborador de les primeres escoles d'estiu.

El filòsof i professor de la Universitat de Barcelona José M. Valverde fa la conferència inaugural «Paraula, llenguatge i comunicació», en què aposta per la recuperació del plaer de la parla. I en els debats del Tema General intervien entre altres Lolo Rico, ex directora de programes infantils i juvenils de TVE, i Victòria Camps, catedràtica d'ètica de la UAB.

En aquests darrers anys s'observa la tendència a un descens en el nombre de mestres matriculats, que ara arriba a les cotes més baixes, un miler escàs d'assistents. L'oferta de formació permanent per part de l'administració pública ha anat en augment i pot ser-ne la causa. S'ofereixen cursos amb un contingut temàtic d'interès creixent els darrers temps —l'educació en el lleure— i continuen en augment els cursos destinats a la informàtica i a les noves tecnologies.

Es ret homenatge al pedagog italià recentment desaparegut, Loris Malaguzzi, assidu col·laborador de l'Escola d'Estiu.

S'anuncia el Congrés de la Infància de 0 a 6 anys, que tindrà lloc a Barcelona l'octubre d'aquest any organitzat per les revistes *Infància* i *Infancia* de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

Tema General

L'avaluació: inici d'un procés de millora, un procés de comunicació per al canvi educatiu

- Conferència inaugural a càrrec de José M. Valverde.
- «L'avaluació dels aprenentatges de l'alumnat», Jaume Jorba.
- «Leer televisión», Lolo Rico.
- «Reflexió en l'acció: aprendre mitjançant l'avaluació», Michèle Butzbach.
- «L'avaluació de l'actuació de la professionalitat docent i la promoció. Sociologia de l'avaluació. Procedència dels estudiants de magisteri. Avaluació social del professorat», Jaume Carbonell.
- «L'avaluació de centres: projecte educatiu de centre (PEC), projecte curricular de centre (PCC)», Miguel Ángel Santos.
- «L'avaluació del sistema educatiu. La Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE). L'organització formal de l'avaluació», J. Félix de Angulo.
- «De quina avaluació parlem?... i de quina escola?», Joan Rué.
- «L'autoavaluació per a la qualitat de vida. Els valors i l'ètica en l'avaluació», Victòria Camps.

ÉS LA TRENTENA ESCOLA D'ESTIU. Trenta anys de formació permanent voluntària. Una formació per a mestres que abasta tots els àmbits de la persona. Una mostra la trobem en els debats generals que enguany centren la seva atenció en el tema «Educar per viure en el planeta Terra». I, en consonància, la festa inaugural hi dedica un recital de poemes de Salvador Espriu *D'una vella i encerclada Terra*.

Els cursos continuen oferint el que no es troba en altres instàncies de formació. La psicopedagogia, amb diferents vessants: coneixement de l'infant, procés d'aprenentatge, organització de l'escola, l'espai i el temps, la dinàmica del grup classe, etc., o les noves tecnologies a l'escola, els mitjans audiovisuals, sense oblidar el que caracteritzà des de l'inici les escoles d'estiu: l'expressió musical, plàstica, dinàmica.

En un acte conjunt de les tres escoles d'estiu de Barcelona – Col·legi de Llicenciats, ICE de la Universitat Politècnica de Catalunya i Rosa Sensat – es debat un tema candent des de la promulgació de la nova llei d'educació: el perfil del professorat de secundària. Un tema que continuarà elaborant-se en grup de treball a Rosa Sensat.

Es ret homenatge a Biel Dalmau, mestre naturalista, amic entranyable, treballador infatigable, animador assidu de les escoles d'estiu, defensor de les causes justes. En l'acte es fa la presentació de l'Aula de Natura Biel Dalmau, que inicia les seves activitats amb tres sortides per «caminar mirant», conèixer i gaudir de la natura: Laberint d'Horta, Collserola i Sant Llorenç de Munt.

Entre les exposicions que s'ofereixen destaquem:

- «Artur Martorell, un educador del nostre temps», en l'any que la Generalitat de Catalunya dedica a aquest mestre
- «Infància, educar de 0 a 6 anys», de les revistes *Infància* i *Infancia*.

1995

► Reproducció d'un mural de l'exposició que la Generalitat de Catalunya dedica al mestre Artur Martorell i Bisbal

Tema General

Educar per viure en el planeta Terra

- «Les causes humanes del canvi global en el medi ambient». Conferència inaugural a càrrec de Manuel Ludevid Anglada.
- «Situació del planeta i l'educació del futur», Francesc Roca.
- «Ètica i ecologia», Eulàlia Bosch.
- «Televisió, informació i aprenentatge», Vladimir de Semir.
- «El món vist des d'uns altres ulls», Anna Giménez.
- «Cultura: natura, ecologia i humanisme», Oriol Bohigas.
- «L'escola, les ciències naturals i socials i el medi ambient», Neus Sanmartí.
- «Oci i salut. Visions de diferents cultures», Carme Valls i Llobet.
- «Aprendre de la percepció de la immediatesa del canvi», Ramon M. Nogués.
- Manifest final.

1996

A LES PORTES DEL SEGLE XXI pot sobtar que els mestres dediquin les seves reflexions al tema de llegir i escriure. En la conferència inaugural del Tema General, Gabriel Janer Manila ens presenta, encara com un repte per al nou segle, aquestes dues activitats milenàries, enteses en el sentit més ampli de coneixement del món i de la cultura.

En el procés d'implantació de la nova Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), aquest any es fa una atenció especial a les activitats adreçades al professorat de secundària.

Continua l'enorme interès per part de mestres i educadores d'infantil, que es posa de manifest en el contingut i en la quantitat de cursos que s'ofereixen, curiosament més nombrosos que els destinats als mestres de primària.

Es fan actes commemoratius dels cent anys del naixement de dos personatges que han influït el món de l'educació i de la renovació pedagògica:

- el mestre Célestin Freinet, portaveu de la pedagogia popular i del moviment cooperatiu;
- el psicòleg i investigador suís Jean Piaget, les aportacions del qual han estat molt esteses en la teoria i la pràctica educativa.

I també es ret homenatge a la il·lustradora catalana Mercè Llimona, les obres de la qual es mostren en sengles exposicions: a la Biblioteca Infantil de la Santa Creu (1930-1969) i a la Biblioteca de Rosa Sensat (1976-1995).

Tema General

Aprendre a llegir i escriure l'any 2000

- «Llegir i escriure, encara un repte», Gabriel Janer Manila.
- «Ús social de l'escriptura», Daniel Cassany.
- «Telèpolis: els mitjans de comunicació i l'entorn», Javier Echevarría.
- «Del lletra per lletra a la informàtica», Marta Mata.
- «Llegir i escriure en democràcia», Araceli Vilarrassa.
- «Noves tecnologies per fer millor el mateix», Xavier Duran.
- «Impacte de la societat de la informació a l'escola», Oriol Homs.
- «Llegir imatges, il·lustració estàtica», Teresa Duran.

1997

LA CONFERÈNCIA INAUGURAL és a càrrec de Fernando Savater, filòsof i catedràtic de la Universitat Complutense de Madrid, sobre «El valor d'educar».

La LOGSE ha allargat l'edat obligatòria de permanència a les escoles fins als setze anys. No és estrany que a l'Escola d'Estiu, i en el que ha estat el primer any d'aplicació de la Llei a la secundària, hi hagi hagut un augment evident d'oferta de cursos i també de nombre de mestres inscrits.

En el nivell d'educació infantil la necessitat de cohesió entre el primer cicle, 0-3, i el segon, 3-6, es tradueix en les temàtiques que es plantegen als cursos i en una taula rodona. A ningú se li amaga que estem en plena aplicació de la Reforma del sistema educatiu.

Es fa la presentació, a l'Escola d'Estiu, del llibre *La educación pública*, escrit per Marta Mata.

Cada dia abans de començar els cursos els mestres fan una cantada matinal en record del gran mestre i músic Oriol Martorell.

Es presenta el programa d'activitats per commemorar el cinquantè aniversari de la Declaració Universal dels Drets Humans.

En reconeixement al filòleg Joan Coromines es fa un acte en què es glossa la seva figura. I al mateix temps s'ofereix una exposició itinerant, que recull la trajectòria humana i professional del lingüista, cedida per l'Ajuntament de Pineda de Mar.

El centenari del naixement de l'escriptor Josep Pla es commemora amb un acte en què es fan lectures de fragments de la seva obra, amb música i imatges creades per a aquesta ocasió.

Tema General

Conviure i comunicar-se, una utopia més necessària que mai

- «El valor d'educar». Conferència inaugural a càrrec de Fernando Savater.
- «Els valors del diàleg, el diàleg com a eina», Irene de Puig.
- «Autoestima, empatia i educació», Albert Serrat.
- «Estètica, una lògica del cos», Pere Salabert.
- «Intel·ligència, comunicació i aprenentatge», Joan Majó.
- «Mitjans de comunicació i escola», Anna Ribas.
- «Comunicació, escola i família», Isabel Solé.
- «La comunicació i l'educació», Margarida Bassols.
- «Comunicació i equip de mestres», Pere Darder (manifest final).

EL DEBAT DEL TEMA GENERAL se centra en els cinquanta anys dels Drets Humans, una conquesta pendent.

L'exposició «Ciutat i educació» vol transmetre el missatge que no sols l'escola educa. Al territori hi actuen diferents agents educatius: família, entitats culturals, institucions, mitjans de comunicació, publicitat.

En commemoració del centenari del naixement del poeta Federico García Lorca es presenta l'espectacle *García* del rap-sode David Laín i el guitarrista Manuel Hernández.

El col·lectiu Mestres per Bòsnia explica com es vol recuperar l'escola en un país en guerra i, des de l'Escola d'Estiu, transmet un missatge de solidaritat dels mestres catalans a l'Ajuntament de Srebrenica per la tragèdia viscuda.

El Diari de l'Escola d'Estiu, eina que difon la vida d'aquests dies de gran bullícia, enguany ha pujat al carro de la tecnologia i es pot llegir també per Internet, a través de la xarxa xtec.es.

1998

► Presentació del Tema General. D'esquerra a dreta: José M. Mendiluce, Àngels González, Tina Roig, Eulàlia Vintró i Eduard Tortajada

Tema General

Cinquanta anys dels Drets Humans: una conquesta pendent

- «El dret a exercir una ciutadania verament democràtica». Conferència inaugural a càrrec de José M. Mendiluce.
- «El dret a preservar la diferència», Anna Giménez.
- «El dret a una afectivitat sana i plaent», Carmen Vijande.
- «El dret a saber i conèixer», Claudi Alsina.
- «El dret a gaudir del nostre planeta Terra», Helena Fuster.
- «El dret a la igualtat de drets», Violeta Núñez.
- «El dret a ser feliç», Joan Corbella.
- «El dret a escollir i a decidir», Miquel Martínez.
- «El dret a una entesa», Joan Subirats.

1999

És la primera Escola d'Estiu organitzada des de la nova seu de l'Associació de Mestres Rosa Sensat a l'avinguda de les Drassanes. A l'acte inaugural es vol deixar constància de l'entroncament amb el nou barri, el Raval. Amb aquesta finalitat els alumnes de l'IES Miquel Terradell ofereixen un concert. I també s'ha muntat una exposició «Del Raval al Brasil» a partir d'una experiència de joves del barri que han assistit al *V Encontro de Meninos e Meninas de Rua*.

El tombant del mil·lenni es presta a reflexions. El Tema General no queda enrere. «Dues mil propostes per a l'educació del segle XXI» és el marc del debat d'aquesta Escola d'Estiu, que vol pensar on som i cap on anem. I per fer més vius els debats s'introdueix un nou mecanisme: convidar a prendre posició els participants, a favor o en contra, a partir d'una qüestió difosa prèviament a través del Diari.

Les nou questions han estat:

- Aquesta societat nostra cada vegada està pitjor?
- Educació per a la salut, assignatura obligatòria, si o no?
- S'estan perdent els lligams familiars?
- El progrés tecnològic millora la persona?
- L'educació ha d'evolucionar en paral·lel a les necessitats del mercat laboral?
- Podem lluitar contra l'imperialisme cultural?
- El món mediàtic aliena els infants?
- El segle XXI canviarà les nostres vides?
- Els nens de ciutat ho tenen tot?

► Nova seu de l'Associació de Mestres Rosa Sensat al barri del Raval

En els cursos es continua intensificant l'interès per tot el que fa referència a l'etapa de secundària. Un grup de professors ofereix un curs «Si tens nens amb problemes a l'ESO, vine... i en parlem!».

Tema General

Dues mil propostes per a l'educació del segle XXI

- «Repensar la societat», Joan Subirats.
- «El concepte de família en el segle XXI», Joan Barril.
- «Televisió i educació: un amor impossible?», Agustí Corominas.
- «El paper educatiu de l'espai urbà», Isabel Segura.
- «Educació per a la salut com a factor de desenvolupament humà», Milagros Pérez Oliva.
- «Els nous reptes professionals i el replantejament de l'educació bàsica», Maravillas Rojo.
- «Localisme i globalització *versus* diversitat cultural», Ferran Mascarell.
- «Viure i convida al segle XXI», Pere Darder.
- «Canvi de segle, canvi de vida?», Maruja Torres.
- Manifest final.

2000

► Intervenció de Jordi Cots
i de Pilar Benejam al Tema
General

ES COMMEMOREN ELS VINT-I-CINC ANYS de la declaració *Per una nova escola pública* i el Tema General, «L'educació, servei públic», s'hi refereix. En fa la presentació Marta Mata, qui rememora la vigència de la declaració i la necessitat de respondre als canvis generats en aquests anys, treballant pels mateixos objectius; ara, en diàleg amb l'Administració i de manera democràtica.

Per primera vegada, el darrer dia de l'Escola d'Estiu es presenten les conclusions del Tema General a la consellera d'Ensenyament de la Generalitat, Carme-Laura Gil, que les recull personalment en l'acte de clausura.

Destaquem la participació de Peter Moss, coordinador (1986-1996) de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea, amb el tema «Qualitat i construcció de significat». Col·labora també Jordi Cots, cofundador de Rosa Sensat i adjunt al Síndic de Greuges per a la Infància, amb una aportació sobre «Els drets dels infants al llarg del segle xx fins a la Convenció dels Drets dels Infants de 1989».

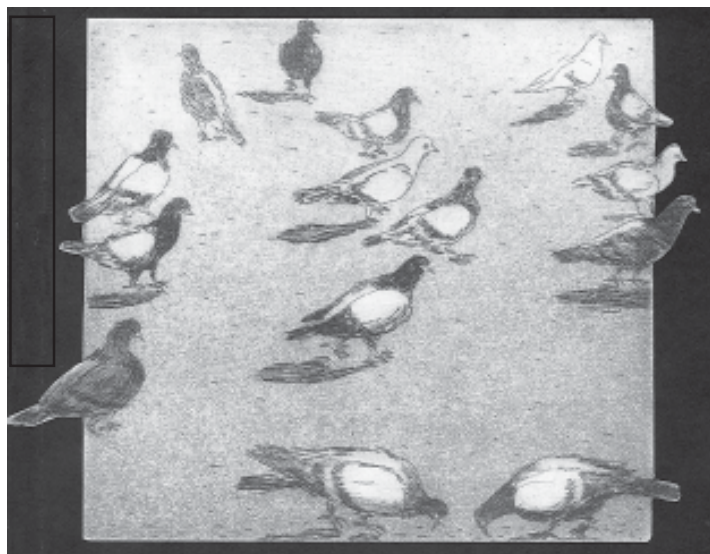
En cada una de les setze escoles d'estiu d'enguany organitzades pels Moviments de Renovació Pedagògica es presenta la proposta de constitució de la coordinació d'escoles 3-12, entitat que vol crear un marc estable de relació i cooperació entre centres educatius públics, per impulsar un corrent d'opinió favorable a la renovació pedagògica i a la millora de la qualitat de l'ensenyament.

Tema General

L'educació, servei públic

- «El compromís dels mestres amb l'educació pública». Presenten el Tema General: Marta Mata i Rosa M. Securín.
- «El mestre, defensor dels drets dels infants», Jordi Cots Moner. Presenta: Pilar Benejam Argimbau.
- «El lloc actual de l'escola», Salvador Cardús Ros. Presenta: Josep M. Masjuan Codina.
- «Objectius i organització de l'educació infantil, primària i secundària», Irene Balaguer Felip, Jaume Cela Ollé i Manuel Udina Abelló. Presenta: M. Antònia Pujol Maura.
- «Que volem dir quan parlem de qualitat», Peter Moss. Presenta: Joan Pagès Blanch.
- «Escola democràtica: la participació», Salvador Peguero Abad, Laura Paradell Romero i Eduard Vallory Subirà. Presenta: Anna M. Roig de la Cruz.
- «La diversitat, un valor positiu», Alfons Martinell Sempere. Presenta: Lluís López del Castillo.
- «Educació pública en l'Estat de benestar», Presenta: Carme Turró Vicens.
- «Fer de mestre, un repte», Juli Palou Sangrà. Presenta: Montserrat Casas.

2001

► Gravats d'Esther Albardané

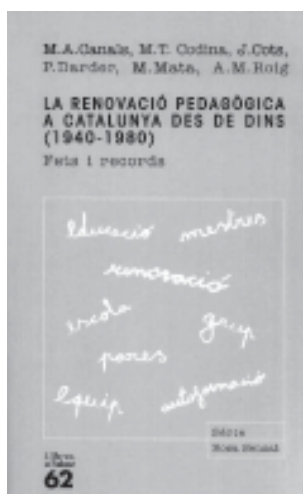
La il·lustració del cartell d'aquesta Escola d'Estiu, la que fa trenta-sis, és la reproducció del gravat d'Esther Albardané, lliurat amb motiu de la concessió del XXI Premi per la Pau a l'Associació de Mestres Rosa Sensat el 26 de gener d'enguany. Un premi atorgat per l'Associació de Nacions Unides a Espanya.

Es presenta el llibre *La renovació pedagògica a Catalunya des de dins (1940-1980)* escrit pels fundadors de Rosa Sensat, sis figures clau de la renovació pedagògica al nostre país: M. Antònia Canals, M. Teresa Codina, Jordi Cots, Pere Darder, Marta Mata i Anna M. Roig, amb la col·laboració d'Enric Lluch.

La regidora d'Educació de Porto Alegre al Brasil, Jaqueline Moll, ha vingut a l'Escola d'Estiu per intervenir en el Tema General. A més de fer-nos veure que «un altre món és possible», amb el seu dinamisme, entusiasme i alegria, ens convida i ens engresca a assistir al Fòrum Mundial d'Educació que tindrà lloc a Porto Alegre el proper octubre.

Per atendre les possibilitats d'assistència dels mestres d'escola bressol, que encara treballen al juliol, l'etapa d'educació infantil crea una nova modalitat de curs: per primera vegada s'organitza, amb èxit, un curs de cap de setmana, el divendres i el dissabte al mig dels dies d'escola d'estiu, amb el títol «L'educació infantil: quatre mirades amb futur», presentació de quatre experiències europees amb projecció de futur: Siegen (Alemanya), Pistoia (Itàlia), Aarhus (Dinamarca) i Granada (Andalusia).

I també és la primera vegada que les escoles d'estiu de Catalunya emeten alguns dels actes per videoconferència, a través d'Internet i en temps real.

Com cada any en les darreres edicions, s'ha fet un acte conjunt de les tres escoles d'estiu de Barcelona: Rosa Sensat, Col·legi de Llicenciats i Blanquerna. Enguany, l'eix de la trobada ha estat «L'acolliment de l'alumnat d'incorporació tardana», un tema cada cop més candent a la nostra societat per la diversitat d'origen i de nivell de coneixements dels infants nouvinguts.

Tema General

Educació de la llibertat

- «Fer de mestre. L'educació de la llibertat en el treball diari». Conferència inaugural a càrrec de Bernd Fichtner.
- «L'evolució de l'infant en el procés d'ensenyar i aprendre», Montserrat Benlloch.
- «El paper de les emocions i l'afectivitat en l'ús que les persones fan de la seva llibertat», Pere Darder.
- «L'accés al coneixement: vies, eines i aprenentatge», Joan Majó.
- «L'adquisició d'una bona capacitat de comprensió i d'expressió a través de diversos canals», Josep M. Terricabres.
- «L'esforç, el treball i la motivació», Antoni Poch.
- «La creativitat i la imaginació», Eulàlia Bosch.
- «L'escola comprensiva», Montserrat Casas.
- «Diàleg, democràcia i participació», Jaqueline Moll.

2002

EL TRACTAMENT DEL TEMA «L'escola oberta al món» és l'aposta de l'Escola d'Estiu d'enguany, una necessitat evident d'acollir la constant renovació de la nostra societat.

En l'ambient es respira el que ens aporta, i sobretot el que ens lleva, la nova llei d'educació que està a punt d'aprovar-se –Llei orgànica de qualitat de l'educació (LOCE)– que impulsa el Ministeri d'Educació. Hi ha debats, manifestació d'opinions, anàlisi i reflexió sobre el seu contingut i sobre què suposarà de negatiu aquesta llei per a cada una de les etapes educatives, des de l'escola bressol a la secundària.

L'experiència de fer un curs durant el cap de setmana, dins la quinzena de l'Escola d'Estiu, iniciada l'any passat a l'etapa d'educació infantil, s'ha repetit aquest estiu, i amb èxit creixent. Dos-cents mestres han dedicat la tarda del divendres i tot el dissabte al curs que ha donat Paola Strozzi sobre l'extraordinària experiència d'educació infantil a Reggio Emilia (Itàlia).

Una altra oferta, aquesta ja clàssica a l'Escola d'Estiu, és la del Dimecres Obert, un dia sencer en què els cursos aturen la seva activitat per donar pas a la presentació de diferents experiències interessants, més de seixanta enguany, desenvolupades a diferents escoles de Catalunya o d'arreu.

Tema General

L'escola oberta al món

- «El món avui: la societat en un món global», Arcadi Oliveres.
- «Aprendre a aprendre en la societat de la informació», Àngel Pérez.
- «El pensament filosòfic en el tombant del mil·lenni», Pere Lluís Font.
- «Cultura, mitjans de comunicació i escola», Joan Barril.
- «L'educació ambiental com a educació per una ciutadania planetària», Michela Mayer.
- «Els avenços científics i l'escola», Ramon M. Nogués.
- «Repensant el paper del professorat en moments de desconcert i en societats en crisi», Xurxo Torres.
- «L'educació pública i les trampes de la qualitat», José Gimeno Sacristán.
- «Els recursos per a l'educació: no tot són diners», Joan Botella.

2003

El debat de fons d'enguany al Tema General, «Creuant fronteres», té per objectiu que els assistents reflexionin sobre uns temes que han de dur els mestres a superar límits, travessar fronteres i acompanyar els infants en la travessa. La cloenda, a càrrec de Philippe Meirieu, du el suggeridor títol «Referències per a un món sense referències».

Amb un concert i lectures poètiques s'homenatja Eulàlia Bota, mestra de l'escola El Sagrer i de la Comissió Executiva de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, que fa poc ens ha deixat per sempre.

Per tercer any consecutiu s'organitza el curs de cap de setmana destinat a mestres d'educació infantil «Serveis per a la infància a Pistoia». Com en els dos anys anteriors hi ha hagut assistència massiva de mestres.

S'han continuat fent també cursos virtuals per a tots els nivells educatius, organitzats pels Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya i per l'Associació Catalana de Telemàtica Educativa (ACTE).

Entre les activitats de tipus general destaquem:

- L'exposició «La literatura infantil a Catalunya, 1866-1939» per l'interès i nivell de qualitat de les obres exposades.
- El debat sobre la catàstrofe ecològica de l'enfonsament del petrolier *Prestige* a les costes gallegues i la seva repercussió en la societat.
- La presentació del Fòrum Barcelona 2004 i la seva relació amb l'escola.

► Després de la cloenda del Tema General. Philippe Meirieu amb Rosa M. Securín i Irene Balaguer.

- Sala d'actes de l'Escola del Treball. Inauguració del Tema General

Tema General

Creuant fronteres

- «L'evolució humana, una eina per a la socialització de l'educació i de la ciència», Robert Sala i Pere Viladot.
- «Una reflexió sobre la Terra a partir de la geografia», Enric Mendizábal i Roser Batllori.
- «Neuroplasticitat i aprenentatge», Pere Nolasac Acarín i Artur Noguerol.
- «L'emergència de les formes a la natura», Jorge Wagensberg i Mercè Izquierdo.
- «Quines fronteres tenen les cèl·lules mare?», Josep Egozcue i Rosa M. Pujol.
- «Diversitat humana i ciutadania, els efectes imprevistos de la societat moderna», M. Àngel Esomba i Montserrat Casas.
- «El raonament econòmic: una eina per comprendre la realitat», Muriel Casals i Victòria Barceló.
- «Referències per a un món sense referències», Philippe Meirieu.

EN L'ACTE INAUGURAL s'ha fet una lectura de poemes en record de Miquel Martí i Pol, el poeta català recentment desaparegut, acompanyada d'una interpretació musical a càrrec d'un grup de cambra.

Els serveis de fora escola, les activitats extraescolars, les diferents modalitats d'atenció als infants, la necessitat de conciliar els temps personals, els familiars i els laborals són qüestions molt presents enguany al debat general i als cursos. Com s'havia fet en les darreres edicions, la nova consellera d'Educació, Marta Cid, també ha volgut recollir personalment les conclusions d'aquests debats del Tema General que se li han lliurat el darrer dia en l'acte de clausura.

El Grup de Joves Educadors de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, recentment constituït, ha fet la seva presentació a l'Escola d'Estiu, que els rep com una nova saba de mestres que vol treballar associativament per la qualitat de l'escola.

El director internacional de l'Institut Paulo Freire i professor de la Universitat de Los Angeles, Carlos Alberto Torres, ha donat una conferència sobre «Globalització i educació popular».

En el centenari del seu naixement, una exposició recorda, un cop més, Angeleta Ferrer i Sensat, mestra excel·lent i entusiasta professora de ciències naturals.

2004

► La nova consellera d'Educació, Marta Cid, a l'Escola d'Estiu 2004 amb membres de l'AM Rosa Sensat

Dins el marc de l'Escola d'Estiu tenen lloc les Primeres Jornades «Les escoles compromeses amb el món», que han posat en comú experiències educatives dels agents que treballen en projectes de cooperació i de desenvolupament, per la pau i la defensa dels drets humans.

Tema General

Educar avui: noves necessitats, noves respostes

- «Els desafiaments de l'educació en el segle XXI», Juan Carlos Tedesco.
- «Identitats culturals i estils de vida dels infants i joves», Carles Feixa.
- «Com compaginar les necessitats familiars i els drets de l'infant?», Jan Kampmann.
- «Espais per viure i per aprendre», Penny Ritscher.
- «Una política per al temps no lectiu», Jesus Viñas.
- «L'escola i el lleure dels infants», Jaume Trilla.
- «El temps de vida i els horaris escolars», Teresa Torns.
- «Temps de lleure i serveis extraescolars», Annalia Galardini i Lars Moller.
- «L'altre temps educatiu i el territori», Ramon Plandiura.

Quan escrivim aquestes línies encara falten uns quants dies per realitzar l'Escola d'Estiu d'aquest any. Però tot està a punt.

El 2005, l'Escola d'Estiu arriba a les quaranta edicions. Una efemèride que es vol celebrar de manera especial. L'argument que vertebrarà els debats del Tema General està directament relacionat amb la declaració *Per una nova educació pública*, que s'està preparant i que es vol donar a conèixer públicament dins aquesta Escola d'Estiu, amb l'objectiu de promoure la reflexió i l'anàlisi crítica que permetin establir elements d'innovació a les escoles i instituts, que contribueixin a millorar l'educació del segle XXI.

A l'Associació de Mestres Rosa Sensat, al llarg de tot el curs, els mestres de l'etapa d'educació infantil han organitzat trobades de debat al voltant de tres grans àmbits: els temps, els espais i les activitats, temes que revertiran en els cursos programats a l'Escola d'Estiu.

A les etapes de primària i de secundària es vol fer èmfasi i aprofundir en *què i com* ensenyar, en la renovació de continguts i en l'intercanvi d'experiències. Diverses personalitats científiques i experts en les matèries col·laboraran amb les seves aportacions.

Està previst, en les mateixes dates, que l'Escola d'Estiu aculli l'exposició «Els cent llenguatges dels infants», proposta de les escoles bressol i parvularis de Reggio Emilia. Aquesta activitat permetrà admirar els extraordinaris camins de recerca i de descoberta fets en aquesta gran aventura educativa italiana, i possibilitarà el desvetllament de noves realitats educatives.

Quaranta anys d'un moviment de mestres, joves i grans, homes i dones de totes condicions, entrant i sortint i en permanent renovació. Tothom té cabuda en aquest ampli marc que és l'Escola d'Estiu i que en Cesc ha volgut materialitzar en el cartell d'enguany.

2005

Tema General

Per una nova educació pública

(en preparació en el moment de redactar aquest escrit)

Camí obert

La gran resposta que vam trobar en els mestres amb qui compartíem les nostres descobertes, crec que va ser per a nosaltres un dels principals motors per anar endavant.

M. Antònia Canals

S'HA TREBALLAT DE VALENT amb esforç, il·lusió i entusiasme, amb un model eficaç de formació permanent dels mestres. I quan diem mestres, volem referir-nos a tots els professionals de l'ensenyament que van voler compartir i participar en aquesta tasca amb els moviments de renovació pedagògica. I no podem aturar-nos. Cal continuar perquè l'educació dels infants i joves és una qüestió d'abans, d'ara i de demà. La democràcia ha passat el seu banc de proves i avança per un camí, ara ja irreversible. La Generalitat s'ha consolidat. Els moviments de mestres han d'assumir el paper que els pertoca i retrobar la veu i dir ben fort el que no va bé, el que es pot millorar i, des de la seva pràctica, reflexionar i fer propostes i accions. L'administració educativa ha de tenir la sensibilitat i l'oïda prou afinades i atentes per al diàleg que cap de les dues bandes pot dificultar o defugir.

Per acabar, emprem les paraules que ens deien no fa gaire els fundadors de Rosa Sensat (*La Renovació pedagògica a Catalunya des de dins*, 2001):

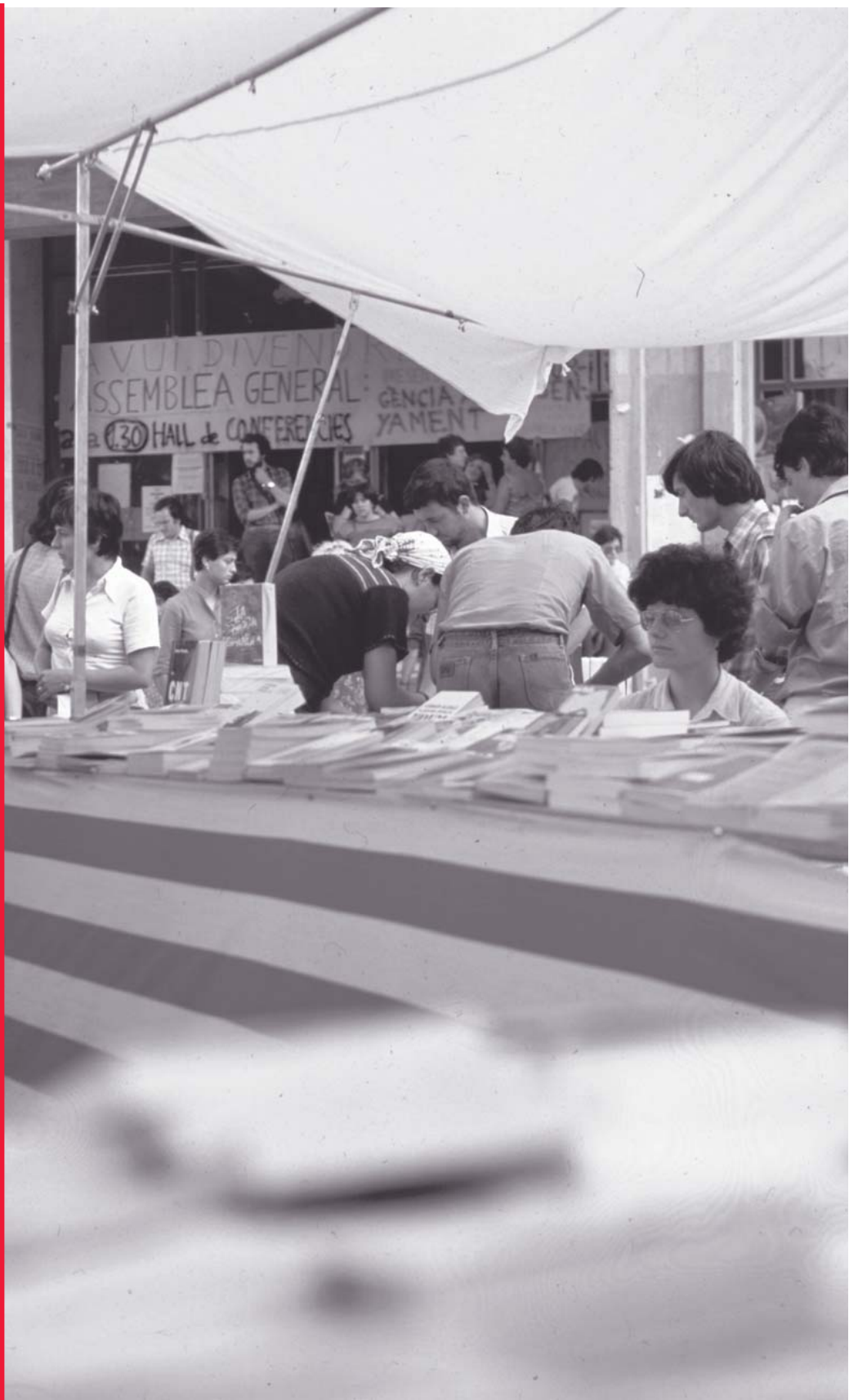
«A Catalunya l'escenari ens porta a plantejar la necessitat d'ajustar i enfortir la participació de mestres, alumnes i pares en la dinàmica del continu del sistema educatiu, així com la territorialització de la seva administració. I un repte molt concret, el de posar la nova formació inicial dels mestres i professors de tots els nivells en el necessari circuit creatiu de formació-teoria-pràctica, i amb la continuïtat d'una formació permanent autogestionada per un moviment socialment responsable.

»I l'escenari mundial, que en aquest final i principi de segle ja podem contemplar i considerar nostre, a través de les relacions amb mestres i escoles i problemes de tants països, ens permet pensar en el gran moviment de renovació pedagògica al servei de l'extensió universal de l'educació, amb tots els matisos de la qualitat, de les qualitats, convenients a cada poble i a cada moment històric, i somniar l'escola global i plural del segle XXI.»

40
Escoles d'Estiu
de Rosa Sensat

Bibliografia

▶ Es van trobar
llibres, autors, cançons...

Bibliografia*

Llibres

CASALS GRANÉ, Ester. *Anàlisi axiològica dels diaris de l'Escola d'Estiu. Rosa Sensat (1969/1979)*. Barcelona: Universitat. Dep. de Teoria i Història de l'Educació, 1997. [Tesi doctoral]

Escola d'Estiu (1914-1936): edició facsímil dels programes i cròniques. Barcelona: Diputació, 1983. [Editat amb motiu del I Congrés de Moviments de Renovació Pedagògica]

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT. *Diaris (1969, 1970, 1972-)*.

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT. *Programes (1965-)*.

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 28: 1993: Barcelona. *Prepara't el tema general: materials per als debats: 28a Escola d'Estiu*. Barcelona: Rosa Sensat, 1993. [Ex. fotocopiats]

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 28: 1993: Barcelona. *La interculturalitat: educar la igualtat en la diversitat: tema general: ponències: manifest, del 6 al 16 de juliol de 1993*. Barcelona: Rosa Sensat, 1993. [Ex. fotocopiats]

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 29: 1994: Barcelona. *Prepara't el tema per als debats: 29a Escola d'Estiu*. Barcelona: Rosa Sensat, 1994. [Ex. fotocopiats]

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 29: 1994: Barcelona. *L'avaluació, inici d'un procés de millora, un procés de comunicació per al canvi educatiu. Tema general. Ponències. Manifest*. Barcelona: Rosa Sensat, 1994. [Ex. fotocopiats]

* Tots els documents d'aquesta relació els podeu trobar a la Biblioteca Rosa Sensat.

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 30: 1995: Barcelona. *Educar per viure en el planeta Terra. Tema general. Ponències. Manifest.* Barcelona: Rosa Sensat, 1995 [Ex. fotocopiats]

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 31: 1996: Barcelona. *Aprendre a llegir i a escriure l'any 2000. Tema general. Ponències. Manifest.* Barcelona: Rosa Sensat, 1996. [Ex. fotocopiats]

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 32: 1997: Barcelona. *Conviure i comunicar-se, una utopia més necessària que mai! Tema general.* Barcelona: Rosa Sensat, 1997. [Ex. fotocopiats]

ESCOLA D'ESTIU DE ROSA SENSAT: 33: 1998: Barcelona. *50 anys dels Drets Humans: una conquesta pendent. Tema general. Ponències. Manifest.* Barcelona: Rosa Sensat, 1998. [Ex. fotocopiats]

GONZÁLEZ-AGÀPITO, Josep. *Bibliografia de la renovació pedagògica i el seu context (1900-1939).* Barcelona: Universitat. Dep. de Pedagogia Sistemàtica i d'Història de l'Educació, 1978.

GONZÁLEZ-AGÀPITO, Josep. *La repressió del professorat a Catalunya sota el franquisme (1939-1943): segons les dades del Ministeri d'Educació Nacional.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996.

La renovació pedagògica a Catalunya des de dins (1940-1980): fets i records. M. Antònia CANALS [et al.]. Barcelona: Edicions 62, 2001 (Llibres a l'abast; 364).

MARQUÈS I SUREDA, Salomó. *L'exili dels mestres: 1939-1975.* Girona: Universitat. Fac. de Ciències de l'Educació: Llibres del Segle, 1995 (Aula oberta; 5).

MASJUAN, Josep M. *Els mestres de Catalunya: aproximació sociològica sobre la base d'una enquesta portada a terme durant el curs 1971-1972, als professionals de l'ensenyament primari dels sectors públic i privat, exclosos els que exercien en centres dependents de l'Església.* Barcelona: Nova Terra, 1974 (Síntesi. Documents a la recerca; 11).

MASJUAN, Josep M. *Actituds i opinions dels participants a l'Escola d'Estiu de Barcelona 1970 sobre qüestions professionals, sociopolítiques i religioses.* Barcelona. Rosa Sensat, 1971.

MATA, Marta. *La educación pública.* Barcelona: Destino, 1997 (¿Qué era? ¿Qué es?; 7).

MATA, Marta; UDINA, M. Josep. *Pensem en la nova educació.* 2a ed. Barcelona: Rosa Sensat: Edicions 62, 1984 (Rosa Sensat. Sèrie Estudis; 12).

MONÈS I PUJOL-BUSQUETS, Jordi. *L'escola a Catalunya sota el franquisme*. Barcelona: Rosa Sensat: Edicions 62. 1981 (Rosa Sensat. Sèrie Estudis; 11).

MONÈS I PUJOL-BUSQUETS, Jordi. *Els primers quinze anys de Rosa Sensat*. Barcelona: Rosa Sensat: Edicions 62, 1981 (Rosa Sensat. Sèrie Estudis; 15).

Moviments de renovació pedagògica: materials 1981-1989. Barcelona: Diputació, 1990 (Temes d'educació; 3).

Per una nova escola pública: declaració de la X Escola d'Estiu de Barcelona: document de treball. Barcelona: Rosa Sensat, 1975. [Separata de la revista *Perspectiva Escolar*, núm. 4]

Per una nova escola pública catalana: planteig, discussions i conclusions dels grups de treball del Tema General de l'XI Escola d'Estiu de Barcelona (juliol 1976). Organitzada per Rosa Sensat i el Col·legi de Llicenciats. Barcelona: Publicacions de Rosa Sensat, 1977.

Rosa Sensat: 10 anys d'activitat. Barcelona: Rosa Sensat, 1976.

Trames i tramoies: memòria oral i memòria escrita de les 30 primeres Escoles d'Estiu de Rosa Sensat. Barcelona: Rosa Sensat, 1995.

32 anys de formació permanent. Barcelona: Rosa Sensat: FORCEM, 1998.

Revistes

ALONSO, Margarita; FIGUEROLA, Núria; VIDAL, Victòria. «Un pont del passat al present». En: *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Núm. 115 (juliol/agost 2000), p. 24-27.

«Los cambios educativos (2000-2004): nuevos desafíos, viejos remedios» [Diversos articles]. En: *Aula de innovación educativa*. Núm. 130 (marzo 2004), p. 7-63.

«Cap a on va la renovació pedagògica?» [Diversos articles]. En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 201 (gener 1996), p. 2-43.

CARRASCO CALVO, Salvador. «Les escoles d'estiu: una visió històrica». En: *Crònica d'ensenyament*. Núm. 73 (febrer 1995), p. 4-6.

«Congrés de la Renovació Pedagògica a Catalunya: actes d'obertura» [Monogràfic]. En: *Temes de Renovació Pedagògica*. Núm. 14-15 (març 1994).

«Congrés de la Renovació Pedagògica a Catalunya (I: 1996)» [Diversos articles]. En: *Guix*. Núm. 220 (febrer 1996), p. 5-49.

«Conversando con Marta Mata». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 49 (enero 1979), p. 29-35.

DALMAU, Biel; MORAGAS, Ramon. «Polèmica en el món de l'ensenyança a Catalunya». En: *Oriflama. 2a època*. Núm. 1 (maig 1977), p. 31-34.

DARDER, Pere. «El com de la formació permanent: situacions i activitats». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 216 (juny 1997), p. 10-16.

«L'ensenyament a Catalunya 1980-1986» [Diversos articles]. En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 114 (abril 1987), p. 2-28.

«Escoles d'Estiu: passat, present, futur» [Monogràfic]. En: *Temes de renovació pedagògica*. Núm. 17 (novembre 1994).

«Escoles d'Estiu: per una formació engrescadora» [Diversos articles]. En: *Crònica d'ensenyament*. Núm. 57 (juny 1993), p. 28-39.

«Les Escoles d'Estiu per a mestres als EUA». Irene Balaguer [et al.] En: *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Núm. 13 (juliol-agost 1983), p. 6-9.

«Les Escoles d'Estiu, una història de formació». En: *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Núm. 67 (juliol-agost 1992), p. 92.

«El franquisme» [Diversos articles]. En: *Escola catalana*. Núm. 394 (novembre 2002), p. 6-28.

«Hacia una nueva escuela» [Diversos articles]. En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 47 (noviembre 1978), p. 3-23.

«Història de l'Escola d'Estiu». En: *Escola d'Estiu de Rosa Sensat. Barcelona. Diari*. Dia 1 de juliol de 1975.

MATA, Marta. «L'Escola d'Estiu, una llarga història». En: *Presència*. Núm. 432 (juliol 1976), p. 6.

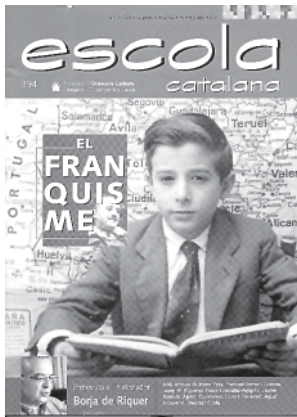
MATA, Marta. «La Escuela de Maestros Rosa Sensat». En: *Perspectivas*. Núm. 1 (1r trimestre 1985), p. 129-135.

MATA, Marta. «El model d'Escola d'Estiu». En: *Escola d'Estiu de Rosa Sensat. Barcelona. Diari*. Dia 6 de juliol de 1978.

MATA, Marta. «Les nostres Escoles d'Estiu». En: *Escola d'Estiu de Rosa Sensat. Barcelona. Diari*. Dia 1 de juliol de 1980.

MATA, Marta. «La preparació del mestre durant l'estiu». En: *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Núm. 8 (setembre-octubre 1982), p. 4-5.

MATA, Marta. «La Renovació Pedagògica, vint anys després». En: *Biec*. Núm. 9 (gener 1998), p. 1.

MATA, Marta. «Rosa Sensat, vint anys». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 100 (desembre 1985), p. 2-13.

MORAGAS, Ramon. «Les Escoles d'Estiu abans de la guerra». En: *Nous Horitzons*. Núm. 1 (estiu 1977), p. 55-62.

MORAGAS, Ramon. «La "Escola d'Estiu de Barcelona" en la escuela de Catalunya: tres momentos, tres decisiones». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 6 (junio 1975), p. 29-30.

MORENTE VALERO, Francisco. «Renovació pedagògica i repressió franquista de postguerra: el cas de Rosa Sensat i Vilà». En: *Temps d'educació*. Núm. 13 (1r semestre 1995), p. 221-241.

«Moviments de Renovació Pedagògica a l'actualitat». En: *Temes de renovació pedagògica*. Núm. 18 (novembre 1998), p. 5-10.

«Els Moviments de Renovació Pedagògica, una eina per al canvi» [Diversos articles]. En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 105 (maig 1986), p. 1-21.

«Movimientos de Renovación Pedagógica». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 199 (enero 1992), p. 72-81.

«La Renovación pedagógica y las escuelas de verano». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 59 (noviembre 1979), p. 3-27.

TOMÀS, Jordi. «Més de dos-cent quaranta editorials de *Perspectiva Escolar*. Vint-i-cinc anys d'educació a Catalunya». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 247 (setembre 2000), p. 65-93.

«Transición democrática y educación» [Diversos artículos]. En: *Historia de la educación*. Núm. 21 (2002), p. 17-116.

VIVES, Joan; COMAS, Mercè. «La enseñanza en Cataluña». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 108 (diciembre 1983), p. 55-67.

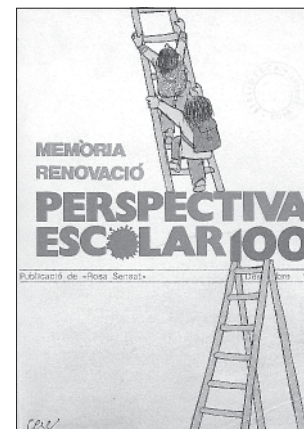
• • •

ESCOLA D'ESTIU X: 1975: Barcelona

«Barcelona: conclusiones del IV Congreso de la Formación». En: *Cuadernos de pedagogía*. Núm. 13 (enero 1976), p. 33-36.

«La X Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 5 (gener 1976), p. 50.

«Notícia de la X Escola d'Estiu de Barcelona (1-11 juliol 1975)». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 4 (octubre 1975), p. 99-101.

«Por una nueva escuela pública». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Suplemento. Núm. 1 (octubre 1975).

ROVIRA, Josep. «La declaració de la X Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 7 (maig 1976), p. 53-54.

ESCOLA D'ESTIU XI: 1976: Barcelona

«Escola d'Estiu 1976: 6.000 mestres davant de la problemàtica de l'educació aquí i ara». En: *Oriflama*. Núm. 166 (setembre 1976), p. 24-27.

«XI Escola d'Estiu de Barcelona». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 10 (novembre 1976), p. 51-53.

«Paso de la escuela privada a la escuela pública». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 24 (diciembre 1976), p. 34-35.

«Per una nova escola pública catalana: declaració de l'XI Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 10 (novembre 1976), p. 2-9.

ESCOLA D'ESTIU XII: 1977: Barcelona

COMELLAS I NOVELL, Jordi. «Crònica de la 12a Escola d'Estiu de Barcelona». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 17 (setembre 1977), p. 39-43.

«Escuelas de verano: fichas resumen correspondientes al año 1977». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 35 (noviembre 1977), p. 3-21.

JANÉ, Jordi. «Un dia a l'Escola d'Estiu de la llibertat: 9.000 mestres en un denominador comú». En: *Oriflama, 2a època*. Núm. 8 (juliol 1977), p. 28-29.

«Plan de urgencia de la enseñanza». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 34 (octubre 1977), p. 47-48.

UDINA, M. Josep. «La 12a Escola d'Estiu de Barcelona». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 35 (noviembre 1977), p. 4-7.

ESCOLA D'ESTIU XIII: 1978: Barcelona

«La catalanitat de l'Escola: tema general de la XIII Escola d'Estiu de Barcelona (3-14 juliol 1978)». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 28 (octubre 1978), p. 51-56.

«Escola d'Estiu de Barcelona». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 27 (setembre 1978), p. 55-57.

«Escuelas de verano: fichas técnicas 1978». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 47 (noviembre 1978), p. 4-23.

ESCOLA D'ESTIU XIV: 1979: Barcelona

«L'Escola d'Estiu de Barcelona (Bellaterra)». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 37 (setembre 1979), p. 42-45.

«Les Escoles d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 31 (gener 1979), p. 11-14.

«La renovación pedagógica y las escuelas de verano: 1979». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 59 (noviembre 1979), p. 3-27.

ESCOLA D'ESTIU XV: 1980: Barcelona

«L'Escola d'Estiu de Barcelona». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 47 (setembre 1980), p. 55-56.

«Escuelas de verano. Resumen año 1980». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 71 (noviembre 1980), p. 4-26.

«Jornades de preparació de les Escoles d'Estiu de Catalunya». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 43 (març 1980), p. 43-47.

ROIG, Tina; Ros, Roser. «La quinzena Escola d'Estiu al Parvulari». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 48 (octubre 1980), p. 38-39.

ESCOLA D'ESTIU XVI: 1981: Barcelona

«Escola d'Estiu. Escoles d'Estiu de la Generalitat». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 52 (febrer 1981), p. 45-46.

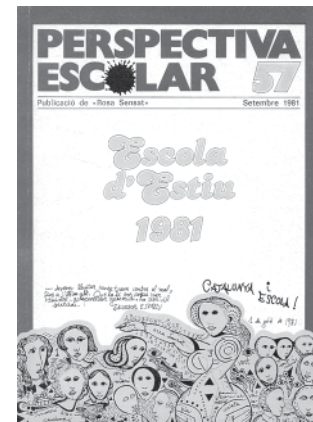
«Escola d'Estiu 1981». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 56 (juny 1981), p. 47-48.

«Escola d'Estiu 1981» [Diversos articles]. En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 57 (setembre 1981), p. 2-40.

«Escuelas de verano: 1981». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 83 (noviembre 1981), p. 20-27.

ESCOLA D'ESTIU XVII: 1982: Barcelona

«Alternativa al fracàs escolar: tema general de l'Escola d'Estiu 1982: possibles solucions». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 75 (maig 1983), p. 32-35.

«El que va ser l'Escola d'Estiu del 1982». En: *Butlletí dels mestres*. Núm. 177 (abril-maig 1983), p. 21-25.

«Escola d'Estiu 1982». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 62 (febrer 1982), p. 43-44.

«Escola d'Estiu 1982». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 67 (setembre 1982), p. 60-62.

«Escuelas de verano: año 1982». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 95 (novembre 1982), p. 50-57.

ESCOLA D'ESTIU XVIII: 1983: Barcelona

«XVIII Escola d'Estiu de Barcelona (Rosa Sensat)». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 77 (setembre 1983), p. 47.

ESCOLA D'ESTIU XIX: 1984: Barcelona

«Escola d'Estiu 1984». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 82 (febrer 1984), p. 43-44.

«Escoles d'Estiu». En: *El Món*. Núm. 124 (juliol 1984), p. 11-14.

«Escoles d'Estiu 1984» [Monogràfic]. En: *Butlletí dels mestres*. Núm. 192 (gener 1985).

ESCOLA D'ESTIU XX: 1985: Barcelona

«Escoles d'Estiu 1985» [Monogràfic]. En: *Butlletí dels mestres*. Núm. 203 (març 1986).

MATA, Marta. «Vint anys d'Escola d'Estiu: 20 anys que la fem». En: *Escola d'Estiu de Rosa Sensat. Barcelona. Diari*. Dia 1 de juliol de 1985.

«20a Escola d'Estiu 1985». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 97 (setembre 1985), p. 53.

PASCUAL, Andrea. «Els vint anys de Rosa Sensat: aquells mestres que volien anar a escola». En: *El Món*. Núm. 208 (abril 1986), p. 21.

ESCOLA D'ESTIU XXI: 1986: Barcelona

«L'Escola d'Estiu que fa vint-i-una». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 105 (maig 1986), p. 43-44.

«Escoles d'Estiu 1986». [Monogràfic]. En: *Butlletí dels mestres*. Núm. 215 (abril 1987).

ESCOLA D'ESTIU XXII: 1987: Barcelona

«Escola d'Estiu de Rosa Sensat: noves experiències a l'Escola d'Estiu». En: *Butlletí dels mestres*. Núm. 215 (abril 1987), p. 33-34.

«Escola d'Estiu 1987». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 114 (abril 1987), p. 43.

«Escoles d'Estiu 1987». [Monogràfic]. En: *Butlletí dels mestres*. Núm. 220 (gener-març 1988).

«Tema General de l'Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 116 (juny 1987), p. 43.

UDINA, M. Josep. «L'Escola d'Estiu d'enguany». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 118 (octubre 1987), p. 44-45.

ESCOLA D'ESTIU XXIII: 1988: Barcelona

«Escola d'Estiu 1988». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 125 (maig 1988), p. 49.

«Escoles d'Estiu 1988» [Diversos articles]. En: *Crònica d'ensenyament*. Núm. 5 (juny 1988), p. 17-25.

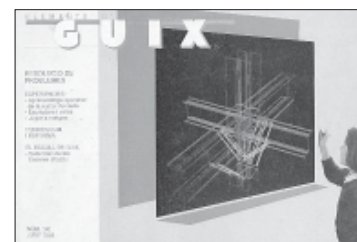
REVERTER, Roser. «Escola d'Estiu 1988». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 127 (setembre 1988), p. 41.

ESCOLA D'ESTIU XXIV: 1989: Barcelona

«Escola d'Estiu 1989». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 135 (maig 1989), p. 53.

«Escoles d'Estiu 1989». En: *Guix*. Núm. 140 (juny 1989), p. 56-57.

«Vint-i-quatre Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 137 (setembre 1989), p. 43.

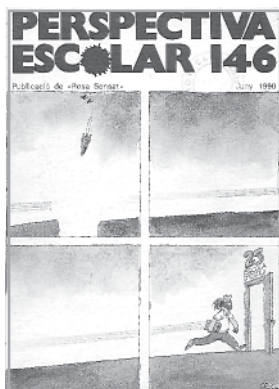

ESCOLA D'ESTIU XXV: 1990: Barcelona

BIBLIOTECA ROSA SENSAT. «Bibliografia sobre la Reforma Educativa». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 146 (juny 1990), p. 47-51.

«Condicions per a la Reforma» [Diversos articles]. En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 148 (octubre 1990), p. 2-51.

DALMAU, Biel. «Petita crònica viscuda de l'Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 146 (juny 1990), p. 11-20.

«Declaració de la reforma del sistema educatiu». En: *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Núm. 58 (gener-febrer 1991), p. 4-10.

«Declaració sobre la reforma del sistema educatiu: primer esborrany del recull de les aportacions del treball en grup sobre el tema general de la 25a Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 148 (octubre 1990), p. 40-46.

«Escola d'Estiu 1990». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 144 (abril 1990), p. 45.

«La Reforma en la 25a Escola d'Estiu de Rosa Sensat» [Diversos articles]. En: *Cuadernos de Pedagogía*. NÚM. 185 (octubre 1990), p. 67-76.

«Vint-i-cinquena Escola d'Estiu» [Diversos articles]. En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 146 (juny 1990), p. 2-48.

«25 anys d'Escola d'Estiu, 25 anys d'educació». En: *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Núm. 55 (juliol-agost 1990), p. 1.

ESCOLA D'ESTIU XXVI: 1991: Barcelona

«Escola d'Estiu 25+1». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 158 (octubre 1991), p. 45-46.

«Escoles d'Estiu 1991: més de mil possibilitats de formació». En: *Crònica d'ensenyament*. Núm. 36 (maig 1991), p. 20-21.

«Per què l'Escola d'Estiu». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 155 (maig 1991), p. 51-53.

ESCOLA D'ESTIU XXVII: 1992: Barcelona

«Escoles d'Estiu 1992». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 165 (maig 1992), p. 42-45.

«Escuelas de verano». En: *Cuadernos de Pedagogía*. Núm. 205 (julio 1992), p. 67-71.

ESCOLA D'ESTIU XXVIII: 1993: Barcelona

«Calendari d'Escoles d'Estiu». En: *Guix*. Núm. 189-190 (juliol-agost 1993), p. 124-125.

«Manifest per una escola intercultural: XXVIII Escola d'Estiu Rosa Sensat, juliol de 1993». En: *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Núm. 75 (novembre-desembre 1993), p. 38-39.

«Manifest per una escola intercultural: Escola d'Estiu de Rosa Sensat 1993». En: *Perspectiva Escolar*. Núm. 177 (setembre 1993), p. 66-69.

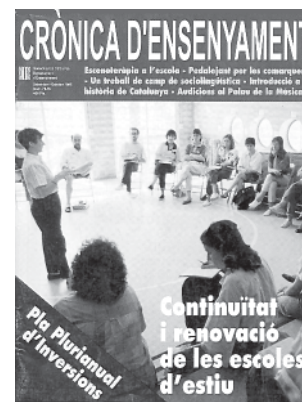
ESCOLA D'ESTIU XXIX: 1994: Barcelona

«L'avaluació: inici d'un procés de millora, un procés de comunicació per al canvi educatiu». En: *Renovació Pedagògica*. Núm. 10 (novembre 1995), p. 46-52.

ESCOLA D'ESTIU XXX: 1995: Barcelona

«Calendari d'Escoles d'Estiu: 1995». En: *Guix*. Núm. 212 (juny 1995), p. 76-77.

«Escoles d'Estiu: continuïtat i renovació» [Diversos articles]. En: *Crònica d'ensenyament*. Núm. 78-79 (setembre-octubre 1995), p. 24-48.

Vídeos

CUADRENCH, Antoni. *Educar*. 1969. 1 vídeo (Betamax) (14 min.). [Còpia del film original]

CUADRENCH, Antoni. *Escola i societat*. 1970. 1 vídeo (Betamax) (11 min.): b. i n. [Còpia del film original]

Escola d'Estiu. Conté: CUADRENCH, Antoni. *Escola d'Estiu 1967*; CUADRENCH, Antoni. *Escola d'Estiu 1975*; FELIU, Jordi. *Escola d'Estiu 1978*. 1 vídeo (Betamax) (15 min., 20 min., 12 min.). [Còpia dels films corresponents]

Escola d'Estiu. Guió de Carme Ortoll. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dep. d'Ensenyament. Programa de Mitjans Audiovisuals, 1992. 1 vídeo (VHS) (6 min.) (Vídeos didàctics).

Escola d'Estiu 2001. 1 vídeo (VHS) (2 min.). [Gravació del programa *Telenotícies migdia* de TV3, emès el dia 11 de juliol de 2001]

Vint-i-cinc anys d'Escoles d'Estiu (1990?). 1 vídeo (VHS) (55 min)

Annex

Dates, locals i nombre de mestres

Escola d'Estiu	Any	Dates	Locals	Mestres inscrits
I	1966	19-29 juliol	Ntra. Sra. de Lourdes, Religiosas Filipenses C/ Lincoln, 6-8. 08006 Barcelona	153
II	1967	17-30 juliol	Betània-Patmos Av. Ntra. Sra. de Lourdes, s/n. 08034 Barcelona	560
III	1968	8-19 juliol	Betània-Patmos	1.250
IV	1969	7-19 juliol	Sant Ignasi de Sarrià C/ Doctor Amigant, 31. 08034 Barcelona	1.630
V	1970	20-31 juliol	Companyia Santa Teresa de Jesús C/ Ganduxer 85-105. 08021 Barcelona Sagrat Cor de Sarrià C/ Sagrat Cor, 25. 08034 Barcelona Sant Ignasi de Sarrià C/ Doctor Amigant, 31. 08034 Barcelona Ntra. Sra. de Lourdes, Religiosas Filipenses Col·legi de l'Assumpció C/ Dulcet, 12. 08034 Barcelona	1.150
VI	1971	7-17 juliol	Sant Ignasi de Sarrià C/ Doctor Amigant, 31. 08034 Barcelona Escola Pia de Sarrià C/ Immaculada, 25. 08017 Barcelona	1.200
VII	1972	3-14 juliol	Betània-Patmos	1.070

Escola d'Estiu	Any	Dates	Locals	Mestres inscrits
VIII	1973	2-13 juliol	Betània-Patmos	1.230
IX	1974	3-13 juliol	Escola de Bosc Av. Miramar, 9 Centre Fonoaudiològic C. Tres Pins, s/n Fundació Joan Miró Av. Miramar, 71 (Parc de Montjuïc) 08038 Barcelona	1.750
X	1975	1-11 juliol dissabte 5 inclòs	Escola de Bosc Centre Fonoaudiològic Fundació Joan Miró	2.850
XI	1976	5-17 juliol dissabtes inclosos	Universitat de Barcelona. Nova Facultat de Filosofia, Escola de Belles Arts, pavellons Campus Universitari de Pedralbes Av. Diagonal, 685. 08034 Barcelona	5.941
XII	1977	4-15 juliol	Universitat Autònoma de Barcelona 08193 Bellaterra	8.931
XIII	1978	3-14 juliol	Universitat Autònoma de Barcelona 08193 Bellaterra	5.215
XIV	1979	2-13 juliol	Universitat Autònoma de Barcelona 08193 Bellaterra	4.492
XV	1980	1-11 juliol	Universitat Autònoma de Barcelona 08193 Bellaterra	4.080
XVI	1981	1-14 juliol	Universitat de Barcelona. Fac. Filosofia i Ciències de la Informació, Fac. Geografia i Història, barracons Filosofia i Formació Professorat, Escola Belles Arts Campus Universitari de Pedralbes	5.081
XVII	1982	1-14 juliol	Universitat de Barcelona. Fac. Filosofia i Ciències Informació, Fac. Geografia i Història, barracons Filosofia i Formació Professorat, Escola Belles Arts Campus Universitari de Pedralbes	6.418

Escola d'Estiu	Any	Dates	Locals	Mestres inscrits
XVIII	1983	4-15 juliol	Universitat de Barcelona. Fac. Filosofia i Ciències Informació, Fac. Geografia i Història, barracons Filosofia i Formació Professorat, Escola Belles Arts Campus Universitari de Pedralbes	5.577
XIX	1984	2-13 juliol	Universitat de Barcelona. Fac. Filosofia i Ciències Informació, Fac. Geografia i Història, barracons Filosofia i Formació Professorat, Escola Belles Arts Campus Universitari de Pedralbes	5.863
XX	1985	1-12 juliol	Universitat de Barcelona. Fac. Filosofia i Ciències Informació, Fac. Geografia i Història, barracons Filosofia i Formació Professorat, Escola Belles Arts Campus Universitari de Pedralbes	s/d
XXI	1986	30 juny-11 juliol	Universitat de Barcelona. Fac. Filosofia i Ciències Informació, Fac. Geografia i Història, barracons Filosofia i Formació Professorat, Escola Belles Arts Campus Universitari de Pedralbes	4.141
XXII	1987	1-14 juliol	Patronat Ribas Pg. Vall Hebron, 93. 08035 Barcelona	1.800
XXIII	1988	4-15 juliol	CP Príncep de Viana C/ Dublín, 5-15. 08027 Barcelona	1.700
XXIV	1989	3-14 juliol	CP de Pràctiques de Magisteri (UB) C/ Melcior de Palau, 138. 08014 Barcelona	1.200
XXV	1990	2-13 juliol	Universitat de Barcelona. Fac. Geografia i Història, Arquitectura, Enginyers Industrials, Ciències Físiques i Químiques Campus Universitari de Pedralbes	s/d
XXVI	1991	1-12 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial C/ Urgell, 187. 08036 Barcelona	1.366
XXVII	1992	29 juny-10 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.453

Escola d'Estiu	Any	Dates	Locals	Mestres inscrits
XXVIII	1993	5-16 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.128
XXIX	1994	4-15 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	937
XXX	1995	3-14 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.567
XXXI	1996	1-12 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.488
XXXII	1997	30 juny-11 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.586
XXXIII	1998	1-14 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.644
XXXIV	1999	1-14 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.518
XXXV	2000	3-14 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.742
XXXVI	2001	2-13 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.685
XXXVII	2002	1-12 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.790
XXXVIII	2003	30 juny-11 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.928
XXXIX	2004	1-14 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	1.944
XL	2005	4-15 juliol	Escola del Treball, recinte de l'Escola Industrial	s/d

40
Escoles d'Estiu
de Rosa Sensat

Mostra de cartells

De l'1 al 14 de juliol de 2004
Recinte de l'Escola Industrial
Urgel, 187, Sarriena

39a Escola d'Estiu Rosa Sensat

De l'1 al 14 de juliol de 2004
Recinte de l'Escola Industrial
Urgel, 187, Sarriena

39a Escola d'Estiu Rosa Sensat

De l'1 al 14 de juliol de 2004
Recinte de l'Escola Industrial
Urgel, 187, Sarriena

39a Escola d'Estiu Rosa Sensat

Tema General
Educar avui: noves necessitats, noves respostes

“rosa sensat”

**IX escola
d'estiu**

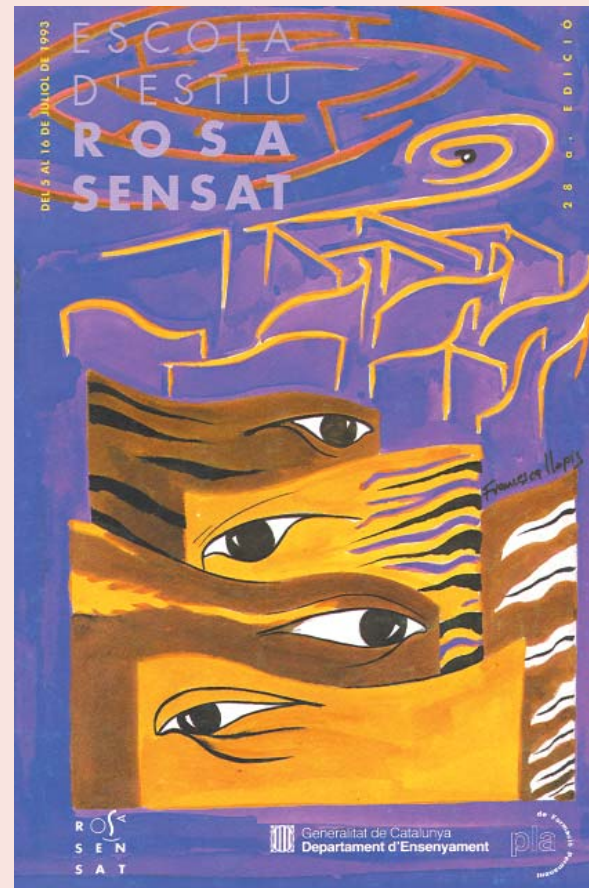
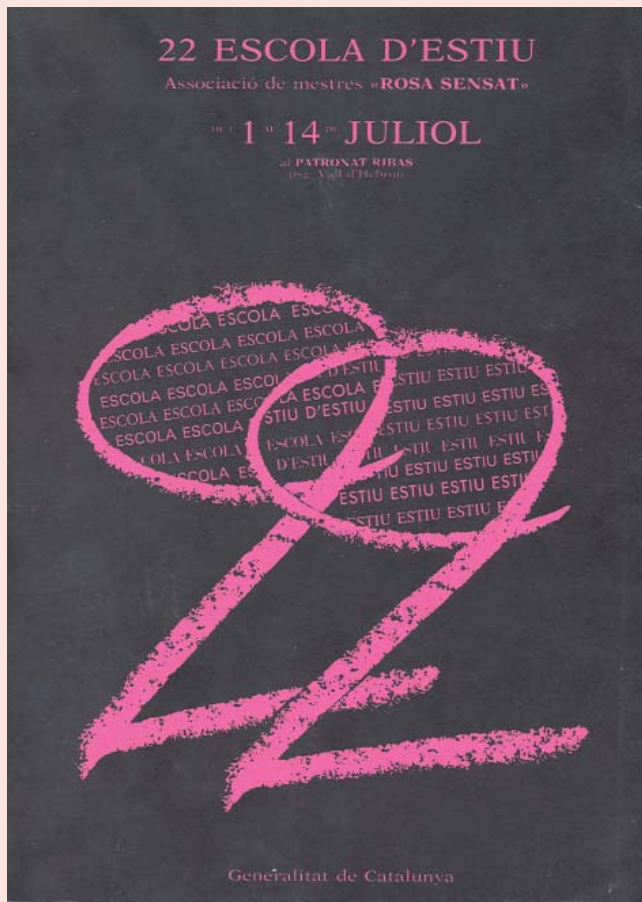

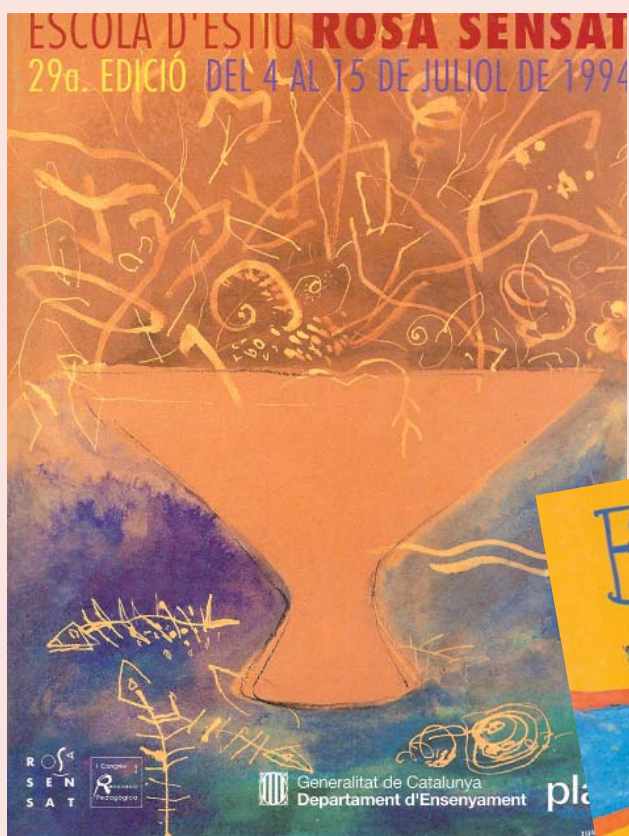
**escola municipal,
bosc de montjuïc.**

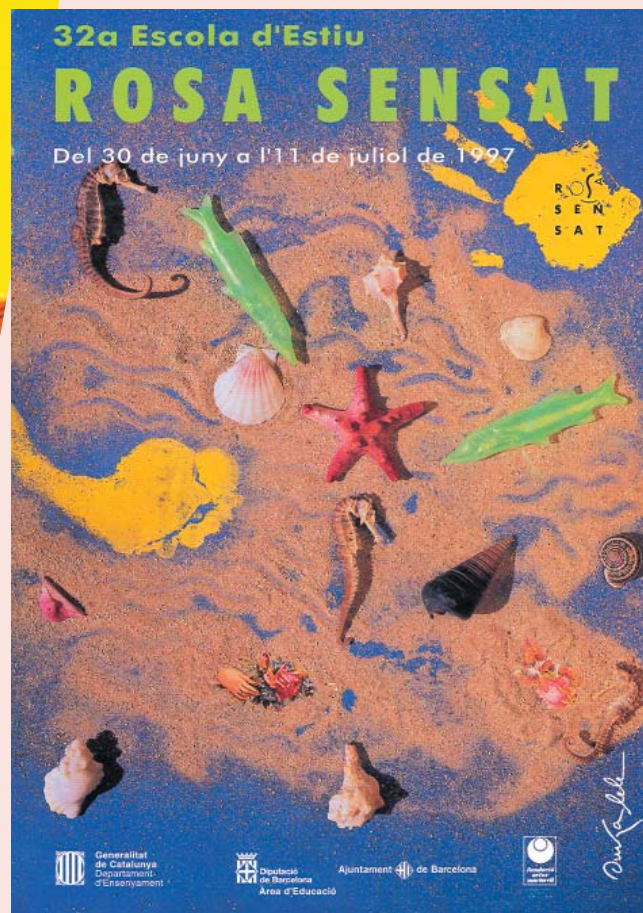
barcelona,
del 3 al 13
juliol 1974

34a Escola d'Estiu

*** ROSA SENSAT ***

2000 idees per a l'Educació del Segle XXI

Actes
 Experiències
 Diversió
 Aprendre

De l'1 al 14 de juliol de 1999

ROSA SENSAT

Generalitat de Catalunya
 Departament d'Ensenyament

Projecte Educatiu de Catalunya

Institut d'Investigació i Desenvolupament Educatiu

Departament de Barcelona
 Àrea d'Educació

Fundació Rosa Sensat

36 escola d'estiu Rosa Sensat

educació de la llibertat

Del 2 al 13 de juliol 2001

Recinte de l'Escola Industrial
 Urgell, 187. Barcelona

ROSA SENSAT

Generalitat de Catalunya
 Departament d'Ensenyament

Departament de Barcelona
 Àrea d'Educació

Fundació Rosa Sensat

